T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

BATI TRAKYA MÜSLÜMAN TÜRK AZINLIĞI'NIN TÜRKİYE'DE DERNEK ÇATISI ALTINDA ÖRGÜTLENME SÜRECİ

ŞİRİN ELÇİN ÇAKAL

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ SEDEF ZEYREKLİ YAŞ

EDİRNE, 2020

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler ANABİLİM DALI

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şirin Ekin ÇAKAL tarafından hazırlanan Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının Türkiye'de Dernek Çatısı Altında Örgütlenme Süreci Konulu **Yüksek Lisans** tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 19-6 maddeleri uyarınca 21.01.2020 günü saat 14:00 'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin *kabul edilmesine **OYBİRLİĞİ/~~OYÇOKLUĞU~~** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Dr. Öğr. Üyesi Sedat Zeybekoğlu	Kabul edilmesine	
Prof. Dr. Sibel Turan	Kabul Edilmesine	
Dr. Öğr. Üyesi Sinem Y. ŞENDEK	Kabul edilmesine	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
DOĞRULUK BEYANI

Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında, tüm verilerin bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini, kullanılan verilerde tahrifat yapılmadığını, tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını, kullanılan tüm literatür bilgilerinin bilimsel normlara uygun bir şekilde kaynak gösterilerek ilgili tezde yer aldığını ve bu tezin tamamı ya da herhangi bir bölümünün daha önceden Trakya Üniversitesi ya da farklı bir üniversitede tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

21 / 01 / 2020

Şirin Elçin ÇAKAL

Tezin Adı: Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı'nın Türkiye'de Dernek Çatısı Altında Örgütlenme Süreci

Hazırlayan: Şirin Elçin ÇAKAL

ÖZET

Yunanistan'da azınlık olarak yaşadığı 96 yıllık tarihsel süreç içerisinde vatandaşı olduğu Yunanistan tarafından kendini baskı altında hisseden Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı, dünyanın çeşitli bölgelerine göç etmek zorunda kalmış ve sahip olduğu kimliği koruma ihtiyacıyla göç ettiği yerlerde örgütlenmeye başlamıştır. Batı Trakya Türklerinin Türkiye'de dernekleşme sürecinin ele alındığı bu çalışma, başta Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Genel Merkezi olmak üzere; Batı Trakya derneklerinin azınlık sorunları üzerindeki etkisini, derneğin gerçekleştirdiği projeler ışığında analiz etmektedir.

İlgili yazın incelendiğinde Batı Trakya azınlığının Türkiye'de dernek çatısı altında örgütlenme sürecini ve dernek faaliyetlerini ele alan bir çalışmanın yapılmadığı gözlemlenmiştir. Çalışma, yazında yer alan bu boşluğu doldurma amacı taşımaktadır. Kimliğinin tehlike altında olduğuna inanan Batı Trakya Türkleri, başta Türkiye olmak üzere farklı bölgelere göç etmiş, azınlık kimliğinin korunmasına yönelik aktif çalışma içerisine girerek örgütlenmeye başlamıştır. Bu çerçevede çalışmanın kuramsal çerçevesini "kimlik" kavramını disiplinin merkezine koyan; sosyal bağların kuruluşunda, korunmasında ve dayanışma içerisinde güçlenmesinde kimliğin önemini savunan sosyal inşacılık kuramı oluşturmaktadır.

Çalışmada yazın taramasının yanı sıra, bilimsel incelemeler açısından yeterli bilgiye ulaşılamaması sebebiyle nitel araştırma yöntemi olan görüşmeye de başvurulmuştur. Yapılan incelemeler sonucunda Batı Trakya'daki hak ihlallerinin azalmasından sonra, Türkiye'de bulunan Batı Trakya Derneklerinin farklı bir kimlik arayışına girerek Türkiye'de yaşayan Batı Trakya Türklerinin sorunlarına yöneldiği,

söz konusu derneklerin geliştirdikleri faaliyetlerle Batı Trakya Azınlığının hak arama mücadelesinde önemini ve etkisini korumaya devam ettiği ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Batı Trakya, Azınlık, Göç, Dernekleşme, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği.

Name of Thesis: Organization Process of the Western Thracian Muslim Turkish Minority Under the Umbrella of an Association in Turkey.

Prepared by: Şirin Elçin ÇAKAL

ABSTRACT

The Western Thracian Muslim-Turkish minority, who felt oppressed by Greece during the 96-year historical period in which they lived as a minority in Greece, had to emigrate to various parts of the world and started to organize in the places where they emigrated with the need to protect their identity. This study, which focuses on the process of association of Western Thracian Turks in Turkey, analyzes the impact of Western Thracian associations on minority issues through the projects carried out by the Headquarters of the Association of Solidarity of Western Thracian Turks.

An analysis of the relevant literature shows that to date, there has been no study that examined the organization process and activities of the Western Thracian minority under the umbrella of an association in Turkey. This study aims to fill this gap in the literature. The Western Thracian Turks, who believed that their identity was endangered, migrated to different regions, especially Turkey, and started to organize by actively working to protect their minority identity. In this context, the theoretical framework of the study is based on the social construction theory which puts the concept of "identity" at the center of the discipline, advocating for the importance of identity in the establishment, protection, and strengthening of social bonds in solidarity.

In addition to screening the literature, interviews, a qualitative research method, were also used due to insufficient information in terms of scientific analysis. The results show that after the reduction of rights violations in Western Thrace, Western Thracian Associations in Turkey sought a different identity and turned to

the problems of Western Thracian Turks living in Turkey, and these associations continue to maintain their importance and influence in the struggle for the rights of the Western Thracian Minority with the activities they develop.

Key Words: Western Thrace, Minority, Immigration, Association, Association of Solidarity of Western Thracian Turks.

ÖNSÖZ

"Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı'nın Türkiye'de Dernek Çatısı Altında Örgütlenme Süreci" adlı yüksek lisans tez çalışmamın tüm aşamalarında katkılarını sunan tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Sedef ZEYREKLİ YAŞ'a, tez sürecimde bana yol gösteren Prof. Dr. Sibel TURAN'a, bu konuyu çalışmama vesile olan ve tezim için gerekli görüşmeleri yapmama imkan sağlayan Dr. Öğretim Üyesi Ali HÜSEYİNOĞLU'na, görüşme talebimi kabul edip, anlattıkları ile çalışmaya katkı sağlayan Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Genel Başkanı Necmettin HÜSEYİN ve Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Bursa Şube Başkanı Ali Emin LATİF'e çok teşekkür ediyorum.

Son olarak sevgi ve desteklerini hayatımın her aşamasında hissettiren başta canım ailem olmak üzere; bu çalışmayı hayata geçirmemde yardımlarını esirgemeyen tüm arkadaşlarıma sonsuz minnet duygularımı sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

_Toc32449616

ÖZET i

ABSTRACT iii

ÖNSÖZ v

İÇİNDEKİLER vi

KISALTMALAR iix

EKLER LİSTESİ x

1. GİRİŞ 1

1.1. Çalışmanın Analitik Yapısı 2

1.2 Yöntem 4

1.3 Yazın 6

2. TEORİK ve KAVRAMSAL ÇERÇEVE 9

2.1. Teorik Çerçeve: Sosyal İnşacılık 10

2.2. Sosyal İnşacılık Kuramının Gelişim Süreci 11

2.3. Sosyal İnşacılık Kuramı Bağlamında İnsan Hakları 14

2.4. Sosyal İnşacılık Kuramı Bağlamında Azınlık Kavramı ve Kapsamı 17

2.5. Azınlık Çeşitleri 21

2.5.1. Dini Azınlık 22

2.5.2. Dilsel Azınlık 23

2.5.3. Etnik Azınlık 24

2.5.4. Ulusal Azınlık 25

3. BATI TRAKYA MÜSLÜMAN TÜRK AZINLIĞI 27

3.1. Bölgenin Coğrafi ve Demografik Yapısı 27

3.2. Bölge Türkleri'nin Kısa Tarihsel Geçmişi ve Azınlığın Doğuşu 28

3.3. Azınlığın Hukuki Statüsünü Belirleyen Antlaşmalar 31

3.3.1. 1830 Londra Protokolü 31

3.3.2. 1881 İstanbul Milletlerarası Sözleşmesi 32

3.3.3. 1913 Atina Antlaşması ve 3 Numaralı Protokol 33

3.3.4. 10 Ağustos 1920 Yunan Sevr'i 35

3.3.5. 30 0cak 1923 Türk-Yunan Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol 37

3.3.6. Lozan Barış Antlaşması 38

3.3.7. 1626 Atina, 1930 Ankara ve 1933 Ankara Antlaşmaları 42

3.4. Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı'nın Temel Sorunları 44

3.4.1. Etnik Kimliğin İnkarı Sorunu 44

3.4.2. Vatandaşlıktan Iskat Sorunu 47

3.4.3. Eğitim-Öğretim Sorunu 51

3.4.4. Dini Özerklik, Müftülük ve Vakıflar Sorunu 56

3.4.5. Ekonomik Sorunlar 61

3.4.5.1. Batı Trakya'da Mevcut Ekonomik Durum 64

4. BATI TRAKYA AZINLIĞI'NIN DERNEK ÇATISI ALTINDA ÖRGÜTLENMESİ: BATI TRAKYA TÜRKLERİ DAYANIŞMA DERNEĞİ 66

4.1. Batı Trakya'dan Türkiye'ye Göçler 67

4.2. Batı Trakya'dan Almanya ve Diğer Ülkelere Göçler 76

4.3. Batı Trakya Azınlığı'nın Türkiye'de Örgütlenmesi 78

4.4. Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği 79

4.4.1. Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği'nin Örgüt Yapısı 82

4.4.2. Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği'nin Türkiye'de Yaşayan Batı Trakya Türklerinin Sorunlarına Dair Genel Yaklaşımı 85

4.4.2.1. Oturma(İkamet) İzni Sorunu 85

4.4.2.2. Çalışma İzni Sorunu 88

4.4.3. Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği'nin Faaliyet Alanları ve Çalışmaları 90

4.4.3.1. Kültürel Faaliyetler 90

4.4.3.2. Eğitim ve Sağlık Alanında Yapılan Faaliyetler 94

4.4.3.3. Sportif Faaliyetler 96

4.4.4. Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği'nin Türk Dış Politikası'ndaki Yeri 97

SONUÇ 99

KAYNAKÇA 110

EKLER 121

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AGİT: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı

AK: Avrupa Konseyi

BM: Birleşmiş Milletler

BTTDD: Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği

BTTÖB: Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği

GTGB: Gümülcine Türk Gençler Birliği

İTB: İskeçe Türk Birliği

MC: Milletler Cemiyeti

M.Ö: Milattan Önce

STÖ: Sivil Toplum Örgütleri

SÖPA: Selanik Özel Pedagoji Akademisi

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

EKLER LİSTESİ

EK 1: Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Genel Başkanı Necmettin Hüseyin ve Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Bursa Şube Başkanı Ali Emin Latif'e Yöneltilen Görüşme Soruları.

1. GİRİŞ

Yunanistan'ın Batı Trakya bölgesinde yaşayan Batı Trakya Müslüman Türkleri, 1923 yılında imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile azınlık statüsü elde etmiş ve azınlık hakları güvence altına alınmıştır. Bu güvenceye rağmen tarihsel süreç içerisinde Yunanistan'ın uyguladığı baskılar, Batı Trakya Müslüman Türklerini göçe zorlanmıştır. Türkiye'ye göç eden Batı Trakya Müslüman Türklerinin dernek çatısı altında örgütlenme sürecini ele alan çalışma, Türkiye'de yaşayan Batı Trakyalıların yaşadığı sorunların çözümüne yönelik dernek faaliyetlerini ve bu faaliyetlerin sorunlar üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Çalışma planı Batı Trakya azınlığının örgütlenmeye giden tarihsel süreci, azınlık yapısı, kurulan derneklerin amacı, geleceğe yönelik faaliyet planları ve idealleri de göz önüne alarak oluşturulmuştur.

Çalışma planı ise şu şekilde tasarlanmıştır. Öncelikle çalışmanın analitik yapısı, yöntemi, kuramsal ve kavramsal çerçevesi ortaya konmuş; ardından Batı Trakya Müslüman-Türk azınlığının yaşadığı temel sorunlardan ve nedenlerinden objektif bir şekilde bahsedilmiştir. Sorunların ardından Türkiye'ye başlayan göçler beraberinde dernekleşme sürecini doğurmuştur. Son olarak ise, Türkiye'de yaşayan ve Yunanistan vatandaşı olan Batı Trakya Müslüman Türklerinin yaşadıkları sorunlara BTTDD'nin etkisi, yazarın değerlendirmeleri çerçevesinde analiz edilmiştir.

Çalışma dört bölümden meydana gelmekte olup birinci bölümde metodolojik çerçeve ortaya çıkarılmış; analitik yapı içerisinde çalışmanın önemi, amacı, soruları, hipotezi, yöntemi ve yazını belirtilmiştir.

İkinci bölümde çalışmanın kuramsal çerçevesi ortaya konmuştur. Çalışmanın konu bütünlüğüne uygunluk gösteren sosyal inşacılık kuramı ele alınarak incelenmiştir.

Üçüncü bölüm ise kavramsal ve tarihsel çerçeveyi oluşturmaktadır. "Azınlık" kavramının dinamik yapısından ve tanımlamalarından bahsedilmekte, bir azınlık grubunun sahip olduğu kriterler açıklanarak yazında tanımlanan azınlık çeşitlerine değinilmektedir. Batı Trakya azınlığının tarihsel süreci ve azınlık statüsünü belirleyen antlaşmalar ele alınarak değerlendirilmektedir. Bu bölümde ayrıca Batı Trakya sorununun temel unsurları ele alınmaktadır. Bu unsurlar; etnik kimliğin inkarı, vatandaşlıktan ıskat, din ve vicdan özgürlüğü sorunu, eğitim-öğretim sorunu, sosyal örgütlenme ve sosyo-ekonomik sorunlardan meydana gelmektedir. Ayrıca yaşanan sorunların ardından Türkiye'ye doğru başlayan göç dalgasına ve Batı Trakya Müslüman Türklerinin dernekleşme sürecine değinilmektedir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde; Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği (BTTDD) Genel Başkanı Necmettin Hüseyin ve BTTDD Bursa Şube Başkanı Ali Emin Latif ile yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler yer almaktadır. Batı Trakya Müslüman Türkleri için Türkiye'de dernekleşmenin ilk adımı olan BTTDD'nin Genel Başkanı Necmettin Hüseyin ile gerçekleştirilen görüşme, Batı Trakya Müslüman Türklerinin dernekleşme sürecini ve derneğin Türkiye'de yaşayan Batı Trakyalıların yaşadıkları sorunlara yaklaşımını daha iyi anlamak açısından çalışmaya ışık tutmaktadır. Ayrıca, Batı Trakya bölgesinden Türkiye'ye gerçekleşen göç dalgaları ve çeşitleri ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

1.1. Çalışmanın Analitik Yapısı

Çalışmanın amacı, Türk-Yunan ilişkileri bağlamında Türkiye'de yaşayan Batı Trakya azınlığının sorunlarını ortaya koyarak; bu sorunların dernek çatısı altında çözümlenme sürecini incelemektir. Çalışmanın bir diğer amacı, 1946 yılında kurulan BTTDD kapsamında azınlığa yönelik gerçekleştirilen proje ve faaliyetlerin etkinliğini araştırmaktır.

Batı Trakya Müslüman-Türk azınlığının Türkiye'de dernekleşme sürecinin incelendiği çalışmada, şu sorular irdelenmiştir: Batı Trakya azınlığı için Türkiye'de

dernekleşmenin ilk adımı olan BTTDD ortaya nasıl çıkmış, olumlu bir gelişim göstermiş midir? BTTDD'nin Türk dış politikası içerisindeki yeri ve etkisi nedir? BTTDD Türkiye'de yaşayan Batı Trakya Müslüman Türklerinin karşılaştıkları politik, ekonomik, sosyo-kültürel sorunlara karşı kalıcı çözümler üretmiş midir?

Çalışma sorularıyla bağlantılı olarak çalışmanın temel hipotezi; "Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı için Türkiye'de dernekleşmenin ilk adımı olan BTTDD, Türkiye'de yaşayan Batı Trakyalıların karşılaştığı sorunlara kalıcı çözümler üretmiştir" şeklindedir. Bu ana hipotezi destekleyen çalışmanın ikincil hipotezleri ise şu şekilde sıralanmaktadır: "Türkiye'de ilk BTTDD göçün beraberinde getirdiği "dayanışma" ihtiyacıyla ortaya çıkmış, olumlu gelişim göstermiştir." "Batı Trakya azınlığının sorunlarını her alanda dile getiren BTTDD dış politikayı etkilemektedir."

Bu hipotezlerin sınanmasıyla amaçlanan şey, Türkiye'de yaşayan Batı Trakya Müslüman Türklerinin dernek çatısı altında örgütlenme sürecinin sosyal inşacılık kuramı bağlamında değerlendirilmesidir. Bu amaç doğrultusunda çalışmada Batı Trakya Müslüman Türklerinin kısa tarihsel geçmişi, Batı Trakya ve Türkiye'de yaşadıkları temel sorunları, Batı Trakya'dan Türkiye'ye gerçekleşen göçler ve Batı Trakya Müslüman Türklerinin Türkiye'de dernekleşmesi ele alınmaktadır.

Mevcut yazın incelendiğinde, Batı Trakya Müslüman-Türk azınlığının Türkiye'de dernekleşme sürecini ele alan bir çalışmanın yapılmadığı görülmüştür. Farklı ülkelerden birçok araştırmacı bölgede çözümlenemeyen azınlık sorunlarını hukuki, sosyal, siyasi açıdan ele almış, hak ihlalleri bakımından değerlendirmeler yapmışlardır. Göç sürecinin ardından Almanya'da oluşan örgütlenme hareketlerini ele alan tek çalışma Cem Şentürk tarafından kaleme alınan "Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Batı Trakya Türk Azınlığı'nın Siyasal Örgütlenme Sürecine İlişkin Bir İnceleme"[1] başlıklı yüksek lisans tezidir. Ancak Cem Şentürk çalışmasında Batı Trakya azınlığının Almanya'daki dernekleşme hareketini ele

[1] Cem Şentürk, *Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Batı Trakya Türk Azınlığının Siyasal Örgütlenme Sürecine İlişkin Bir İnceleme*, (Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2006.

almaktadır. Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının Türkiye'deki örgütlenme sürecini inceleyen bir çalışma ise bulunmamaktadır. Bu açıdan çalışma yazında yer alan bu boşluğu doldurma amacı taşımaktadır. Bu bağlamda, çalışmanın siyaset bilimi açısından önemi ise yazındaki boşluğun, Batı Trakya Müslüman Türklerinin Türkiye'de dernekleşmesinde BTTDD örneği ele alınarak incelenmiş olmasıdır. Çalışmada BTTDD'nin örgüt yapısı ve sosyal faaliyetlerinden bahsedilerek, derneğin Batı Trakya Müslüman Türklerinin yaşadıkları sorunlara dair genel yaklaşımı ve etkisi analiz edilmiştir.

1.2 Yöntem

Çalışmada öncelikle yazın taraması yapılmıştır. Yazın taramasında çalışma konusuyla ilgili yerli ve yabancı kitaplar incelenmiştir. Ayrıca ele alınan Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı ve temel sorunlarının yer aldığı makalelerden yararlanılmıştır. BTTDD ile ilgili gazete ve internet haberleri de incelenerek dernek faaliyetleri değerlendirilmiştir.

Yazın taraması ile elde edilen bilgiler ışığında verilerin değerlendirilmesi amacıyla nitel analiz tekniği kullanılmıştır. Çalışmada BTTDD'nin Batı Trakya Müslüman Türklerinin sorunları üzerinde etkinliğinin görülmesi ve dernek faaliyetlerinin derinlemesine analiz edilmesi için görüşme yönteminden yararlanılmıştır. Görüşmeler bizzat çalışmanın yazarı tarafından yüz yüze veya telefon ile yapılmıştır.

Trakya Üniversitesi öğretim üyesi Ali Hüseyinoğlu vasıtasıyla, BTTDD Genel Başkanı Necmettin Hüseyin ile telefon görüşmesi gerçekleştirilmiş ve Hüseyin'in görüşme talebini kabul etmesi üzerine 9 Haziran 2019 tarihinde Kadıköy'de kendisiyle görüşülmüştür. Hüseyin ile yapılan görüşme iki buçuk saat sürmüş; görüşmede yarı-yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Bu çerçevede, çalışmanın yazarı bir soru formu hazırlamış, ancak katılımcının ilgi ve bilgisine göre genel çerçeve içerisinde, farklı sorular sorularak derinlemesine bir

görüşme gerçekleştirilmiştir. Yazar konuyla ilgili açık uçlu olarak tasarlanmış sekiz adet görüşme sorusu belirlemiştir. Hiçbir ayrıntının gözden kaçmaması için, görüşme yapılan kişinin rızası alınarak kayıt cihazı kullanılmıştır. Görüşmeden sonra bu kayıtlar dinlenerek elde edilen veriler çalışmaya aktarılmıştır. Görüşme yapılan kişi isminin çalışmada kullanılmasına izin vermiştir.

BTTDD Bursa Şubesi Başkanı Ali Emin Latif'in telefon numarasına ulaşılarak, kendisiyle 2 Ekim 2019 tarihinde telefon görüşmesi gerçekleştirilmiştir ve çalışmada bu görüşmeye de yer verilmiştir. Telefon görüşmesinde yarı-yapılandırılmış görüşme yöntemi uygulanmıştır. Latif ile yapılan görüşme yaklaşık yarım saat sürmüş ve katılımcının vaktinin kısıtlı olması sebebiyle yazarın tasarladığı 6 açık uçlu sorudan sadece 4 tanesi kendisine yöneltilebilmiştir. Görüşme yapılan kişi isminin çalışmada kullanılmasına izin vermiştir.

BTTDD Genel Başkanı Hüseyin ile yapılan görüşmede, Batı Trakya azınlığının dernekleşme süreci hakkında edinilen bilgiler çalışma için birincil kaynaklardan biri olmuştur. Yapılan görüşme kapsamında derneğin sosyal, kültürel ve eğitim faaliyetleri ayrıntılarıyla konuşularak dernek faaliyetleri hakkında önemli veriler toplanmıştır. Aynı zamanda çözümlenemeyen azınlık sorunları için atılan adımlar hakkında bilgi edinilmiştir.

Gazeteler yakın dönem tarih çalışmaları için en önemli kaynaklardan birisidir. Batı Trakya bölgesinde yaşanan gelişmeleri basından takip edebilmek, çalışma için bazı konular üzerinde daha iyi değerlendirmeler yapabilme olanağı sağlamıştır. Örneğin Batı Trakya'nın tarihsel arka planından bahsederken, o dönemde çıkarılmaya başlayan "*Trakya*" gazetesi Batı Trakya'da meydana gelen gelişmeleri tüm ayrıntılarıyla yansıtmaktadır. Bunun yanında Türkiye'de çıkarılan yüksek tirajlı çeşitli gazete yayınlarından da yeri geldikçe faydalanılmıştır.

1.3 Yazın

Batı Trakya Müslüman Türklerinin Türkiye'de yaşadığı sorunlara ve örgütlenme sürecine dair yazında neredeyse hiç kaynak bulunmamaktadır. Batı Trakya Müslüman-Türk azınlığının Türkiye'de dernek çatısı altında örgütlenmesi üzerine Cem Şentürk tarafından 2006 kaleme alınan "Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Batı Trakya Türk Azınlığı'nın Siyasal Örgütlenme Sürecine İlişkin Bir İnceleme"[2] başlıklı yüksek lisans tezi haricinde hiç kaynak yoktur. Batı Trakya Müslüman Türklerinin Türkiye'de yaşadığı sorunlara ise Turgay Cin "Türk-Yunan İlişkilerinde İki Eski Başkent"[3] isimli eserinin küçük bir bölümünde değinmiştir. Bu alanda yeterli derecede çalışmanın olmaması, konunun Türkiye-Yunanistan ilişkisindeki sorunlar arasında ve önem sıralamasında geri planda kalmasıyla bağdaştırılabilir.

Türkçe yazında Baskın Oran'ın "Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu"[4] isimli kaynağı konuyla ilgili referans değer niteliği olan bir ana kaynak özelliği taşımaktadır. Bu kapsamlı eser çalışmanın ana gövdesini oluşturmaktadır. Baskın Oran bu çalışmasında Batı Trakya sorununu objektif bir şekilde ayrıntılı olarak incelemekte ve sorunun çözümünde ileriye dönük tavsiyelerde bulunmaktadır. Yine azınlık üzerine yaptığı çalışmalarla bilinen Samim Akgönül'ün "Azınlık-Türk Bağlamında Azınlık Kavramına Çapraz Bakışlar"[5] adlı kitabı, azınlık kavramını farklı yönleriyle ele alarak çalışmaya önemli katkısı olmuştur. Yazdığı birçok makaleyi "Batı Trakya Türkleri"[6] adlı çalışmasıyla tek bir kaynakta toplayan Hikmet Öksüz yazına önemli katkıda bulunmuştur. Batı Trakya Türklerinin Türkiye'ye göç

[2] Cem Şentürk, a.g.e.
[3] Turgay Cin, *Türk-Yunan İlişkilerinde İki Eski Başkent: Gümülcine-İstanbul*, Orion Kitabevi, Ankara, 2009.
[4] Baskın Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara, 1986.
[5] Samim Akgönül, *Azınlık-Türk Bağlamında Azınlık Kavramına Çapraz Bakışlar*, bgst Yayınları, İstanbul, 2011.
[6] Hikmet Öksüz, *Batı Trakya Türkleri*, Karam Yayınları, Çorum, 2006.

hareketlerini inceleyen Melih Akdeniz "Batı Trakya'da Türk Varlığı (1930-1981)"[7] adlı çalışmasıyla göçün yaşanmasında etkili olan sebepleri ve kronolojik sırayla olayların gelişimini okuyucusuyla paylaşmıştır. BTTDD'nin kuruluşu ve faaliyetleriyle ilgili yazında yer alan en önemli kaynak Necmettin Hüseyin'in derlediği "Tarihe Bir Not"[8] adlı kitaptır. Özellikle Avrupa Batı Trakya Türkleri Federasyonu'nun faaliyetlerini inceleyen Cafer Alioğlu ise "Dünden Bugüne Batı Trakya"[9] başlıklı kitabıyla, Türkiye'deki Batı Trakya Dernekleri ile ilgili kısa bilgiler vermiştir.

Diğer yandan Batı Trakya Müslüman Türklerinin Batı Trakya'da yaşadığı temel sorunlardan ve sebeplerinden bahseden birçok makale ve bildiri bulunmaktadır. Naz Çavuşoğlu "Azınlık Nedir?"[10], İlker Alp "Batı Trakya Türkleri"[11], Demir Berberoğlu "Batı Trakya Türk Azınlığının Sorunları"[12] ve Salim Gökçen'in kaleme aldığı "Yunanistan'ın Batı Trakya Politikası: Batı Trakya Türklerinin Sorunları"[13] başlıklı makaleler Batı Trakya Müslüman-Türk azınlığının yaşadığı sorunlardan bahsetmiştir. Ayrıca, Turgay Cin "Batı Trakya Türklerinin Hukuki Statüsü Sorunu ve Avrupa Birliği"[14] başlıklı makalesinde özellikle Batı Trakya Müslüman-Türk azınlığının hukuki statüsünü belirleyen antlaşmalardan bahsederken, "Yunanistan'daki Müslüman-Türk azınlığının Eğitim ve Öğretimine İlişkin Hukuki Düzenlemeler"[15] başlıklı makalesinde ise azınlığın eğitim sorunu ve sorunun çözümüne yönelik değerlendirmelerde bulunmuştur. Ali Hüseyinoğlu ise "Türk-Yunan Nüfus Mübadelesinin Kalanlar/Gidenler Boyutu: Yunanistan'daki Batı

---

[7] Melih Akdeniz, *Batı Trakya'da Türk Varlığı (1930-1982)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2018.
[8] Necmettin Hüseyin, *Tarihe Bir Not*, Emir Ofset Yayıncılık, İstanbul, 2004.
[9] Cafer Alioğlu, *Dünden Bugüne Batı Trakya*, Dizayn Ofset Yayıncılık, Bursa, 2005.
[10] Naz Çavuşoğlu, "Azınlık Nedir?", *İnsan Hakları Yıllığı Dergisi*, Cilt 19-20, Sayı 1, 1998, s. 93-101.
[11] İlker Alp, "Batı Trakya Türkleri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt11, Sayı 33, 1995, s. 613- 657.
[12] Demir Berberoğlu, "Batı Trakya Türk Azınlığının Sorunları", *Yeni Türkiye Dergisi*, "İnsan Hakları" Özel Sayısı, Cilt 4, Sayı 22, s. 1421-1423, 1998.
[13] Salim Gökçen, "Yunanistan'ın Batı Trakya Politikası: Batı Trakya Türklerinin Sorunları", *Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Dergisi*, Cilt 3, Sayı 3, s. 49-65, 2003.
[14] Turgay Cin, "Batı Trakya Türklerinin Hukuki Statüsü Sorunu ve Avrupa Birliği", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 11, Sayı 1, s. 147-179, 2009.
[15] Turgay Cin, "Yunanistan'daki Müslüman-Türk azınlığının Eğitim ve Öğretimine İlişkin Hukuki Düzenlemeler", *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1, s. 48-60, 2012.

Trakya Türkleri ve Geçmişten Günümüze Azınlık Eğitimi"[16] başlıklı kongre bildirisiyle azınlık eğitiminin ve çift dilli eğitimin öneminden bahsetmiştir. Azınlık eğitimiyle ilgili bir diğer önemli çalışma ise, İbrahim Kelağa Ahmet'in kaleme aldığı "Batı Trakya'da iki dilli Azınlık Eğitiminde Kapanan Bir Sayfa: Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA)"[17] başlıklı makaledir.

Kitaplar ve makaleler dışında, yazında yer alan yüksek lisans ve doktora tezleri incelendiğinde Batı Trakya Müslüman Türklerinin temel sorunlarına yönelik çalışmaların mevcut olduğu görülmüştür. Ancak, Batı Trakyalıların Türkiye'ye göç ve Türkiye'de örgütlenme süreciyle ilgili yalnızca Cem Şentürk'ün kaleme aldığı "Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Batı Trakya Türk Azınlığının Siyasal Örgütlenme Sürecine İlişkin Bir İnceleme"[18] başlıklı yüksek lisans tezinde bahsedilmiştir. Fatih Baysal "Türk-Yunan İlişkilerinde Bir Sorun Alanı: Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı"[19] başlıklı yüksek lisans tezinde, Türk-Yunan ilişkileri bağlamında Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türklerin yaşadığı sorunları ele alırken, Yunanistan'ın bölge politikası ve Türkiye'nin bölgeye yaklaşımını da değerlendirmeye tabi tutmuştur. Şirvan Çalışkan, "Batı Trakya Özelinde Azınlık Hakları ve Avrupa Birliği'nin Rolü"[20] başlıklı yüksek lisans tezinde, Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının yaşadığı sorunların çözümü hususunda Yunanistan'ın Avrupa Birliği üyeliğinin ve Avrupa kurumlarının rolünü ortaya koymuştur. Bülent Çelikmen, "Azınlık Hakları ve Avrupa Birliği Kapsamında Batı Trakya Türkleri Sorunu"[21] isimli yüksek lisans tezinde bir Avrupa Birliği üyesi olarak Yunanistan'ın,

---

[16] Ali Hüseyinoğlu, "Türk-Yunan Nüfus Mübadelesinin Kalanlar/Gidenler Boyutu: Yunanistan'daki Batı Trakya Türkleri ve Geçmişten Günümüze Azınlık Eğitimi", *Bir Zamanlar Balkanlar: 6. Ve 7. Uluslararası Mübadele ve Balkan Türk Kültürü Araştırmaları Kongresi Bildirileri*, s. 249- 250, 2014.

[17] İbrahim Kelağa Ahmet, "Batı Trakya'da iki dilli Azınlık Eğitiminde Kapanan Bir Sayfa: Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA)", *Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslar arası Sempozyumu-Bildiriler*, s. 185-206, İstanbul, Ekim 2014.

[18] Cem Şentürk, a.g.e.

[19] Fatih Baysal, *Türk-Yunan İlişkilerinde Bir Sorun Alanı: Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı,* (Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), Edirne, 2013.

[20] Şirvan Çalışkan, *Batı Trakya Özelinde Azınlık Hakları ve Avrupa Birliği'nin Rolü*, (Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Programı, Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2016.

[21] Bülent Çelikmen, *Azınlık Hakları ve Avrupa Birliği Kapsamında Batı Trakya Türkleri Sorunu*, (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrupa Birliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2010.

Batı Trakya Müslüman Türklerinin azınlık haklarını ihlal etmesinden ve Yunanistan'ın azınlık üzerinde uyguladığı baskı politikalarından bahsetmektedir.

Batı Trakya üzerine yaptığı araştırmalarıyla bilinen Halit Eren, "Batı Trakya Türkleri"[22] isimli doktora tezinde, Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının 1930-1980 yılları arasındaki dönemini ayrıntılı olarak incelemiştir. Pervin Chairoula ise "Balkan Savaşlarından Sonra Batı Trakya Türklerinin Sosyo-kültürel Hayatı ve Eğitim Tarihi"[23] başlıklı doktora tezinde uluslararası antlaşmalar, ulusal kanunlar ve Türk-Yunan ilişkilerinin seyrine göre şekillenen azınlık hakları içindeki sosyal yaşam koşulları, kültürel hayat ve eğitimin geçirdiği evreler, Türk azınlığı özelinde ortaya konmaktadır.

Yunanistan'ın uzun yıllar boyunca sürdürdüğü "*Batı Trakya azınlığını yok sayma*" politikasının geçmişe oranla kırılması yazın alanında kendini göstermiştir. Özellikle son yıllarda Batı Trakya azınlığı üzerine yapılan araştırmalarda bir artış görülmektedir. Ayrıca yapılan bu araştırmaların Batı Trakya azınlığına karşı daha objektif bir tutum sergiliyor olması da önemli gelişmelerden biridir.

Çalışmada başvurulan bir diğer önemli kaynak da konuyla ilgili çeşitli dergilerde yayınlanan makalelerdir. Özellikle 1987 yılında faaliyet göstermeye başlayan, BTTDD yayını olan "*Batı Trakya'nın Sesi*" dergisinden de araştırmayla ilgili önemli bilgiler elde edilmiştir

2. TEORİK ve KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın kuramsal çerçevesini sosyal inşacı yaklaşım (konstrüktivizm) oluşturmaktadır. Yaklaşımda çalışmanın konu bütünlüğüne uygunluk teşkil eden

[22] Halit Eren, *Batı Trakya Türkleri*, (Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Doktora Tezi), İstanbul, 1995.
[23] Pervin Chairoula, *Balkan Savaşlarından Sonra Batı Trakya Türklerinin Sosyo-kültürel Hayatı ve Eğitim Tarihi*, (Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Doktora Tezi), Edirne, 2018.

kimlik, kültür, tarihsellik gibi kavramların yer alması sosyal inşacı kuramın benimsenmesinde etkili olmuştur. Aynı zamanda çalışmanın hipotezi de " Batı Trakya Müslüman-Türk azınlığının Türkiye'de dernekleşmesinin ilk adımı olan Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, Türkiye'de yaşayan Batı Trakya Türklerinin yaşadığı sorunları çözüme kavuşturmaktadır." şeklinde kurgulandığı için; sosyal bağların kuruluşunda, korunmasında ve güçlenmesinde kimliğin önemini savunan sosyal inşacılık kuramı uygun görülmüştür.

2.1. Teorik Çerçeve: Sosyal İnşacılık

Uluslararası ilişkiler disiplininin 1920'lerden günümüze tarihsel süreci incelenirken genellikle, farklı yaklaşımlar arasındaki tartışmalar üç veya dört ana eksende açıklanmaktadır.[24] Bu bağlamda kuramsal çerçevede ilk büyük tartışma idealizm ve realizm (gerçekçilik) arasında gerçekleşmiştir. 1930'lu ve 1940'lı yıllarda iki savaş arası dönemi kapsayan ve disiplinin sınırlarını çizen bu tartışma; barışın nasıl tesis edileceği üzerine odaklanan idealistlerle, savaşların nasıl engelleneceği önceliğini benimseyen realistler arasında yaşanmıştır.[25]

İkinci büyük tartışma 1950'li ve 1960'lı yıllarda etkin olan, gelenekselciler ile davranışsalcılar arasında geçen metodolojik yaklaşımlar ile ilgilidir. Doğa bilimlerinin kullandığı metotların uluslararası ilişkiler çalışmalarında da kullanılabileceğini savunan davranışsalcıların disipline bilimsel açıdan önemli katkıları olurken; gelenekselciler ise doğa bilimlerinde kullanılan yol ve yöntemlerin uluslararası ilişkiler çalışmalarında kullanılamayacağını iddia ederek davranışsalcıları eleştirmişlerdir.[26]

---

[24] Tayyar Arı, *ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEORİLERİ Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*, MKM Yayınları, 8. Baskı, Bursa, 2013, s. 40-41.

[25] Şaban Çalık, Erdem Özlük, Uluslararası İlişkiler Tarihinin Yapısökümü: İdealizm-Realizm Tartışması, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 18, 2007, s. 227. ;

[26] Faruk Sönmezoğlu, *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*, DER Yayınları, 6. Baskı, İstanbul, 2014, s.141-143.

1980'li yıllara hakim olan üçüncü tartışma, yeni liberal ve yeni gerçekçi yaklaşımları tek çatı altında toplayan rasyonalizm ve düşünümsel olarak adlandırılan yaklaşımlar arasında görülmüştür. Pozitivizm ve post-pozitivizm çekişmesi olarak da adlandırılan üçüncü tartışma ile birlikte ontolojik ve epistemolojik olarak alternatif örnekler ortaya konmuştur. Yaklaşımların ontolojik boyutu sosyal gerçekliğin objektif ya da sübjektif olarak görülmesi ile ilgiliyken, epistemolojik boyutu ise sosyal dünyayla ilişkili olan bilgiyi bilimsel olarak açıklamak ya da anlamlandırmak ile ilgilidir.[27]

2.2. Sosyal İnşacılık Kuramının Gelişim Süreci

Çalışmanın kuramsal çerçeve olarak ele aldığı sosyal inşacı yaklaşım, kendisini rasyonel ve düşünümsel yaklaşımlar arasında bir köprü ya da "orta yol" olarak tanımlamaktadır. Uluslararası ilişkiler disiplininin en genç yaklaşımlarından biri olan sosyal inşacılık, Soğuk Savaş'ın sonunda ABD'deki başlıca teorilerden yeni gerçekçilik ve yeni liberal kurumsalcılık güncel küresel değişimleri açıklayamayınca güç kazanıp popüler olmaya başlamıştır. Devletlerarasında devam eden çatışma ve Soğuk Savaş'ın sonsuza dek süreceği düşünülürken, Sovyetler Birliği dağılmıştır. Uluslararası ilişkiler içerisindeki rasyonel yaklaşımların öngöremediği bu son ile birlikte, inşacılık rasyonalizmi eleştirerek uluslararası ilişkiler disiplinine girmiştir. İnşacılara göre; Soğuk Savaş'ın bitmesi uluslararası ilişkiler dünyasının değişmez olmadığını kanıtlamaktadır.[28]

İnşacılık kavramı uluslararası ilişkiler disiplininde ilk olarak 1989'da *World of Our Making* isimli kitabıyla Nicholas Onuf tarafından tanıtılsa da, yaklaşımın disipline yerleşmesi Alexander Wendt'in 1992 yılında yayınladığı Anarchy Is What States Make Of It isimli makalesiyle olmuştur. Wendt bu çalışmasında anarşiyi yorumlarken varolan inanç ve pratiklerin dünya politikasını nasıl inşa ettiklerini,

[27] Tayyar Arı, *Uluslararası İlişkilerde Postmodern Analizler-1*, MKM Yayınları, Bursa, 2012, s. 109.
[28] Tayyar Arı, a.g.e., s.111.

onların değişmesiyle birlikte dünya politikasının nasıl yeniden örgütlendiğini anlatmaya çalışmıştır.[29]

Özellikle Wendt ile beraber popülerlik kazanan sosyal inşacı yaklaşım, kimlik-dış politika ilişkisinin daha kuramsal bir temele oturmasına yol açmıştır. Uluslararası toplumsal yapıların ve kimliğin karşılıklı şekilde inşa edildiğini savunan Wendt'e göre toplumsal yapı paylaşılan bilgi, maddi kaynaklar ve pratik olmak üzere üç temel unsurdan meydana gelmektedir. Özellikle ortak paylaşılan fikir ve normları vurgulayan Wendt, uluslararası sistemin kurallarının bu fikirler etrafında inşa edilip kurgulandığını belirtmektedir.[30]

Sosyal inşacı yaklaşımı diğer uluslararası ilişkiler yaklaşımlardan ayıran en önemli farklardan biri "kimlik" kavramı üzerinde detaylı bir açıklama uğraşında olmasıdır. İnşacılara göre tarih, kültür, inançlar, fikirler ve söylemleri kapsayan, içinde bulunduğumuz sosyal dünya kimliğimizi tanımlamaktadır. Aynı zamanda karşılıklı etkileşim içerisinde insanlar da sosyal dünyayı inşa etmektedirler. Kurallar, inançlar ve normlar gibi kolektif düşüncelerden oluşan normatif yapının sosyal çevreden bağımsız olmadığını iddia etmektedirler. "Öznelerarası" kavramı bireylerin tek tek inançlarının toplamı değil, insanlar arasındaki düşünsel paylaşımı tanımlamaktadır. Kolektif düşünceler yapıyı (kurumlar ve kimlikleri) inşa etmektedir. Bu bağlamda yalnızca bireysel düşüncelere odaklanan yaklaşımlardan ayrılmaktadır.[31]

Diğer toplum bilim alanları gibi, uluslararası ilişkiler kuramı da kimlik kavramının gittikçe yaygınlaşan tartışılma ve siyasallaşma sürecinden etkilenmektedir. Bugünün dünyasında devlet ve ekonomi gibi önemli aktörler arasında yer alan kültürel kimlik olgusu ve siyaseti, uluslararası ilişkiler tartışmalarında etkili rol oynamaktadır.[32] İnşacılar aktörlerin sosyal kimlikleri ve

[29]Faruk Sönmezoğlu, a.g.e., s. 218-219.
[30]Tayyar Arı, a.g.e., s. 499.
[31]Tayyar Arı, a.g.e., MKM Yayınları, s. 120.
[32] Atila Eralp, *Devlet ve Ötesi*, İletişim Yayınları, 6. Baskı, İstanbul, 2011, s. 219.

çıkarları üzerine odaklanmıştır. Sosyal inşacılara göre kimlikler çıkarları, çıkarlar da eylemleri belirlemektedir. Bu nedenle aktörlerin çıkarlarını nasıl şekillendirdiğini anlamanın siyasi olguları açıklamak açısından önemli olduğunu savunmaktadırlar.[33]

İnşacı yaklaşım bireyin kimliğinin tanımlanmasında hem normatif yapının hem de materyalist yapının önemini vurgulamaktadır. Fikirler ve normlar öncelik taşısa da, materyal unsurlar bütünüyle reddedilmemektedir. İnşacılar materyalist unsurları reddetmezler çünkü insanların maddi değerleri yorumladıklarını ya da anlamlandırdıklarını savunurlar. Örneğin güvenlik ile ilgili silahların varlığından ziyade bu kaynakların nasıl kullanıldığı ya da nasıl algılandığı önemlidir. İnşacılar maddi unsurların aynı zamanda aktörlerin davranışları üzerinde etkili olduğunu da öngörmektedirler. İnşacı yaklaşım üyeleri nükleer silahlanmanın maddi gerçekliğini inkar etmemekle birlikte, uluslararası istikrar için tehdit olarak algılanıp algılanmayacağını aktörler tarafından toplumsal olarak inşa edilen kimliklerine bağlamaktadır.[34]

Benzer şekilde inşacılara göre 11 Eylül olayının etkisi sadece maddi gerekçelerle açıklanamaz. Olayın yarattığı yeni korku ve değerler, dünya politikasının yeniden inşa edilmesine yol açmıştır. Bu bağlamda inşacı yaklaşım üyelerine göre güç dengesi verili ve sabit bir kavram değildir. Dolayısıyla inşacı yaklaşımda çatışma ve savaştan kaçınmayı sağlayacak değişimlerden söz edilmektedir. Güç dengesi, anarşi gibi kavramlar aktörlerin davranışlarıyla şekillendirilmektedir. Karşılıklı etkileşim bağlamında aktörlerin de söz konusu toplumsal kavramlara yükledikleri anlam önem taşımaktadır. [35]

İnşacı yaklaşım üyelerine göre epistemik düzeyde kimlik, uluslararası ilişkiler kuramının sosyal dünyayı anlamaya yönelik kullandığı yöntemin kültürel zeminini oluşturan merkezi bir kavramıdır. Bu kavram, modern zamanlarda kendisini

---

[33] Scott Burchill, Andrew Linklater, *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Küre Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2013, s. 290. ; Tayyar Arı, a.g.e., MKM Yayınları, s. 121.
[34] Tayyar Arı, a.g.e., MKM Yayınları, s. 120 ; Tayyar Arı, a.g.e., s. 500.
[35] Faruk Sönmezoğlu, a.g.e., s. 220.

Doğu-Batı, modern-geleneksel, bilimsel-geleneksel vb. çekişmeler içinde gösterirken; bugün ise medeniyetler arası savaş, terörist, "öteki" olarak İslam, kültürel küreselleşme vb. söylemlerin temel kurucu öğesi işlevini görmektedir. Ontolojik düzeyde ise kimlik, uluslararası ilişkiler kuramının tarih, zaman, mekan anlayışının özellikle Batı'nın dışında farklı kültürlere sahip toplumları çözümlemesinde oluşan sorunları anlamada yol gösterici olmaktadır.[36]

2.3. Sosyal İnşacılık Kuramı Bağlamında İnsan Hakları

İngiliz Okulunun, sosyal inşacılıkla ilgili tartışmaların gelişmesinde önemli katkıları olmuştur. İnşacılar İngiliz Okulunda olduğu gibi norm ve kurumlardan bahsederek uluslararası toplum görüşünü benimsemiştir. Ancak insan hakları konusunda odak noktasının birey mi yoksa devlet mi olması gerektiği tartışma konusu olmuştur.[37] Sosyal inşacı yaklaşıma göre, özgürlüklerin tanınması, garantisi ve sağlanması sosyal konumdan siyasala geçişin ana gerekçelerinden biri olarak devletin temel işlevidir. Bu bağlamda insan hakları temelde ulusal zeminde çözülmesi gereken bir sorundur. Devlet, insan haklarının hem birincil koruyucusu, hem de potansiyel düşmanıdır. Devletin insan haklarına müdahale etme, hatta çiğnemesine karşı, insan haklarının uluslararası alanda gözetilip korunması gerekmektedir.[38]

Uluslararası insan hakları rejimi, devletin uluslararası meşruiyetinin ölçütünü oluşturmaktadır. Uluslararası meşruiyet sadece egemen bir devletin self-determinasyon prensibi çerçevesinde tanınmasına değil, aynı zamanda ülkede yaşayan birey ve gruplara haklarının sağlanmasına da bağlıdır. Bu durum devletlerin sahip olduğu egemenlik haklarının normlarla sınırlandırılması anlamına geldiği gibi,

[36] Atilla Eralp, a.g.e., s. 219.
[37] Tayyar Arı, a.g.e., s. 122-123.
[38] İhsan D. Dağı, *Devlet, Sistem ve Kimlik*, İletişim Yayınları, 13. Baskı, İstanbul, 2011, s. 219-220.

devletin varlığının uluslararası düzeyde yerel siyasi yapılanmadan bağımsız olmadığını da göstermektedir.[39]

İnşacılara göre, insan hakları devletlerin liberal bir kimlik kazanmasına ve bu kimlik ile liberal devletler sınıfına terfi etmelerini sağlamaktadır. İnsan hakları normlarını benimsemiş devletlerin kimlikleri sadece bu normlarla etkileşim içerisinde olmamakta, devletlerin söylem ve çıkarları da söz konusu normlar çevresinde şekillenmektedir. Bu perspektiften bakıldığında, insan hakları temelinde bir dış politika izlemek ve bu normların savunulmasını devletin çıkarları arasında saymak, devletlerin sahip oldukları kimliklerin doğal sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.[40]

İnşacılar, insan haklarının kolektif bir normlar bütünü şeklinde kurumsallaşmasını beş aşamalı bir süreçle ifade etmektedirler. Buna göre; yapılan insan hakları ihlalleri sivil toplum örgütleri (STÖ) tarafından gündeme getirilerek uluslararası toplum gündemine taşınmaktadır. Uluslararası baskı altında kalan devletler ihlal iddialarını kabul etmeyerek insan hakları normlarının geçerliliğini egemenlik gibi nedenlerle eleştirirler. Sonrasında devletler bazı taktiksel açılımlarla birlikte ihlal iddialarını göğüslemek için yasalarında bazı değişiklikler yapmaktadırlar. Son olarak insan hakları normları devlet için kurumsal bir boyut kazanarak, standart kurallar haline gelmektedir. Modelde görüldüğü gibi inşacılar, devletlere yönelik geliştirilen insan hakları eleştirilerinin, devletlerin bu normlara uymalarını sağlayarak; devletlerin kimliklerini değiştirdiğini savunmaktadırlar.[41]

Bu kurumsallaşma süreci, insan hakları normlarını benimsememiş ülkelere ışık tutmaktadır. Birçok ülke gibi Yunanistan da, Batı Trakya Müslüman-Türk azınlığına yönelik yaptığı insan hakları ihlalleri konusunda yapılan eleştirileri ilk önce kabul etmemekte, sonrasında taktiksel açılımlar yaparak eleştirileri

[39] İhsan D. Dağı, a.g.e., s. 222-223.
[40] Tanju Bilgiç, *İnsan Haklarının ABD Örneğinde Dış Politikada Kullanılması*, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2014, s. 31.
[41] Tanju Bilgiç, a.g.e., s. 31-32.

göğüslemektedir. Sosyal inşacı yaklaşım çerçevesinde, Yunanistan'ın yaptığı göstermelik açılımlar devletin kimliğini ve dolayısıyla çıkarlarını belirlemesine yol açmaktadır.

Devletin nihai varlık nedeni vatandaşların temel insan haklarını tanımak ve sağlamaktır. Temel insan haklarını sistematik bir şekilde çiğneyen devlet, kendi varlık nedeniyle çelişki içerisine girerek uluslararası meşruiyet temelini kaybetmiş olur. Ele alınan çalışmada Yunanistan hükümeti tarafından Batı Trakya Müslüman-Türk azınlığının sahip olduğu sosyal, ekonomik, eğitim, din ile ilgili insan haklarının sağlanmaması, etik ve tarihsel arka planla birlikte sosyal inşacı yaklaşım çerçevesinde değerlendirilmiştir. Aynı zamanda Batı Trakya bölgesinde insan hakları ihlallerinin ulaştığı boyut bir taraftan uluslararası sivil insan hakları hareketini doğururken; diğer taraftan ulusal düzeyde sivil toplum örgütlerinin çoğalmasına kaynak olmuştur.

Sonuç olarak insan hakları ihlali gibi küresel bir sorun ahlaki bir endişeye ve pratik bir ihtiyaca ve çözümlemeye dayalı normatif yaklaşımları zorunlu kılmıştır. Açıklayıcı yaklaşımların "ne oluyor" sorusuna aradıkları yanıtın ötesinde "ne yapılmalı" sorusuna yanıt arayan normatif yaklaşımları sorunların içerisine itmiştir.[42] Sosyal inşacılık gibi normatif yaklaşımlar, insan hakları gibi uluslararası güncel sorunların varlığı üzerinden tartışmak yerine çözüm önerileri getirme çabasındadır. İnşacı yaklaşım üyeleri bu yönüyle problem çözücü bir bilim anlayışını yansıtmaktadırlar. Yaklaşımın olay ve olgulara sosyal çerçevede etik bir boyut kazandırması bile uluslararası ilişkiler disiplinine eleştirel bir katkı sağlamaktadır.

[42] İhsan D. Dağı, a.g.e., s. 202.

2.4. Sosyal İnşacılık Kuramı Bağlamında Azınlık Kavramı ve Kapsamı

19. yüzyıldan bu yana kullanılan azınlık kavramı; ortaya çıktığı tarihten günümüze değin sürekli değişim gösteren dinamik bir kavram olmuştur. Ancak azınlık kavramının birçok uluslararası kuruluşun ve bilim adamının çabasına rağmen kabul gören net bir tanıma ulaşamadığı görülmektedir.[43]

Latince küçük, az anlamına gelen "minor" kelimesinden türemiş olan azınlık kavramı sözlükte; "bir toplulukta kendine özgü nitelikler bakımından ayrı ve ötekilerden sayıca az olanlar, azlık, ekalliyet, çoğunluk karşıtı" şeklinde tanımlanmıştır.[44] Uluslararası ilişkiler sözlüğüne bakıldığında ise kavram "içinde yaşadıkları toplumda nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturan gruptan dil, din, etnik köken vb açılardan farklı özellikler gösteren topluluk" şeklinde tanımlanmaktadır.[45]

Ulus-devlet kavramının ortaya çıkışından bu yana ilk net tanım ortaya koyma denemesi azınlık gruplarını koruma amaçlı 1928 yılında Uluslararası Adalet Divanı'nda Yukarı Sliezya Azınlık Okulları davasının görüldüğü mahkemede hukukçu Mello Toscana tarafından dile getirilmiştir. Toscana kavramı: *"Bir devletin nüfusunun, toprakların belirli bir bölümüyle tarihsel olarak bağlı, kendine özgü bir kültüre sahip, ırk, dil, ve din farklılığı nedeniyle devletin diğer uyruklarının çoğunluğuyla karşılaştırılması imkansız kalıcı parçası."* [46] şeklinde tanımlamaktadır.

1930 yılında ise Uluslararası Adalet Divanı tarafından önerilen azınlık tanımı şu şekildedir: *"Tarihsel olarak belirli bir ülkede ve ya bölgede yaşayan aynı*

---

[43] Ayşe Füsun Arsava, *Azınlık Kavramı ve Azınlık Haklarının Uluslararası Belgeler ve Özellikle Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 27. Maddesi Işığında İncelenmesi*, Ankara Üniversitesi Siyasi Bilgiler Fakültesi Yayınevi, Ankara, 1993, s. 42-46.

[44] Türk Dil Kurumu Okul Sözlüğü, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1994, s. 84.

[45] Faruk Sönmezoğlu, *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, DER Yayınları, Genişletilmiş 5.Baskı, İstanbul, 2005, s. 64.

[46] Hasan Tunç, "Uluslararası Sözleşmelerde Azınlık Hakları Sorunu ve Türkiye", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1-2, s. 139-198, Ankara, 2004. http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/8_11.pdf (Erişim tarihi: 22.02.2018).

ırktan dini ve dili bir, kendine özgü gelenekleri olan, ortak bir din, dil, gelenek ve ırk kimliğiyle dayanışma duygularıyla birbirlerine bağlı, geleneklerini koruma, inançlarını ve ibadet etme biçimlerini sürdürme, aynı soydan olma ruhu ve geleneğine uyumlu olarak çocuklarını eğitme ve yetiştirme haklarını güvence altına almak isteyen, karşılıklı yardımlaşma ruhuna sahip bir topluluktur." [47]

Azınlık kavramı için yapılan tanımlamalara bakıldığında 1930 tarihli Uluslararası Adalet Divanı tanımına kadar devletlerin azınlık kavramına yönelik bir takdirine izin verilmediği görülmektedir. Öyle ki; azınlık tanımını bir devletin nüfusunun kalıcı parçası olarak yorumlayan görüş devlete bu konuda söz hakkı verilmediğini kanıtlamaktadır.[48]

Yazında en bilinen ve artık klasikleşmiş olan azınlık tanımına, uluslararası azınlıklar konusunda uzman olan, Birleşmiş Milletler Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonu Raportörü Francesco Capotorti 1978 yılında Etnik, Dinsel ve Dilsel Azınlıklara Mensup Kişilerin Haklarına ilişkin hazırladığı raporda yer vermiştir. Raporda Capotorti azınlığı; *"Başat olmayan bir durumda olup, bir devletin geri kalan nüfusundan sayısal olarak daha az olan, bir devletin uyruğu olan üyeleri etnik,dinsel ve dilsel nitelikler bakımından nüfusun geri kalan bölümünden farklılık gösteren ve açık olarak olmasa bile kendi kültürünü, geleneklerini ve dilini korumaya yönelik bir dayanışma duygusu taşıyan bir grup"* olarak tanımlamıştır.[49]

Uluslararası Adalet Divanı'nın 1930 tarihli danışma görüşü sonrası azınlık kavramı her ne kadar uluslararası örgütlerin raporlarında yer almış ve hukuksal bir kavram olarak tanımlanmış olsa da, özünde farklı devlet çıkarlarını ilgilendiren sosyo-politik bir kavramdır.[50] Bu sebepten dolayı konuyu sosyolojik ve hukuksal

---

[47] Erol Kurubaş, *ASİMİLASYONDAN TANINMAYA Uluslararası Alanda Azınlık Sorunları ve Avrupa Yaklaşımı*, Asil Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 2006, s.16.
[48] Hasan Tunç, a.g.e., s. 5-6.
[49] Naz Çavuşoğlu, a.g.e., s. 93-101.
[50] Baskın Oran, a.g.e., Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, s. 19.

olarak iki farklı açıdan incelemek azınlık kavramını daha iyi anlamaya yardımcı olacaktır.

İlk olarak sosyolojik (geniş) açıdan azınlık, nüfusun çoğunluğunu oluşturanlardan farklı olan, benzerlerine oranla başat çıkmayan ve sayısal bakımdan da toplulukta azınlığı oluşturacak grup olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım azınlığın en geniş ve genel anlamı olmaktadır.[51]

İkinci olarak hukuksal (dar) açıdan; BM Raportörü Capotorti'nin tanımı bize bir azınlığın kabul edilebilir olması için gereken bazı kriterleri açıklamaktadır. Çoğunluktan farklı olma kriteri; günümüz belgelerinde azınlığın dilsel, dinsel ve ya etnik açıdan farklılığını ifade etmektedir. Bu farklılıklarla birlikte azınlık olarak nitelendirilen ya da kendini azınlık olarak gören gruplar oluşmuştur. Sayıca az olma kriteri; bir azınlığın azınlık sayılabilmesi için sayısal olarak ülke genelinde çoğunluktan az bir nüfusa sahip olması gerekliliğini vurgulamaktadır. Burada önemli olan nokta; azınlığın ne kendi farklılıklarını koruyup gelecek nesle aktaramayacak kadar küçük; ne de "azınlık" kavramının anlamını kaybedecek kadar büyük olmasıdır. Başat (dominant, baskın) olmama kriterine göre; azınlığın çoğunluğu yönetmemesi, başka bir ifadeyle çoğunluğa hakim olan grubun azınlık niteliğinde olmaması gerekmektedir. Bu kritere en uygun örnek Apartheid döneminde Güney Afrika Cumhuriyeti'nde azınlık olarak yaşayan beyaz ırkın çoğunluğu temsil eden siyah ırka karşı uzun yıllar yönetimde kalmış olmasıdır. Başat azınlığın görüldüğü bu dönem, çoğunluğun ezildiği negatif sonuçlar doğurmuştur. Vatandaş olmak kriterine bakıldığında dikkat çeken nokta şudur ki; azınlık kavramı yabancıyla azınlığı ayırmamış olsa da geçmişten günümüze hukuki çerçevede bu iki kavram koruma ve hak kapsamında her zaman ayrı değerlendirilmiştir. Bu sebepten dolayı bir gruba mensup kişiler vatandaş değillerse "yabancı" kategorisine girerler. Vatandaş olma kriteri hukukçular tarafından kabul görse de, pratikte azınlık olma şartlarını yerine getiren birçok grubun azınlık haklarına sahip olamadığı günümüz sosyolojik incelemelerinde gözlemlenmektedir. Sosyolojik açıdan azınlık olan ancak azınlık

[51] Samim Akgönül, a.g.e., bgst Yayınları, s. 17-22.

olarak görülmeyen ve yaşadıkları ülkenin vatandaşlığını alamayan gruplar üzerinde yapılan incelemeler bu durumun çeşitli siyasi ve tarihi olgulara dayandığını, mübadele yapılmadan gerçekleşen devlet değişimleri ve zorunlu nüfus göçleri gibi sonuçları teşkil ettiğini göstermektedir.[52]

Göçmenler ve azınlıklar arasında bir bağlantı olsa da sosyolojik açıdan ele alındığında göçmen gruplar bir azınlık oluşturmaktadırlar. Günümüzde ise vatandaşlığa sahip bir göçmen grubun üyesiyle vatandaş olmayan bir üyenin sahip oldukları haklar arasında hukuki boyutta bir farklılık mevcuttur ve azınlıkların korunması vatandaşlığa bağlı olmaktadır. Bazı bilim insanları tarafından "yeni azınlıklar" olarak anılan ve vatandaş olmayan göçmen, mülteci ya da sığınmacı gibi grupları azınlık olarak görme eğilimi günümüzde hala devam eden göç dalgalarıyla tartışma konusu olmaya devam etmektedir.[53]

Azınlık bilincinin varlığı kriteri ise; azınlığın öznel koşulunu oluşturmaktadır. Azınlık, kendine özgü farklılıklarının, gelenek-göreneklerinin farkında ve aynı zamanda bu farklılıkları koruma bilincinde olmalıdır. Örneğin; gönüllü bir şekilde çoğunluğa asimile olmayı seçen grup azınlık oluşturmaz.[54] Öyle ki; azınlık olarak sınıflandırılsa dahi zamanla toplum içinde eriyip yok olacak, farklılıklarını yitirecektir. Azınlığı oluşturan ortak farklılıklar azınlığın kimliğini oluşturan en önemli unsurdur. Bunun farkında olmayan azınlık yok olmaya mahkumdur. Bu noktada azınlığın eğitim derecesi, milliyetçi duyguların varlığı, kimlik ve tarih bilinci etkin rol oynamaktadır.[55]

Ele alınan kriterlere ek olarak azınlığın kendisini azınlık olarak görmesinin yanında çoğunluğun da onu azınlık olarak görmesi gerekmektedir. Ayrıca çoğunluğun azınlığa karşı uyguladığı baskıyla azınlık kavramı arasında doğru orantı bulunmaktadır. Baskın Oran'a göre baskı unsurunun olmadığı yerde azınlık

[52] Samim Akgönül, a.g.e., bgst Yayınları, s. 20.
[53] Samim Akgönül, a.g.e., s. 10.
[54] Baskın Oran, *Türkiye'de Azınlıklar*, İletişim Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 2015, s. 27
[55] Samim Akgönül, a.g.e., s. 11.

kavramından çok "farklı grup" kavramından söz etmek daha doğru bir ifadedir.[56] Samim Akgönül de "Azınlık yaratılır, kendiliğinden doğmaz"[57] deyimiyle baskı unsurunun azınlık üzerindeki etkisini vurgulamaktadır. Bazı durumlarda çoğunluk azınlığı sayıca azaltma politikası izleyebilmektedir. Bu yöntem bir devlet tarafından sürgünlerle ya da katliamlarla yapılabilmektedir. Bu durumda çoğunluk azınlığı sayısal olarak azaltarak ezmeye başlamakta, haklarını elinden almaya girişebilmekte ve tüm bunlar grubu azınlıklaştırmasına, devletin kendi eliyle azınlık oluşturmasına sebebiyet vermektedir.[58]

2.5. Azınlık Çeşitleri

Azınlık tanımlamasında yaşanan belirsizlikler aynı şekilde azınlık gruplarının tanımlanmasında da ortaya çıkmıştır. Azınlıkların sınıflandırılması konusunda genel çerçeveyi Kişisel ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 27. maddesinde bahsedilen azınlık çeşitleri oluşturmaktadır. BM Genel Kurulu'nun 1966'da kabul ettiği ve 1976 yılında yürürlüğe giren sözleşmenin bu maddesi BM'nin kuruluşundan beri azınlıkların korunması konusunda yazılmış en ilerici metin olarak kabul edilebilmektedir. Azınlıkların korunması kapsamında 27. maddede: "Etnik, dilsel veya dinsel azınlıkların bulunduğu bir devlette, herhangi bir azınlık grubuna mensup üyelerin diğer üyelerle birlikte toplu olarak kendi kültürlerini yaşama, kendi dini ibadetlerini yerine getirme ve kendi dillerini kullanma haklarından yoksun bırakılmayacaktır." denmektedir. [59]

Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi 27. maddesinde sıralananlara ek olarak Uluslararası Sürekli Adalet Divanı kararlarında ele alınan ve MC dönemini de

[56] Baskın Oran, a.g.e., Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, s. 21.
[57] Samim Akgönül, a.g.e., s. 27.
[58] Samim Akgönül, a.g.e., s. 27-28.
[59] Baskın Oran, a.g.e., s. 54. Ayrıca ''KSHS'' (md. 27) hükmü bağlamında daha geniş ve geliştirilmiş azınlık hakları için bkz. BM Genel Kurulu'nun 20.12.1993 tarihli 47/135 sayılı kararıyla kabul edilen "Ulusal ve ya Etnik, Dinsel ve Dilsel Azınlıklara Mensup Kişilerin Hakları Bildirisi".

kapsayan yaşanmışlıklar sonucunda azınlıklar dini azınlık, dilsel azınlık, etnik azınlık ve ulusal azınlık olmak üzere dört grupta incelenmiştir.[60]

2.5.1. Dini Azınlık

Dini aidiyet, Roma döneminden bu yana ortaya çıkan ilk aidiyet biçimi olmuştur. Orta Çağ dönemine bakıldığında dönem hükümdarlarının egemenlik altına aldığı topluluklara kendi dinlerini dayattığını gözlemlenmektedir. Bir diğer ifadeyle azınlık kavramı tarihte ilk olarak dinsel azınlık olarak doğmuştur ve en eski azınlık türü olduğu belirtilmektedir.[61]

Farklı azınlık çeşitlerinin ortaya çıkmasıyla birlikte dinsel azınlık kavramında değişimler meydana gelmiştir. Hristiyanlığın kendi içerisinde Katoliklik ve Protestanlık olarak bölünmesi ve Avrupa'da yaşanan din savaşları sonucunda ilk kez azınlıkların korunması durumu söz konusu olmuştur. Düzenlenen antlaşmalarla birlikte azınlık gruplarının hakları koruma altına alınmıştır.[62]

İlerleyen dönemlerde ise Müslümanlık ve Yahudilik gibi temel bir din farklılığına sahip gruplar dinsel azınlık olarak görülmeye başlanmıştır. Günümüzde olduğu gibi o dönemde de farklı mezheplere sahip toplumsal gruplar ayrı bir dini azınlık olarak görülmemekte ve farklı bir dini inanışa sahip olma niteliği aranmaktadır. Bu doğrultuda dini azınlıkların hakları doğrudan insan hakları kapsamında değerlendirilmekte ve korunmaktadır.[63]

Dini azınlıklar kapsamında önem teşkil eden bir konu da "azınlık dinleri" ve azınlık grubu içerisinde bu kavramın araçsallaştırılması durumudur. Azınlık dini; kimliği tehlikede olan azınlığın çoğunluğa karşı kullandığı bir çeşit savunma aracı

---

[60] Bülent Çelikmen, a.g.e., s. 25.
[61] Samim Akgönül, a.g.e., s. 16.
[62] Levent Ürer, *Azınlıklar ve Lozan Tartışmaları*, Derin Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 2003, s. 35. ; http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/8_11.pdf (Erişim tarihi: 09.03.2018).
[63] Şirvan Çalışkan, a.g.e., s. 21.

olmaktadır. Samim Akgönül'ün deyimiyle azınlık dini azınlık grubunun çoğunluk toplumundan gelebilecek herhangi bir tehlikeye karşı birlik halinde kalabilmek için gruba mensup üyelerin güç aldığı kaynaklardan biri olmaktadır.[64] Bu durum azınlık çeşitleri arasında farklılık gösterebildiği gibi aynı azınlık türü içerisinde de farklı derecelerde gözlemlenebilmektedir. Öyle ki; eğer bir azınlık grubu dine fazlaca bağımlıysa orada yenilik ve değişimlerin yeri olmamaktadır. Din bütünüyle kimlikle iç içe geçmekte, çoğunluk toplumuyla temas sıfırlanmakta ve hatta azınlık/çoğunluk ilişkileri kötüleşmektedir. Bu durum dinin güçlü aidiyetiyle ilişkilendirilebilmektedir. Dine aşırı bağlı azınlık gruplarının yanı sıra özellikle son yıllarda çoğunluk grubuyla dini diyaloglar kurabilen hatta ortak yaşam dahilinde çoğunluğun dini ritüellerini bile benimseyen azınlık topluluklarıyla daha çok karşılaşılmaktadır.[65]

Çalışmanın araştırma konusunu oluşturan Batı Trakya Türk Azınlığı da Lozan Antlaşması tarafından "Müslüman Azınlık" şeklinde ifade edilmekte ve her ne kadar günümüzde kendini ulusal azınlık olarak görüp bu şekilde duyurmaya çalışsa da Yunanistan devleti tarafından dinsel bir azınlık olarak kabul edilmektedir.

2.5.2. Dilsel Azınlık

Dinsel azınlık tanımdakine benzer şekilde, dilsel azınlık için de azınlığın çoğunluğun kullandığı resmi dilden farklı geleneksel bir dili olması gerekmektedir.

Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen Bölgesel Diller ya da Azınlık Dilleri Avrupa Şartı'nın 1. maddesi azınlık dilleri ile bölgesel dilleri tanımlamaktadır. Bu maddeye göre; bölgesel diller ya da azınlık dilleri, bir devletin ülkesi içinde, o devletin nüfusunun geri kalanından sayısal olarak daha az bir

[64] Samim Akgönül, a.g.e., s. 21-22.
[65] Samim Akgönül, a.g.e., s. 23.

grubunu oluşturan vatandaşların geleneksel olarak kullandığı, o devletin resmi dil ve ya dillerinden farklı dilleri ifade etmektedir.[66]

Dil azınlıkları belirlenirken kullanılması gereken yöntem dil biliminin yöntemleridir. Öyle ki dil biliminde dil azınlıklarının sayım listeleri mevcuttur. Dil azınlıkları belirlenirken nüfus yoğunluğu, işsizlik, göç, grubun dil bilgisi, kitle iletişim araçlarının mevcudiyeti, azınlığın büyüklüğü, resmi dilin statüsü gibi bazı faktörler de etkin rol oynamaktadır.[67]

2.5.3. Etnik Azınlık

Grekçe halk anlamını taşıyan "etnos" kelimesinden gelen etnik sözcüğü bir kavime aidiyeti ifade etmektedir. Antropolojik açıdan bakıldığında kelimenin anlamı oldukça eskiye dayansa da bazı bilim adamlarına göre oldukça yeni bir olgudur. Yakın geçmişe ve günümüze bakıldığında kendi etnik kimliklerini koruma isteğinden kaynaklı yaşanan politik çatışmalar gözlemlenmektedir. Bu doğrultuda etniklik kavramı sadece ilkel kavimleri inceleyen antropolojik çalışmalarda değil, güncel bir kavram olarak da kullanılmaktadır.[68]

Bir azınlık grubunun etnik azınlık olarak değerlendirilebilmesi için sahip olması gereken ana nitelikleri etno-sembolik yaklaşımın kurucusu Anthony D. Smith; kolektif bir özel ad, ortak bir soy miti, paylaşılan tarihi anılar, özel bir yurtla bağ, ortak kültürü farklı kılan bir ya da birden fazla unsur ve nüfusun önemli kesimleri arasında dayanışma duygusu olmak üzere altı özellikle sıralamıştır.[69]

Irk ve etnik kavramları arasında benzerlikler olsa da aynı anlamı taşımamaktadırlar. Irk sadece fiziksel özelliği nitelerken etnik ifadesi tüm biyolojik,

---

[66] Naz Çavuşoğlu, a.g.e., s. 97.
[67] Ayşe Füsun Arsava, a.g.e., s. 57-58.
[68] Ayşe Füsun Arsava, a.g.e., s. 54.
[69] Anthony D. Smith, *Milli Kimlik*, Bahadır Sina Şener (Çev.), İletişim Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 2007, s. 41.

kültürel ve tarihi olguların yansımasını vermektedir. Bu sebeple 1950 tarihinde BM alt komisyonu tarafından ırk yerine etnik kavramı kullanma kararı alınmıştır.[70]

Etniklik ve azınlık kavramı birlikte ele alındığında "kültür" öğesinin kilit nokta olduğu ifade edilebilmektedir. Genel anlamıyla etnik azınlık sahip oldukları dil, din ve en önemlisi kültür, gelenek-görenekleri ile birlikte tarihsel ve topraksal bağlardan oluşan kimliklerin özelliklerine sahip diğer gruplardan farklı olanları nitelendirmektedir. Bu doğrultuda bazı dilsel veya dini azınlıklar etnik grup kapsamında değerlendirilebilirken, etnik özellik taşıyan her grup da etnik azınlık olarak değerlendirilmeyebilmektedir.

2.5.4. Ulusal Azınlık

Azınlık çeşitlerinde yapılan tüm tanımlamalar içerisinde açıklığa en çok ihtiyacı olan azınlık çeşidi ulusal azınlıktır. I. Dünya Savaşı sonrası süreçte MC döneminde sıkça kullanılmaya başlayan ulusal azınlık kavramı dört farklı anlam taşımaktadır.[71]

Kavramın ilk anlamı, bir ülkede yaşayan dilsel, dini, etnik azınlıkların tümünü ifade etmektedir. Bu kullanım en çok Kuzey Avrupa ülkelerinde görülmektedir. Kavramın ikinci anlamı ise, bir "akraba devlet"i bulunan azınlıktır. Bir azınlığın vatandaşı olduğu ve sınırları içerisinde yaşadığı devlete ev sahibi devlet, bahsedilen azınlığın soydaşlarının çoğunlukta ve egemen olduğu devlete de akraba devlet denmektedir. Bu duruma en iyi örneklerden biri çalışmanın araştırma konusunu oluşturan Batı Trakya Müslüman-Türk azınlığıdır. Yunanistan'da yaşayan Batı Trakya azınlığı için ev sahibi devlet Yunanistan, akraba devlet ise Türkiye olmaktadır. Azınlıklar için ev sahibi devlet "vatan", akraba devlet ise "anavatan" olarak kabul edilmektedir. Ulusal azınlık kavramının üçüncü anlamına bakıldığında ulusal azınlık, azınlık olarak kabul edilmesini sağlayan temel nesnel koşulların (başat

[70] Ayşe Füsun Arsava, a.g.e., s. 54.
[71] Baskın Oran, a.g.e., İletişim Yayınları, s. 41-42.

olma, vb.) yanı sıra öznel koşul olan azınlık bilincini de yerine getirebilen grup olarak kabul edilmektedir. Bu durumda azınlık bilinci güçlü olmayan grupları "kültürel azınlık" kapsamına almak daha doğru olmaktadır. Bir grubun hangi azınlığa ait olduğunun tespiti o grubun faydalanacağı azınlık haklarını da belirleyeceğinden bu ayrım önem taşımaktadır.[72]

Batı Trakya azınlığının bir ulusal azınlık mı yoksa bir dini azınlık mı olduğu tartışmalı bir konudur. Yunanistan devletinin uyguladığı etnik kimliği inkar politikası ve buna yönelik baskılara bakıldığında Yunanistan'ın Batı Trakya azınlığını dini bir azınlık olarak gördüğü yadsınamaz bir gerçektir. Öyle ki Yunan devletinin azınlığı dini azınlık olarak kabul etmesi devletin çıkarlarına da uygun düşen bir durum olmaktadır. Eğer ki Yunanistan azınlığı ulusal azınlık olarak nitelerse anavatan Türkiye'nin azınlık üzerinden Yunanistan'a yönelik müdahaleleri daha yasal bir hale gelmiş olacaktır.[73]

Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı açısından bakıldığında ise dinsel azınlıktan ulusal azınlığa doğru bir geçiş isteği gözlemlenmektedir. Bu durumun 1980'li yıllarda Yunanistan'ın "Türk kimliği"ni bastırma politikalarıyla şiddetlendiği söylenebilmektedir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ayrıntısıyla ele alınacak olan bu dönemde ortaya çıkan "Sadık Ahmet" figürü, "Türk" kelimesinin dernek isimlerinden kaldırılması gibi baskı politikalarıyla azınlık, dinsel kimliğinden çok Türk kimliğine sarılarak korunmaya çalışılmıştır. Azınlığın tanımı kısmında bahsedildiği gibi burada baskı ile oluşan bir yönelim görülmektedir. Eğer ki Yunan devletinin baskısı etnik kimliğe değil de dinsel kimliğe olsaydı muhtemelen topluluk dini kimliklerini korumak adına dini kimlikleri ile iç içe geçeceklerdi. Mevcut duruma bakıldığında ise gerek iki ülkenin yakın ilişkilerde bulunduğu dönemde gerekse bölgede gerekli iyileştirmelerin yapıldığı dönemde bu kimliksel sorun bir çözüme kavuşmamıştır.

---

[72] Baskın Oran, a.g.e., s. 41-42.
[73] Samim Akgönül, a.g.e., s. 183-184.

3. BATI TRAKYA MÜSLÜMAN TÜRK AZINLIĞI

Çalışmanın bu bölümünde Batı Trakya bölgesinin coğrafi ve demografik yapısından ve Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının doğuşuyla birlikte kısa tarihsel geçmişinden bahsedilmektedir.

3.1. Bölgenin Coğrafi ve Demografik Yapısı

Bugün tamamen Yunanistan sınırları içerisinde olan ve 1923 Lozan Barış Antlaşması'yla günümüz sınırları belirlenen Batı Trakya Bölgesi Yunanistan'ın kuzeydoğusunda yer almaktadır. Batı Trakya bölgesi Doğuda Meriç (Evros) Nehri, batıda Mesta-Karasu (Nestos) Irmağı, kuzeyde Rodop Dağları ve Bulgaristan ve güneyde ise Ege Denizi'ne kadar uzanan coğrafi bölgeyi teşkil etmektedir.[74]

Toplam 8.578 kilometre karelik bir alana sahip olan bölge doğuda merkezi Dedeağaç (Aleksandrupolis) olan Meriç, ortada merkezi Gümülcine (Komotini) olan Rodop ve batıda merkezi İskeçe (Ksanthi) olan İskeçe olmak üzere üç ilden oluşmaktadır.[75] Akdeniz ikliminin görüldüğü bölgede halkın büyük bir kısmı, özellikle Müslüman Türkler tarımla uğraşmaktadırlar. Azınlığın yüzde seksenlik kısmı köylerde ikamet etmektedirler.[76]

1990-2000 yılları arasındaki Yunanistan nüfusu yıllık ortalama % 0,4 oranında artış gösterirken, 2001 nüfus sayımına göre Batı Trakya nüfusu en hızlı artan bölgelerin başında gelmiştir. 2011 yılında yapılan ve ulaşılabilen nüfus sayımına göre ise Yunanistan nüfusunda bir azalma görülürken, Batı Trakya

[74] İlker Alp, "Batı Trakya Türkleri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt:11, Sayı:33, 1995, s. 613-614. ; Halit Eren, a.g.e., s. 13. ; Baskın Oran, a.g.e., Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, s. 7.
[75] Hikmet Öksüz, a.g.e., s. 34.
[76] Baskın Oran, a.g.e., s. 7.

bölgesinde kayda değer bir değişiklik olmadığı görülmektedir.[77] Ancak Yunanistan'da 1951 yılından sonra yapılan nüfus sayımı sonuçlarında azınlık nüfusu ile ilgili veriler açıklanmadığı için Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının nüfusunu tespit etmek güçtür. Ayrıca azınlığın büyük bölümünün Türkiye ve Avrupa ülkelerinde parçalanmış ailelerden oluşması, Türkiye ve farklı ülke vatandaşlarıyla yapılan evlilikler de nüfusla ilgili tahminleri güçleştiren bir durumdur.[78]

2011 yılında Yunanistan'da yapılan nüfus sayımına göre Batı Trakya bölgesindeki toplam nüfus 369.430'dur. Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının nüfusu için net rakamlar kullanmak pek mümkün olmasa da bölgede yaklaşık 150.000 civarında Batı Trakya Müslüman Türkü olduğu bilinmektedir.[79] Bu veriyi doğrular nitelikteki bir diğer bulgu ise Yunanistan İçişleri Bakanlığı'na bağlı Bölge Genel Sekreterliği tarafından 2012 yılında yapılan açıklamada Müslüman nüfusun 140.000-150.000 civarında olduğunun ifade edilmesidir.[80]

3.2. Bölge Türkleri'nin Kısa Tarihsel Geçmişi ve Azınlığın Doğuşu

Milattan önce 2000'li yıllardan itibaren üzerinde yaşanılan verimli bir bölge olan Batı Trakya'nın ilk halkı, Hint-Avrupa kökenli bir halk olan Traklar'dır. M.Ö. yedinci yüzyıldan başlayarak bölgede sırasıyla Pers, Yunan ve Makedonya uygarlıkları hüküm sürmüş, M.Ö. 335 yılına kadar bölge Trakya Krallığı olarak kabul edilmiş ve sonraki süreçte de Roma ve Bizans İmparatorluklarının egemenliği altına girmiştir. Bölgedeki Türk varlığı ise M.Ö. ikinci yüzyılda Balkanlara ulaşan İskitler'in ve Orta Asya'dan batıya göç eden kavimlerin gelişiyle birlikte oluşmaya

---

[77] Ahmet Serdar, Tarihsel Süreç İçerisinde Batı Trakya Türklerinin Ekonomik ve Demografik Gelişimi, *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, s. 102, Aralık 2014.
[78] Kader Özlem, *Türkiye'nin Balkan Türkleri Politikasının Analizi (1991-2014)*, (Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Doktora Tezi), Edirne, 2015, s. 120.
[79] Ali Hüseyinoğlu, "Balkanlarda Azınlıklar ve Siyasal Katılım Hakkı: Batı Trakya (Yunanistan) Örneği, *Yeni Türkiye Dergisi*, "Rumeli Balkanlar" Özel Sayısı, Cilt VI, Sayı 69, Mart-Haziran 2015, s. 4777.
[80] Kader Özlem, a.g.e., s. 120-121.

başlamıştır. İlk olarak Hun Türkleri, sonrasında Avarlar, Peçenekler ve son olarak Kuman Türkleri(Kıpçaklar) 11. yüzyılda bu bölgeye yerleşmişlerdir.[81]

Batı Trakya Bölgesi'nin Doğu Rumeli adını alan kuzey kısmı haricinde Trakya, Balkan Savaşları'na kadar, kıyı şeridi boyunca Osmanlı İmparatorluğu'nun hakimiyetinde kalmıştır. 30 Mayıs 1913 tarihinde gerçekleşen Londra Konferansı ile birlikte Osmanlı Midye-Enez hattının batısındaki tüm toprakları Balkan ülkelerine bırakmış ve böylece bölgedeki 600 yıllık Osmanlı egemenliği sona ermiştir.[82]

1363 tarihli Osmanlı fethiyle başlayan ve 1913 Balkan Savaşları'na kadar süregelen Osmanlı hakimiyetinin bulunduğu bu bölgedeki sorunlar asıl olarak "93 Harbi" olarak da bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda yaşanan yenilgi ile başlamıştır. Batı Trakya bölgesini kapsayan sorunlar bu savaş sonucunda Trakya'nın bütünlüğünü bozan 1878 Yeşilköy (Ayastefanos) ve aynı yıl imzalanan Berlin Antlaşmaları ile birlikte ortaya çıkmıştır. Bu antlaşmalarla beraber her bakımdan Osmanlı kontrolü altında olan Doğu Rumeli, Bulgaristan tarafından ele geçirilmiştir. Söz konusu toprakların Rusya tarafından işgal edilip Ayastefanos Antlaşması'yla Bulgaristan'a verilmesini bölge halkı yoğun tepkilerle karşılamış ve olayların Doğu Rumeli'ye yansımasıyla birçok ayaklanma meydana gelmiştir.[83]

Birinci Balkan Savaşı'nda Rumeli'nin doğusu ve batısı olmak üzere iki cephede savaşan Osmanlı İmparatorluğu kısa sürede büyük yenilgiler yaşamıştır. Osmanlı İmparatorluğu'na karşı savaşan devletler çıkarları doğrultusunda Bulgar ordusunun İstanbul'a girmesini engellemek için bu dönemde birçok önlem almıştır. İstanbul'a girme ümidi kalmayan Bulgarlar Çatalca hattı önünde durdurulmuştur.[84] Bu durum neticesinde iki ülke arasında 17 Aralık'ta Londra Barış Konferansı görüşmeleri başlamış, paylaşılamayan Edirne sorunuyla görüşmeler uzamıştır. Bu

[81] Halit Eren, a.g.e., s. 13-14.
[82] Baskın Oran, a.g.e., Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, s. 9. ; Halit Eren, a.g.e., s. 14.
[83] Baskın Oran, a.g.e.,s. 9 ; Serap Toprak, "Türk-Yunan Siyasi İlişkileri Çerçevesinde Batı Trakya Türkleri Sorunu", *BEU SBE Dergisi*, Cilt:3, Sayı:1, 2014, s. 44.
[84] Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 3. Basım, IX. Cilt, Ankara, 2011, s. 325-326.

antlaşmanın önemi; Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlar'dan çıkarılması üzerinde net bir karara varılmış olmasıdır. Osmanlı Devleti Midye-Enez hattının batısındaki tüm topraklarını, Edirne dahil olmak üzere, Balkan ülkelerine bırakmak mecburiyetinde kalmış; Batı Trakya bölgesi de Bulgaristan tarafından işgal edilmiştir.[85]

1913 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun bıraktığı toprakların paylaşılamamasıyla birlikte ortaya çıkan kargaşadan yararlanan Osmanlı İmparatorluğu, 21 Temmuz 1913 tarihinde Edirne topraklarını geri almıştır. Bu süreçten sonra Bulgar işgali altında zor durumda kalan Batı Trakya halkını koruma amaçlı, İstanbul'un "artık durun" telgraflarına rağmen, ordunun dışında bulunan Milis Kuvvetleri Gümülcine, İskeçe ve Dedeağaç'ı da kurtararak Batı Trakya sorununu çözmeye çalışmışlardır.[86] Gümülcine'nin geri alınmasıyla, 31 Ağustos 1913'te, ilk Türk Cumhuriyeti olma niteliği taşıyan "Garbi Trakya Hükümet-i Muvakkatesi" kurulmuştur.[87] Bu durumdan memnun olmayan Bulgaristan'ın İstanbul hükümetini sıkıştırması ve Rusya'dan gelebilecek tehdit unsuruyla birlikte baskılara daha fazla dayanamayan Osmanlı İmparatorluğu, 29 Eylül 1913'te Osmanlı-Bulgar Antlaşması olarak da bilinen İstanbul Antlaşmasını imzalamıştır. Bu antlaşma neticesinde Batı Trakya tamamen Bulgarlara bırakılmıştır. İmzalanan antlaşmalar sonucunda 55 günlük siyasi bir ömürden sonra Batı Trakya Türk Cumhuriyeti 25 Ekim 1913'te son bulmuştur.[88]

Misak-ı Milli, Mondros Ateşkesi'nin kabul edildiği tarihteki sınırları kapsadığı için 1913 yılında elden çıkan Batı Trakya toprakları Misak-ı Milli sınırları içinde sayılmamıştır. Lozan sistemi sürecinde Misak-ı Milli sınırları dışında kalan bu topraklar çeşitli tartışmalara konu olmuştur. Ancak tüm engellere ve zorluklara

[85] Baskın Oran, a.g.e., s. 9. ; Halit Eren, a.g.e., s. 9.
[86] Hikmet Öksüz, a.g.e., s. 3.
[87] Halit Eren, a.g.e., 40-41.
[88] Baskın Oran, a.g.e, s. 10.

rağmen Batı Trakya Türkleri kendi topraklarından vazgeçmeyerek mücadelelerini Lozan Barış Konferansı'na kadar devam ettirmişlerdir.[89]

3.3. Azınlığın Hukuki Statüsünü Belirleyen Antlaşmalar

Batı Trakya bölgesinde yaşanan tarihsel olaylar neticesinde Yunanistan'ın bağımsızlığını ilanı ve bu doğrultuda toprak elde ettikçe genişleyen toprakları hukuki çerçevede büyük devletlerle yapılan birtakım antlaşmaları doğurmuştur. İmzalanan antlaşmalar sonucu elde ettiği bölgelerde yaşayan azınlıklara bazı hakları tanımak durumunda kalan Yunanistan, azınlıkların korunması kapsamında 19. yüzyıl sisteminin tipik bir şekilde görüldüğü ülkelerden biri olmuştur.[90]

Bugün tamamen Yunanistan'ın idaresinde bulunan Batı Trakya bölgesinde yaşayan Müslüman-Türk azınlığın hukuki haklarının düzenlendiği bu antlaşmalar, 1830 Londra Protokolü, 1881 İstanbul Milletlerarası Sözleşmesi, 1913 Atina Antlaşması ve 3 Numaralı Protokolü, 10 Ağustos 1920 Yunan Sevr'i ve son olarak 1923 Lozan Barış Antlaşması ve bu antlaşmaya bağlı diğer antlaşmalardan meydana gelmektedir.

3.3.1. 1830 Londra Protokolü

1828 Osmanlı-Rus Savaşı sonrası 14 Eylül 1929'da imzalanan Edirne Antlaşması ile Osmanlı İmparatorluğu Yunanistan'ın bağımsızlığını tanımıştır. Bu antlaşma sonucunda harekete geçen İngiltere, Fransa ve Rusya'nın da katılımıyla Londra'da bir konferans düzenlemiş ve 3 Şubat 1830 tarihinde Londra Protokolü imzalanmıştır.[91]

---

[89] Serap Toprak, a.g.e., s. 44.
[90] Baskın Oran, a.g.e., s. 32.
[91] Halit Eren, a.g.e., s. 45. ; Baskın Oran, a.g.e., s. 33.

Yunanistan'ın bağımsızlığının simgesi olan bu protokol ile birlikte Yunan devleti sınırları içerisinde kalan Müslüman azınlıkların hakları güvence altına alınmıştır. Protokolün 5. maddesine göre aynı Osmanlı hükümeti gibi Yunan hükümeti de genel af ilan edecek ve Yunan devletine karşı savaşan kişilerin mülkleri korunarak bu kişilere hiçbir sebeple dokunulmayacaktır. Bu şekilde bölgede yaşayan Müslüman azınlıklar tam bir güvenlikten faydalanarak kendi yerleşim haklarını güvence altına almışlardır.[92] Protokolün son maddesi ise; protokol hükümlerinin delegeler tarafından Yunanistan ve Osmanlı devletlerine duyurulacağına ilişkindir. Yunan hükümetine 8 Nisan'da yapılan bu bildirim devletin protokol hükümleri kapsamındaki sınırları kabul etmek istememesi sebebiyle uzamış; ancak 16 Nisan'da dönemin Yunan Valisi Kapodistrias tarafından Yunan hükümeti adına resmen kabul edilmiştir.[93]

3.3.2. 1881 İstanbul Milletlerarası Sözleşmesi

Bir tarafta İngiltere, Fransa, Almanya, Avusturya-Macaristan, İtalya, Rusya, diğer tarafta ise Osmanlı İmparatorluğu arasında imzalanan İstanbul Milletlerarası Sözleşmesi ile Osmanlı ve Yunanistan arasındaki sınırlar düzenlendikten sonra Yunanistan'da kalan Müslüman Türklerin hakları koruma altına alınmıştır.[94]

18 maddeden oluşan sözleşmenin 3. ve 4. maddeleri genel olarak Müslüman Türklerin Yunan vatandaşlarıyla eşit haklara sahip olup, mülkiyet haklarının korunacağı güvencesini verirken; 8. madde Müslümanlara dini ibadet özgürlüğü hakkı tanımıştır. Bu hükme bağlı olarak önemli bir nokta; özerk cemaatlerin dini meselelerde liderleriyle iletişimlerine hiçbir sebep sunulmaksızın karışılmayacağına ilişkindir.[95]

---

[92] Şirvan Çalışkan, a.g.e., s. 42.
[93] Baskın Oran, a.g.e ,s. 33-34.
[94] Baskın Oran, a.g.e., s. 34-35.
[95] Halit Eren, a.g.e., s. 46-47.

Sözleşme maddelerinden anlaşılacağı üzere; bu metinle beraber Yunanistan'a iki grup azınlık hakları sorumluluğu yüklenmiştir. Birinci grup "pozitif haklar" olarak tanımlanan, "Müslüman" terimi kullanılmadan yazılmış olan ve hiç kimsenin malına hiçbir sebeple el konulamayacağı şeklindeki hükümdür. İkinci grup ise "negatif haklar" olarak tanımlanan "Müslüman azınlıklara" Yunan vatandaşlarıyla eşit medeni ve siyasal hakların tanındığı ve sadece azınlıklara tanınan haklar grubudur.[96]

Londra Protokolü ve İstanbul Sözleşmesi'nde Yunanistan'ın bağımsızlığı, sınırların yeniden belirlenmesi ve güvence altına alınan bazı azınlık haklarının Yunanistan'a bırakılan topraklar ile sınırlı olması gibi ortak noktalar mevcuttur. Ayrıca 1881 İstanbul Sözleşmesi'nde belirtilen Müslüman Türklerin azınlık hakları, Londra Protokolü'nde ifade edilen hakların bir nevi tekrarı olmuştur.

3.3.3. 1913 Atina Antlaşması ve 3 Numaralı Protokol

Bulgaristan ile imzalanan İstanbul Antlaşması'ndan sonra Osmanlı İmparatorluğu, Yunan hükümetiyle siyasi ilişkileri düzene koyabilmek adına kendisini daha avantajlı ve rahat konumda görmüştür. Osmanlı hükümeti Yunanistan ile görüşmelere Temmuz ayının sonlarında Atina'da başlamış olsa da Patrikhane, kapitülasyonlar ve vakıflar ile ilgili çeşitli problemlerle karşılaşmıştır. Tüm bu güçlükler, mevcut durumu Yunanistan ile savaşa getirecek kadar kötüleştirdiğinde yeni bir savaşı göze alamayan Yunan hükümeti iki devlet arasında kopma noktasına gelen ilişkiyi barış görüşmelerini devam ettirerek toparlamış ve yeniden başlayan görüşmeler sonrasında 14 Kasım 1913 tarihinde Atina Antlaşması imzalanmıştır.[97]

[96] Baskın Oran, a.g.e., s. 35.
[97] Enver Ziya Karal, a.g.e., s. 64-65.

Yunanistan'a en fazla yükümlülük getiren uluslararası antlaşma olan Atina Antlaşması önemli hükümler getirmiştir.[98] İlk olarak, antlaşmanın 2. maddesinde iki ülke arasında daha önce imzalanan Londra ve İstanbul Antlaşması'nda yer alan azınlık hakları ile ilgili metinler tekrar onaylanmaktadır. Yine aynı maddeye göre, antlaşmaya ekli 3 numaralı protokol tüm Yunan toprakları için geçerli olacaktır.[99]

Antlaşmanın 5. maddesinde Yunanistan'a bırakılan topraklarda işgale kadar edinilen hakların kabul edilmesinden bahsedilmektedir. 6. madde Osmanlı uyruğuna sahip kişilerin bu tabiiyeti koruyarak Yunan topraklarını terk etmesi halinde geride bıraktığı gayrimenkullerini istekleri halinde başkaları tarafından idare edilebilmesiyle ilgilidir. Buna ek olarak hiç kimse yasa tarafından belirtilmiş, kamu yararı da dahil, bedelini ödemeden kimseyi mülkiyetinden mahrum bırakamayacaktır. Bu madde ile Yunanistan Osmanlı hukukunu resmen tanımaktadır.[100]

Antlaşmanın 11. maddesi ise, çalışma kapsamında olan Batı Trakya Türk Azınlığı açısından en önemli maddedir. Yunan topraklarında kalan azınlığın yaşam, din, onur ve gelenek-göreneklerini koruma altına alan bu madde ile aynı zamanda azınlığa mensup kişiler Yunan vatandaşlarıyla aynı haklara sahip olacaklardır. Ayrıca ilgili maddede cemaat yönetimi, müftü seçimi ve vakıf yönetimi gibi Müslüman toplumların yönetimi konusunda birçok hüküm bulunmaktadır.[101]

11. maddeye göre, bölgede mevcut veya sonradan oluşabilecek Müslüman toplum yapısına ve bölgedeki azınlığın sahip olduğu gayrimenkullere dokunulmayacaktır. Azınlık ve dini liderler arasındaki ilişkiye karışılmayacak, bu liderler İstanbul'da bulunan Şeyhülislamlık makamına bağlı olmaya devam edeceklerdir. Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı'na mensup üyeler tarafından üç müftü seçilecek ve Yunan Kralı bu üç müftü arasından baş müftüyü atayacaktır. Aynı zamanda Osmanlı padişahı diğer müftülere karar ve fetva yetkisi vermesini sağlayan

[98] Halit Eren, a.g.e., s. 48-49. ; Baskın Oran, a.g.e., s. 36-37.
[99] Halit Eren, a.g.e., s. 48.
[100] Baskın Oran, a.g.e., s. 36
[101] Baskın Oran a.g.e., s.37.

mektuplar göndererek dini ve yönetimle ilgili konuların yanında evlilik, nafaka gibi dünyevi meselelerde de söz sahibi olma hakkını tanıyacaktır. Müftü ataması ve Osmanlı tarafından onaylanıp yetki verilmesi durumu Yunanistan'daki Müslümanlar ile Osmanlı arasındaki ilişkinin resmi boyutunu göstermektedir.[102]

Atina Antlaşmasına üç numaralı protokol eklenmiştir. Diğer antlaşma hükümleri gibi bu protokol de Müslümanlara bazı haklar getirmektedir. Bunlardan en önemlisi olan 13. Maddede ise protokol, Müslüman toplulukların tüzel kişiliğini tanıyacaktır hükmü yer almaktadır. Ayrıca bu protokol ile Müslüman okullarının muhtar yönetimine ve bu okullarda Türkçe eğitim-öğretime de olanak tanınmıştır.[103]

1913 Atina Antlaşması kapsamında getirilen hakların Yunanistan'a bırakılan topraklar ile sınırlı olduğu bu metin, 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması ile birlikte nüfus mübadelesi sonucu konunun ortadan kalktığı ve protokolün iptal olduğu gerekçesiyle Yunanistan tarafından kabul edilmemektedir.[104]

3.3.4. 10 Ağustos 1920 Yunan Sevr'i

1920 Yunan Sevr'i, barındırdığı farklı hükümlerle Lozan Antlaşması'na nazaran özellikle Batı Trakya için önem arz eden bir antlaşmadır. Lozan Antlaşması'nın tersine Yunan Sevr'i azınlık konusunda çok daha geniş bir kitleye hitap etmekte ve azınlığa tanınan haklar ülkenin tümünde yaşayan azınlığı kapsamaktadır. "Yunanistan'daki Azınlıkların Korunmasına İlişkin Antlaşma" ismini taşıyan bu antlaşmanın, imzalandıktan sonra Yunanistan'a eklenebilecek topraklarda da geçerli olacağı belirtilmektedir. Ayrıca antlaşmayla belirlenen hakların uygulaması konusunda problem yaşanırsa konunun Uluslararası Daimi Adalet

[102] Baskın Oran, *a.g.e.*, s. 37 ; Halit Eren, a.g.e., s. 48-49.
[103] Halit Eren, a.g.e., s. 49.
[104] Baskın Oran, a.g.e., s. 25-26. ; Halit Eren, a.g.e., s.50.

Divanı'na götürülebilmesi hükmü denetlenebilirlik açısından antlaşmanın son derece önemli bir özelliğini oluşturmaktadır.[105]

Birinci bölümün azınlık haklarıyla, ikinci bölümün ise büyük devletlere bazı inisiyatifler tanıması kapsamında olan antlaşmada bahsedilen önemli hükümler şu şekilde özetlenebilir:

Antlaşmanın 1. maddesi; birinci bölümünün 2 ve 8. maddeler arasının temel kanun olarak sayılacağını ve hiçbir nedenle bunlarla çatışacak bir yasanın çıkarılamayacağını hükmetmektedir. Yunan Sevr'inin ilk maddesine Lozan Antlaşması'nın önemli bir maddesi olan 37. Maddesinde de rastlanılmaktadır. 2. madde; sadece yurttaşlara değil, ülkede yaşayan herkese vatandaşlık, dil, din, etnisite farkı gözetmeksizin yaşam ve özgürlük hakkı getirmektedir. Bu maddeye göre insanlar din ve ibadetlerini özgürce gerçekleştirebileceklerdir. Yurttaşlıkla ilgili olan 3. ve 6. maddelere göre ise; antlaşmanın yürürlüğü girdiği tarihte ülkede ikamet eden kişiler ve bu kişilerin Yunanistan'da doğan çocukları (oturmasalar bile) Yunan vatandaşı olarak kabul edilmekte, başka bir uyruğu seçenler ise taşınmaz malları üzerindeki hakları saklı kalmak şartıyla istedikleri ülkeye göç edebilmektedirler.[106]

Eşitlik ilkesini vurgulayan 7. maddeye göre tüm Yunan vatandaşları kanun önünde eşittir ve kanunda geçen hakların tümünden ayrım yapılmaksızın faydalanırlar. Vatandaşlar özel işlerinde ve yayınlarında istedikleri dili kullanabilecek, ayrıca mahkemelerde de dil konusunda gerekli kolaylıklar sağlanacaktır. Antlaşmanın 8. maddesi soy, dil ve din azınlıklarına gerekli harcamaları kendilerine ait olmak şartıyla dini kurum ve okullar açma, işletme ve denetleme hakkını vermekte ve buralarda istedikleri dili kullanma olanağını sağlamaktadır. Yalnızca 1 Ocak 1913 tarihinden sonra Yunanistan'a eklenen topraklarda geçerliliğini koruyacak olan 9. maddeye göre ise; farklı dilleri konuşan insanların bulundukları bölgelere ve buralarda yaşayan kişiler için devlet bütçesinden

[105] http://www.bttddbursa.org (Erişim tarihi: 28.04.2018).
[106] Halit Eren a.g.e., s. 50 ; Baskın Oran, a.g.e., s. 44.

gerekli bir miktarın ayrılacağı belirtilmektedir. Bu hüküm Batı Trakya için özel bir nitelik göstermektedir.[107]

10. madde aile ve kişiler hukukunu içeren problemlerin İslam'ın gerektirdiği şekilde çözümlenmesi için gerekenlerin yapılacağını belirtmekte; cami, mezarlık gibi İslami kuruluşları da güvence altına almaktadır. Ayrıca vakıflar ve diğer İslami-insani kuruluşları tanımakta, yeni dini ve insani kuruluşların inşası durumunda Yunan devletinin bu tür kuruluşlara birtakım kolaylıklar sağlayacağını belirtmektedir. 16 madde ise; antlaşmanın getirdiği azınlık hükümlerinin Milletler Cemiyeti (MC) koruması altında olduğunu, Konsey'in çoğunluk kararı alınmadan değiştirilemeyeceğini, buna ek olarak bu hükümler doğrultusunda Yunanistan ile antlaşmaya taraf ya da Konsey üyesi olan herhangi bir ülke ile anlaşmazlık olursa Yunanistan'ın zorunlu olarak konuyu Yüksek Adalet Divanı'na götürüleceğini belirtmektedir.[108]

Antlaşmanın hükümlerine bakıldığında Yunan Sevr'inin en az Lozan Antlaşması kadar önem atfettiği görülmektedir. Her ne kadar Yunanistan Türkiye'ye gönderdiği notayla Yunan Sevr'ini, daha sonra imzalanan Lozan'a ait 37. ve 45. maddeleri ile aynı hakları içermesi savıyla geçerli saymasa da; Lozan Antlaşması 16 numaralı protokolü ile Yunan Sevr'ini onaylamış, Yunan Devleti de o zamana kadar onaylamadığı Sevr Antlaşması'nı tasdik belgeleriyle birlikte teyit etmiştir.

3.3.5. 30 0cak 1923 Türk-Yunan Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol

Türk-Yunan Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme Kurtuluş Savaşı sonrasında Türkiye-Yunanistan arasında azınlıklar kapsamında karşılıklı atılan ilk adım olmaktadır. Lozan Barış Konferansı süresince önemli metinlerden biri olan bu sözleşmenin imzalanmasıyla nüfus mübadelesi konusu uzun süren tartışmalara sebep

[107] Halit Eren a.g.e., s. 50-51. ; Baskın Oran, a.g.e., s. 44.
[108] Halit Eren a.g.e., s. 51. ; Baskın Oran, a.g.e., s. 44.

olmuştur. Anlaşmazlık konuları mübadelenin zorunlu mu yoksa gönüllü mü gerçekleştirilmesi, kimleri kapsaması gerektiği ve İstanbul'un sınırlarının saptanması başlıklarından oluşmaktadır.[109]

Türk-Yunan Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşmeyle iki ülke halkı arasında gönüllülük ilkesi göz önünde bulundurulmadan zorunlu bir mübadele gerçekleştirilmiştir. Sözleşmeye göre, Batı Trakya Müslümanları hariç olmak üzere Yunanistan'da bulunan 350.000 Müslüman Türk ile Türkiye'de İstanbul Belediyesi sınırları içinde yaşayan Rum azınlığın haricinde, 200.000 Ortodoks Rum karşılıklı olarak mübadele edeceklerdir. İki ülke arasında anlaşmazlığa sebebiyet veren İstanbul Belediyesi'nin sınırı konusu ise 1912 yılında Belediye Kanunu'nda belirlenen hat esas alınarak çözüme kavuşturulmuştur.[110]

Sözleşmenin uygulanması sürecinde istenmeyen neticelerle karşılaşılmıştır. İki ülkede de ekonomik ve sosyal sorunların artmasının yanında birçok insani dram yaşanmıştır. Mübadelenin uygulanması sırasındaki anlaşmazlıklar iki ülke arasında ciddi siyasi gerilimlere yol açarak ilişkilerin bozulmasına sebep olmuştur. Bu anlaşmazlıklar döneminde MC çerçevesinde Uluslararası Adalet Divanı'na başvurulmakla beraber, mübadele sorunu kesin olarak ancak 1930'da Türkiye-Yunanistan arasında imzalanan antlaşmayla çözüme kavuşmuştur.[111]

3.3.6. Lozan Barış Antlaşması

30 Ocak Mübadele Sözleşmesi imzalandıktan sonra 24 Temmuz 1923 tarihinde bir tarafta Fransa, İngiltere, İtalya, Japonya, Romanya, Yunanistan, Sırbistan; diğer tarafta da Türkiye'nin katılımıyla Lozan Barış Antlaşması imzalanmıştır. Boğazların durumuyla ilgili görüşmelere Bulgaristan ve Rusya da

[109] Baskın Oran, *Türk Dış Politikası*, İletişim Yayınları, 19. Baskı, Cilt I, İstanbul, 2014, s. 331.
[110] Fatih Baysal, a.g.e., s. 31. ; Baskın Oran, a.g.e., s. 45.
[111] 30 Ocak 1930 tarihli Türk ve Rum halkının mübadelesine ilişkin imzalanan antlaşmanın ayrıntılı hükümleri için bkz. Tevfik Bıyıklıoğlu, *Trakya'da Milli Mücadele*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1987, s. 516-517.

katılmışlardır. Lozan Barış Antlaşması Türk tarihinde yeri oldukça önemli bir antlaşmadır. Bu antlaşma ile Türkiye devleti kendi ulusal sınırları içerisinde diğer devletlerce tanınan konuma gelmiş, Türkiye Cumhuriyeti'nin varlığı tescillenmiştir.[112]

Azınlıkların korunması konusu ayrı bir bölüm olarak değil, Lozan Antlaşması'nın "Siyasal Hükümler" isimli I. bölümünün III. kesiminde Türkiye'de yaşayan ve Müslüman olmayan azınlıkların hukuki statüsünden bahseden birtakım hükümler içeren "Azınlıkların Korunmasına İlişkin Maddeler Tasarısı" halinde hazırlanmıştır.[113]

Lozan Antlaşması'nın birinci bölüm üçüncü kısmını içeren tasarı 37. ila 45. madde hükümlerini içermektedir. Azınlıklar açısından önem taşıyan bu maddeler çalışmada ayrıntılı olarak ele alınmıştır.[114]

Antlaşmanın 37. maddesine göre; Türkiye 38. maddeden 44. maddeye kadar olan hükümleri temel kanun olarak tanımaktadır. Hiçbir kanun, yönetmelik ya da resmi işlemin bu maddelere aykırı olmamasını, aynı zamanda da bu hükümlerden üstün tutulmamasını belirtmektedir. 38. maddeye göre; Türk Hükümeti Türkiye'de oturan herkesin yaşam ve özgürlüklerini dil, din ayrımı gözetilmeksizin korumakla yükümlüdür. Böylece getirilen negatif azınlık hakkıyla herkes dinini ve inancını kamusal ya da özel alanda özgürce yaşayabilecek, seyahat ve göç haklarından tam olarak faydalanabilecektir.[115]

Müslüman olmayan azınlıklara mensup Türk vatandaşlarına negatif statü hakkı getiren 39. madde ile Müslümanların yararlandığı siyasal haklardan

---

[112] Sina Akşin, *Kısa Türkiye Tarihi*, İş Bankası Kültür Yayınları, Birinci Basım, İstanbul, 2007, s. 412.
[113] Baskın Oran, a.g.e., s. 225. ; Baskın Oran, a.g.e., s. 48.
[114] Seha L. Meray, *Lozan Barış Konferansı Tutanaklar-Belgeler*, Yapı Kredi Yayınları, 3. Basım, Takım 1, Cilt 1, Kitap 2, İstanbul, 1993, s. 292-294. ; Baskın Oran a.g.e., s. 225-226. ; Fatih Baysal, a.g.e., s. 33. ; Eyüp Kaptan, *Lozan Konferansı'nda Azınlıklar Sorunu*, Harp Akademileri Basım Evi, 1. Basım, İstanbul, 2002, s. 176- 177.
[115] Seha L. Meray, a.g.e., s. 292-293.

gayrimüslim Türk vatandaşları da yararlanmış, Türkiye'de oturan herkes kanun önünde eşit sayılmıştır. Özellikle eğitim-öğretim konusunda pozitif statü hakkı getiren 40. madde ile gayrimüslim Türk uyrukları giderlerini kendileri karşılamak şartıyla her türlü dini ve sosyal kurumlar ile okul gibi eğitim-öğretim kurumları kurmak, yönetmek ve denetlemek, ayrıca buralarda diledikleri dilleri kullanma ve dini inançlarını yaşama haklarına sahip olmuşlardır. Bu madde aynı zamanda Yunan Sevr'inin 147. maddesine denktir.[116]

41. maddeye göre; Türk Hükümeti kamusal eğitim konusunda Müslüman olmayan vatandaşların önemli bir oranda yerleşmiş oldukları bölgelerde, bu Türk vatandaşlarının çocuklarının, ilkokullarda anadilde eğitim alabilmesi için uygun kolaylıklar sağlamıştır. 42. madde ile Türk Hükümeti, Müslüman olmayan azınlıkların kişisel ve aile içi anlaşmazlıklarını kendi geleneklerine göre çözmelerine izin verecek tedbirleri almayı taahhüt etmektedir. 43. madde ise; Müslümanların inançlarına aykırı davranışta bulunmaya zorlanamayacağı, bu inançlar yüzünden kanunun öngördüğü bir işlemi yerine getirmemeleri durumunda haklarını yitirmemeleri hükmünü getirmektedir. Anlaşmanın 44. maddesi ile Türkiye, bu Kesimin bundan önceki maddelerindeki hükümlerin, Türkiye'nin Müslüman olmayan azınlıklarıyla ilgili olduğu ölçüde, uluslararası nitelikte yükümler meydana getirmelerini ve MC güvencesi altına konulmalarını kabul etmektedir.[117]

Birleşmiş Milletler kurulduğunda azınlıkların korunması alanında çıkarılan en ilerici metin BM Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'dir. Türkiye'nin ve Yunanistan'ın imzaladığı bu sözleşmenin, imzacı devletlerin yükümlülüklerini yerine getirmediği takdirde şikayet üzerine görüşme işlevi bulunmaktadır. Yunanistan ayrıca Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ve Avrupa Konseyi (AK) üyesi olsa da, AK'nin herhangi bir azınlığa özgü belgelerini imzalamamış ve onaylamamıştır. Bugün Yunan hükümeti, azınlık politikasının temel dayanağı olarak Lozan Antlaşması'na güvenmeye devam etmekte ve antlaşma

[116] Baskın Oran a.g.e., s. 225-226.
[117] Baskın Oran, a.g.e., s. 228-229.

hükümlerinin modern insan hakları standartlarına uyumlu şekilde uygulandığını iddia etmektedir.[118]

45. madde ile, Türkiye'deki gayrimüslim azınlıklara tanınmış olan haklar, karşılıklılık (mütekabiliyet) ilkesi çerçevesinde Yunanistan'ın kendi ülkesinde bulunan Müslüman azınlığa tanıması kabul edilmiştir. Baskın Oran'ın yorumuyla insan hakları konusunda karşılıklılık söz konusu olmadığından bu madde bir "paralel yükümlülük" maddesi olarak yorumlanmaktadır. Mübadele dışında kalan Batı Trakya Türklerinin azınlık haklarının güvence altına alındığı bu madde çalışma açısından da oldukça önem taşımaktadır.[119]

Sevr ve Lozan Antlaşmaları bağlamında; Batı Trakya Türkleri için Sevr Antlaşması genel bir azınlık koruma rejimiyken, Lozan Barış Antlaşması'nın özel bir azınlık koruma rejimi olduğu söylenebilmektedir. Lozan Barış Antlaşması gerçek bir müzakere sonucu imzalanmış Türkiye'nin siyasal bağımsızlık metnidir. Lozan, karşılıklı uzlaşmayla ortaya çıkan bir anlaşma olduğundan I. Dünya Savaşı'nı bitiren diğer antlaşmalar ortadan kalkmışken, savaştan sonra günümüze kadar uygulanan tek belge niteliği taşımaktadır.[120]

Batı Trakya Türk Azınlığı'nın hukuki statüsü Lozan Barış Antlaşması'nda iki resmi belgeyle belirlenmiştir. Bunlardan birincisi "Azınlıkların Korunması" adı altındaki 37.-45. maddeleri içeren kısım; diğeri ise Yunanistan ve Müttefikler arasında imzalanan Yunan Sevr'ini geçerli kılan 16 numaralı protokoldür.[121] Türkiye Cumhuriyeti için her açıdan büyük önem taşıyan ve bugün hala önemini koruyan bu antlaşmadaki azınlık haklarına ayrılan kısım da son derece önemlidir. Öyle ki antlaşmada azınlıklara yönelik oluşturulan hukuki statü, Türk devletinin millilik vasfını da doğrudan ilgilendirmektedir. Lozan'da azınlıkların Türk devletince sadece

---

[118] Evelin Verhas, *Batı Trakya'daki Türk Azınlık: Uzun Yıllardır Süren Hak ve Tanınma Mücadelesi*, Avrupa Azınlık Hakları Grubu (MRGE) Raporu, s. 6.
[119] Baskın Oran, a.g.e., s. 49.
[120] Baskın Oran, a.g.e., Cilt I, s. 222. ; Şirvan Çalışkan, a.g.e., s. 50-51.
[121] Halit Eren, a.g.e., s. 54.

gayrimüslim azınlık olarak sınırlandırılması uzun dönemde ülke bütünlüğünü korumak adına elde edilen başarılardan biri olarak kabul edilmektedir.[122]

3.3.7. 1626 Atina, 1930 Ankara ve 1933 Ankara Antlaşmaları

Lozan Barış Antlaşması imzalandıktan sonraki süreçte yapılan antlaşmalarda Lozan'da çözülemeyen sorunların giderilmesi hedef alınmıştır. Hem Türkiye hem de Yunanistan'ın ekonomik-sosyal reformları gerçekleştirme istekleri ve uluslararası alandaki yalnızlığı kırma kararlılığıyla 1925 yılında başlayıp, kesilen ikili görüşmeler yeniden başlatılarak 1 Aralık 1926'da Atina Antlaşması imzalanmıştır.[123] Antlaşmanın amacı, yerleşikler sorunu bir yana, mübadele sonucu ortaya çıkan mülkiyet anlaşmazlıklarını kapsayan mali sorunları çözmektir. Antlaşmaya göre Yunanistan'ın mübadele bölgelerinde yerleşik olan bütün Türk uyruklu kişilere ait taşınmazlar, Yunan hükümetinin mülkiyetine geçerken, aynı şartlarda Türkiye'de bu bölgelerde yerleşik olan Rumların mülkiyetleri de Türk hükümetine geçmiştir. Karşılıklı alınan taşınmazların değerleri belirlendikten sonra da alacaklar ve borçlar ya takas ya da mahsup edilmiştir. Ancak iki ülke arasında yapılan farklı değerlendirmeler birtakım sorunlara yol açmıştır. "Yerleşik" tanımının anlaşma içerisinde yapılmaması bu sorunların 1930'lara kadar sürmesine sebebiyet vermiştir.[124]

Atina Antlaşması sonrasında Yunanistan ve Türkiye arasında gerginleşen ilişkiler Elefterios Venizelos'un barışçı siyasetiyle yumuşamış ve çıkan sorunların kesin çözüme ulaştırılması amacıyla 10 Haziran 1930'da Ankara Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmayla azınlıkların doğum yerleri ve yerleşme tarihleri gözetilmeksizin tüm İstanbul Rumları ve Batı Trakyalılar "etabli" (yerleşik)

---

[122] Eyüp Kaptan, a.g.e., s. 178.
[123] Baskın Oran, a.g.e., Cilt I, s. 343.
[124] Yalçın Koçak-Ertan Özyiğit, *Batı Trakya Türk Cumhuriyeti*, Wizart Yayınları, 2. Basım, İstanbul, 2015, s. 536-539. ; Baskın Oran, a.g.e., s. 344.

deyiminin kapsamına alınarak bu iki azınlığın mallarına yönelik birçok düzenleme yapılmış ve mübadele sorunu sona ermiştir.[125]

İki ülke arasındaki mübadele sorununun kesin çözümü neticesinde iyileşmeye başlayan Türkiye-Yunanistan ilişkileri doğrultusunda 9 Aralık 1933'te iki ülke arasında bir Ankara Antlaşması daha imzalanmış ve bu anlaşmayla Lozan sürecinde başlayan mübadele sorunları üzerine çalışmalar yürüten Karma Komisyon kaldırılmıştır. Kaldırılan komisyonların yerine de yerel mahkemeler görevlendirilmiştir.[126] 1933 Ankara Antlaşması'nın Batı Trakyalıları ilgilendiren en önemli maddesi ise 2. maddedir. Maddeye göre, mübadeleye dahil olan ya da mübadelede haklarından mahrum edilen azınlık vatandaşlarına Komisyonun kaldırılmasından sonra, Yunanistan'da yaşayan Batı Trakya Türklerinin 10 Haziran 1930 tarihinden önce Yunanistan tarafınca ele geçirilmemiş olan mallarına dair hiçbir sınırlayıcı işlem getirilmeyecektir.[127]

[125] Baskın Oran, a.g.e., s. 50.
[126] Şirvan Çalışkan, a.g.e., s. 52.
[127] Halit Eren, a.g.e., s. 68.

3.4. Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı'nın Temel Sorunları

Batı Trakya Müslüman Türkleri, Türkiye ve Yunanistan arasında yapılan ikili ve uluslararası antlaşmalarla haklarının güvence altına alınmasına rağmen, Türkler üzerindeki baskıların artması ve hak ihlallerinden doğan birçok sorun yaşamaktadırlar. Çalışmanın bu bölümünde Yunanistan'ın din, eğitim, sosyal, kültürel ve ekonomik alanda Batı Trakya Müslüman Türklerinin temel haklarını ihlali incelenmiştir. Ayrıca Batı Trakya bölgesinin mevcut ekonomik durumu da irdelenerek, göçü tetikleyen işsizlik konusu üzerinde durulmuştur.

3.4.1. Etnik Kimliğin İnkarı Sorunu

Yunan hükümetinin Batı Trakya azınlığına karşı uygulamaya çalıştığı belirgin politikalardan biri; Türk kimliğinin Yunanistan tarafından inkar edilmesidir. Bölgede yaşayan Batı Trakya azınlığının kimliği sorunu bölge halkı ve Türkiye açısından bir sorun olarak görülmezken Yunan hükümeti özellikle son yıllarda azınlığın etnik kökenini reddetmekte ve karşı iddialar oluşturmaktadır.[128]

Yunan hükümetinin ilk iddiası Lozan Antlaşması'nın 45. maddesinde Batı Trakya azınlığı için kullanılan "Müslüman" teriminden ileri gelmektedir. Bu terim doğrultusunda Yunan yetkilileri azınlık kimliğinin Türk değil Müslüman olduğunu ve buna bağlı olarak çeşitli belgelerle Türkiye'nin bu bölgedeki azınlık için bir girişimde bulunamayacağını savunmaktadırlar.[129] Ana dili Türkçe olan Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı için Osmanlı İmparatorluğu'nda yıllarca süren ümmetçilik anlayışının egemenliği ve tarihsel geleneğe bağlı Türk ve Müslüman kavramlarınn iç içe geçtiği göz önüne alındığında; Lozan Antlaşması'nda Türk yerine Müslüman teriminin kullanılması durumu anlaşılır hale getirmektedir. Bunun yanında 30 Ocak

[128] Baskın Oran, a.g.e., s. 84.
[129] Yalçın Koçak-Ertan Özyiğit, a.g.e., s. 554.

1923'te imzalanan Yunanistan-Türkiye Nüfus Mübadelesi Sözleşmesi'nde de değişimi yapılmış olan uluslarının birinin Türk, diğerinin ise Rum ulusuna ait olduğu açıkça görülmektedir. Batı Trakya azınlığı üyelerine verilen ve yerleşik oldukları belirtilen etabli belgelerinde de "Müslüman-gayrimüslim" terimleri yerine "Türk-Yunan" terimleri serbestçe kullanılmıştır.[130]

Yunan hükümetinin Batı Trakya azınlığı üzerinden ileri sürdüğü bir diğer iddia ise azınlığın içerisinde Türkler haricinde yaklaşık 35.000 kadar farklı etnik kökenden kişilerin var olduğudur. Öyle ki bu iddiayı kuvvetlendirmek adına Yunan hükümeti Pomakça-Yunanca sözlük çıkarmak ve bu dilde yazılmış kitap-gazete yayınlayıp dağıtmak gibi çeşitli propagandalara başvurmuştur. Ortaya atılan iddialar açıkça göstermektedir ki; Yunanistan'ın amacı Batı Trakya azınlığı içerisindeki bütünlüğü sarsarak göçe özendirmektir. Müslüman kimlik ön plana çıkarılarak Türk kimliğini yok etme hedefi olumsuz sonuçlara sebep olsa da Türklük ve Müslümanlık bilincini güçlendirerek, azınlığı bölmek yerine birleştirmeye itmiştir. Kısaca Yunan yönetiminin baskısı ne derece artarsa, azınlık bilinci de o oranda artmaktadır. Burada Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının sahip olduğu kuvvetli azınlık bilinci ve Müslümanlığın bölgede doğrudan Türklük ile bütünleşmiş olması da Yunanistan'ın hedefinde başarısız olmasında etkilidir. Batı Trakya'da bulunan Türk kimliğinin silinmek istenmesinin bir diğer sebebi de azınlığın anavatan Türkiye ile bağlarının zayıflatılıp, bölgedeki girişimlerin engellenmeye çalışılmasıdır.[131]

Yunanistan'ın Batı Trakya'daki etnik kimliği inkarına yönelik ilk ciddi uygulama Albaylar Cuntası baskısıyla beraber 1970'lerin başından itibaren başlamaktadır. 1970'li yıllarla beraber Yunan yetkilileri tarafından "Türk" kelimesinin kullanımı yasaklanırken[132], 1972 yılında Türk Okulları ismi resmen

---

[130] Baskın Oran, a.g.e., s. 85.

[131] http://www.bttdd.org.tr/sorunlarimiz/etnik-kimlik-sorunu.html (Erişim Tarihi: 26.05.2018). ; Yalçın Koçak-Ertan Özyiğit, a.g.e., s. 555.

[132] 1970'li yıllara kadar Yunan kanunlarında zaman zaman Müslüman yerine "Türk" terimi yasalarda kullanılmıştır.

yasaklanmıştır. Bu doğrultuda Batı Trakya'daki okulların çoğunda Türkçe dersler de giderek azaltılmıştır.[133]

1984 yılında dönemin Gümülcine valisi Papadimas'ın, Batı Trakya'da bulunan Türk derneklerinin tabelalarındaki "Türk" kelimesinin kaldırılması için mahkemeye yaptığı başvuru sonucunda üzerinde "Türk" kelimesi geçen tüm tabelalar kaldırılmıştır. Papadimas 1985 yılında Batı Trakya'daki Türk derneklerinin zararlı faaliyetler yaptığını ileri sürmüş, 1986 yılında mahkeme derneklerinin kapatılması kararı alınmıştır.[134] Bu kararla birlikte 1986-1989 yılları arasında azınlığın en eski sivil toplum örgütlerinden olan İskeçe Türk Birliği (İTB), Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği (BTTÖ) ve Gümülcine Türk Gençler Birliği (GTGB) kapatılarak dernek faaliyetlerine hükümet tarafından son verilmiştir. Aynı şekilde isminde Türk kelimesi yer aldığı için 2001 yılında kurulan Rodop İli Türk Kadınları Kültür Derneği de dava konusu olmuş, adında "azınlık" geçen Meriç İli Azınlık Gençleri Derneği'ne bile azınlık çeşidinin belirsizliği sebep gösterilerek kuruluş izni verilmemiştir.[135]

Batı Trakya'da Türk kimliğinin Yunanistan tarafından reddi ve bunun sonucunda ortaya çıkan dernekleşme özgürlüğünün ihlali üzerine azınlık uluslararası alanda hak arama mücadelesine girişmiştir. Öyle ki İTB neredeyse 20 yıl boyunca devam ettirdiği iç hukuk mücadelesinin ardından çıkan olumsuz karar üzerine davayı 2005 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne taşımıştır. Mahkeme İTB davasıyla ilgili kararını 2008 yılında açıklamış, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin örgütlenme hakkıyla ilgili 11'inci maddesinin ihlal edildiği" görüşüne vararak Yunanistan'ı suçlu bulmuş; "*Derneğin kamu düzeni açısından tehlikeli olduğuna ilişkin gerekçelerin, gerçek ve hedefin, Yunanistan'da bir etnik azınlığın var olduğu fikrini savunmak olması halinde bile, bunun kendi başına demokratik bir toplum için tehdit oluşturmayacağını*" belirtmiştir. Ayrıca "*Bir ülkede farklı azınlıkların ve kültürlerin varlığı demokratik bir toplumun uluslararası*

[133] Baskın Oran, a.g.e., s. 85.
[134] İlker Alp, a.g.e., s. 638.
[135] Olmaz Böyle Şey!, *Gündem Gazetesi*, 17 Kasım 2016, s. 7

hukukun kurallarına göre hoşgörülü davranmasını hatta korumasını ve desteklemesini zorunlu kılan tarihi bir gerçektir." ifadesini kullanmıştır.[136] Mahkeme Yunan devletinin bu karara uymaması durumunda üç ayrı davadan yeniden yargılanacağını belirtmiştir. Azınlık lehine sonuçlanan demokratik karara rağmen Yunanistan'ın ısrarla kararı uygulamaya sokmaması üzerine dava ikinci kez Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne götürülmüştür. Ancak insan hakları kuruluşları tarafından yapılan tüm uyarılara rağmen bu sorun hala devam etmektedir.[137]

Yunanistan Yüksek Mahkemesi'nin "içerisinde Türk ibaresi bulunan tüm derneklerin kapatılması" kararı, azınlık tarihinde ilk kez "Türklük Mitingi"nin düzenlenmesine sebep olmuş, 29 Ocak 1988 tarihinde halk mahkeme kararını protesto ederek sokaklara akın etmiştir. Binlerce azınlık üyesi çeşitli Türklük sloganlarıyla Türk kimliğinin reddine karşı tepkilerini göstermiştir. Bu tarih Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı tarafından her yıl milli birlik ve beraberlik günü olarak kutlanmaktadır.[138]

3.4.2. Vatandaşlıktan Iskat Sorunu

Yunan hükümetinin Batı Trakya bölgesinde uyguladığı Türk nüfusunu azaltma politikalarından bir diğeri de 3370 sayılı, 1955 tarihli Yunan Vatandaşlık Yasası'nın 19. Maddesi çerçevesinde yapılan uygulamalardır. Vatandaşlıktan ıskatı öngören 19. Madde hükmü aynen şöyledir: "*Yunan olmayan (Non-Greek) etnik kökenden bir kişi, geri dönme niyeti olmaksızın Yunanistan'dan ayrılırsa, bu kişinin Yunan yurttaşlığını yitirdiğine hükmedilebilir. Bu hüküm, yurtdışında doğmuş ve oturmakta olan Yunan olmayan etnik kökenli kişilere de uygulanır. Ana-babasından ikisi birden veya hayatta olanı yurttaşlığını yitirmiş olan reşit olmayan çocuklardan*

[136]Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı Raporu, MAZLUMDER, Ankara, s. 38-39,2012. http://www.mazlumder.org/webimage/bat%C4%B1trakyaraporu_webicin_kucuk(1)(1).pdf, (Erişim Tarihi: 28.05.2018).
[137] http://www.iskeceturkbirligi.org (Erişim Tarihi: 28.05.2018).
[138] Salim Gökçen, "Yunanistan'ın Batı Trakya Politikası: Batı Trakya Türkleri'nin Sorunları", *Atatürk Üniversitesi Atatürk ilkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 3, 2003, s. 52-53.

yurtdışında yaşayanlar da yurttaşlığını yitirmiş olarak ilan edilebilir. Yurttaşlık Konseyi'nin aynı yönde alacağı karara dayanarak bu konularda İçişleri Bakanı hüküm verir." [139]

Yunanistan anayasasına bakıldığında, 19. madde anayasa içerisindeki bazı maddelerle çatışmaktadır. Bunlardan biri 4. maddenin birinci ve 3. fıkrasıdır. Buna göre "*Bütün Yunanlılar yasalar önünde eşittir*" ve "*Yasanın öngördüğü niteliklere sahip olanlar Yunan vatandaşıdırlar. Bir kimse sadece kendi isteğiyle başka bir devletin vatandaşlığını kazanırsa veya başka bir devlette milli çıkarlara aykırı olarak görev alırsa, yasanın özel olarak öngördüğü koşullara ve yöntemlere uygun olarak Yunanistan vatandaşlığını kaybetmesine izin verilir.*" 19. madde içerisinde geçen "Yunan olan-olmayan" şeklindeki etnik köken ayrımı açıkça anayasada geçen eşitlik ilkesini ihlal etmekte, Yunan vatandaşı olan azınlık üyelerinin yurtdışına gitme ve yurduna geri dönme özgürlüğünü kısıtlamakta ve aynı zamanda ırkçı bir ölçüt kullanmaktadır.[140]

Yunan vatandaşlık kanununun temeli geçmiş yıllarda Batı Trakya Türk Azınlığı'nın çektiği en büyük sıkıntılardan biri olan yasak bölge uygulamasına dayanmaktadır. Bu uygulamayla Bulgaristan sınırına yakın olan bölgeler için, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Bulgaristan'da komünist yönetimin yerleşmiş olması sebep gösterilerek yasak konulmuş ve bölgeye giriş çıkışlar kontrol altına alınmıştır. Bu dönemde kısmi biçimde bölgedeki komünist gerillalarına karşı Slavlar hedef alınarak çıkarılan bu yasadan en çok etkilenenler ise Batı Trakya Türkleri olmuştur. İç savaşın olduğu bu yıllarda Yunan devlet ordusunun yasak bölgedeki Yunanlıları, ülkedeki geri kalan Yunanlardan ayırdığı görülmektedir.[141]

Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türk nüfusunu azaltmak amacında olan Yunan yönetimi bu madde ile azınlık üyelerine hiçbir tebligat yapılmadan keyfi bir

---

[139] Baskın Oran, a.g.e., s. 111.
[140] Turgay Cin, "Yunanistan Anayasası'nda Temel Hak ve Özgürlüklerin Korunması", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 2, 2009, s. 49-50.
[141] Lois Labrionidis, "Internal Frontiers as a Hindrance to Development", *European Planning Studies*, Vol. 9, No:1, 2001, pp. 85-100.

şekilde onları Yunan vatandaşlığından çıkarma işlemlerine başlamışlardır. 544 Türk'ün vatandaşlıktan çıkarılmasıyla Türk azınlığın bölgeden arındırılmaya çalışıldığını iddia eden Yunanistan-Batı Trakya Türk Dernekleri Federasyonu olayları şiddetle protesto etmiştir.[142] Kanunda "geri dönme niyeti olmaksızın" ifadesi yer almasına rağmen Türkiye'ye gidip kısa bir süre sonra Yunanistan'a dönmek isteyen birçok azınlık üyesi vatandaşlıktan çıkarıldıklarını sınır kapılarında öğrenmişlerdir.[143]

Batı Trakya Türklerinin haklarını bireysel ve azınlık hakları çerçevesinde koruyan AGİT belgeleri; Helsinki Sonuç Belgesi (1975), Madrid İzleme Toplantısı Kapanış Belgesi (1989), Kopenhag AGİT İnsani Boyut Konferansı Nihai Belgesi (1990) ve Paris Şartı (1990)'ndan oluşmaktadır. Tüm bu belgelerin içeriğinde genel olarak temel insan haklarına ve azınlık haklarına dair hükümler yer almaktadır. Belgelerdeki ortak nokta; bireysel haklar bağlamında herkesin seyahat etme özgürlüğüne sahip olduğu, ülkelerine girişlerinin ve vatandaşlıklarının engellenemeyeceği, azınlık hakları bağlamında da ulusal azınlıkların etnik, dilsel, dini ve kültürel kimliklerinin koruma altına alınacağı ve azınlıkların bu kimlikler sebebiyle herhangi bir ayrıma tabi tutulamayacakları; yani yasalar önünde eşit olduklarına dairdir. Uluslararası belgelerin Batı Trakya Türk azınlığına tanıdığı tüm bireysel ve azınlık haklarına rağmen Yunan yetkilileri tarafından yasa kapsamında çıkarılan 19. madde ile Yunanistan büyük çoğunluğunu Batı Trakya Türklerinin oluşturduğu çok sayıda Türk'ü vatandaşlıktan çıkarmış, bu kişileri "vatansız/haymatlos" statüsüne indirgemiştir.[144]

Yunanistan 1982 yılında Avrupa Birliği'ne girmiş ve buna rağmen 19. madde uzun süre uygulanmaya devam etmiştir. AB normlarını ve kendi hukukunu yok sayan Yunanistan Batı Trakya Türklerini vatandaşlıktan çıkarmayı sürdürmüştür. 1991 yılında sadece şubat ayında 544 Batı Trakya Türkü'nün vatandaşlıktan

---

[142] "Yunanistan 544 Batı Trakya Türk'ünü Vatandaşlıktan Attı", *Hürriyet*, 18 Aralık 1991.
[143] Yalçın Koçak-Ertan Özyiğit, a.g.e., s. 587.
[144] Özkan Hüseyin- Feyyaz Sağlam, *I. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Araştırma Kongresi*, Batı Trakya Türkleri Araştırma Merkezi Yayınları, 2005, s. 67.

çıkarılması üzerine Gümülcine Bağımsız Milletvekili Dr. Sadık Ahmet Avrupa Topluluğu, BM, Avrupa Konseyi, ABD ve Kanada nezdinde Yunanistan'ı şikayet etmiştir. Ayrıca 24 Nisan 1991'de de İçişleri Bakanı'na soru önergesi vererek 19. Maddeye atıfta bulunmuştur. 19. madde kapsamındaki bireysel şikayetlerin büyümesi ve uluslararası insan hakları örgütlerinin tepkisi üzerine AB kendi normlarının Batı Trakya'da da yerleştirilmesi adına Yunanistan hükümetine baskı yapmaya başlamıştır. Özellikle Helsinki Watch Örgütü'nün bu konudaki raporlarının etkisi büyük olmuştur. Örgüt Yunanistan'da bulunduğu zaman boyunca yaptığı incelemeler sonucunda 1990 yılında *"Etnik Kimliğin İmhası-Yunanistan Türkleri"* başlıklı 58 sayfalık bir rapor hazırlayarak Yunanistan devletinin yaptığı insan hakları ihlallerini vurgulamıştır. Ayrıca 26 Nisan 1996'da Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Komisyonu Washington'da "*Yunanistan'da Türk Azınlığı"* adında bir panel düzenleyerek Yunanistan'ın Batı Trakya Türklerine uyguladığı baskıları, kısıtlamaları ve ihlalleri belirtmiştir.[145]

AİHM'nin Yunanistan'ı suçlu bulmasıyla artan baskılar sonucunda Yunanistan Parlamentosu 33 yıl sonra 11 Haziran 1998 tarihinde çıkardığı bir kararnameyle 19. maddeyi iptal etmek durumunda kalmıştır. Ancak kanunun geriye yürümezliği ilkesi nedeniyle vatandaşlığını kaybeden binlerce kişinin mağduriyeti devam etmektedir.[146] Vatandaşlığın tekrar kazanılması ise kişilerin bireysel müracaat ve ilgili kurumların kararına bırakılmıştır. Müracaat işlemlerinin çok yavaş işlemesi sebebiyle vatandaşlığını geri kazanan Batı Trakyalı Türk'ün sayısı ancak yüzlerle ifade edilmektedir. 2002 yılında yayınlanan ve ulaşılabilen resmi rakamlara göre Türkiye'de 2.874 Batı Trakyalı Türk haymatlos olarak yaşamaktadır. Kesin bir rakam olmamakla birlikte Yunanistan da kendi ülkesinde yaşayan haymatlosların sayısını 500-600 olarak göstermektedir.[147]

[145] Özkan Hüseyin-Feyyaz Sağlam, a.g.e., s. 229-230.
[146] Salim Gökçen, a.g.e., s. 54.
[147] Özkan Hüseyin- Feyyaz Sağlam, a.g.e., s. 238.

3.4.3. Eğitim-Öğretim Sorunu

İnsan hakları kapsamında azınlık koruması ile ilgili belgelere bakıldığında; azınlık grubu üyelerinin kendi dillerinde, gerektiği şekilde eğitim alabilmesi gerek bir bireyin, gerekse bir azınlığın en temel haklarından biridir. Eğitim sorunu, Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının en önemli sorunlarının başında gelmektedir. Atina Antlaşması[148], Yunan Sevr'i[149], Lozan Antlaşması[150] ve diğer antlaşma ve bildirilerin sağladığı eğitim hakkına rağmen, bu hakkın Yunan hükümeti tarafından kısıtlanması veya engellenmesinden kaynaklanan bir sorun olduğu görülmektedir.

Türk ve Yunan hükümetlerinin eğitim konusuna yaklaşımları bazı dönemlerde ilerleyici, bazı dönemlerde ise gerileyici olmuştur. Bu farklı yaklaşımlar iki ülke arasındaki gelişme seyrinden kaynaklanmaktadır.[151] Örneğin; İki ülkenin de dostluk havasına sahip olduğu 1950'li yılların başında, 20 Nisan 1951 tarihinde taraflar arasında bir Kültür Antlaşması ve Kültür Protokolü[152] imzalanmış; bu

---

[148] Batı Trakya azınlığının eğitim-öğretim hakkını güvence altına alan en eski uluslararası belge olma özelliğine sahip 1913 Atina Antlaşmasının 3 Numaralı Protokolü, 15. Madde ile birlikte Müslüman özel okullarını tanımakta, bunların gelir kaynaklarına saygı duyulacağı ve bu okullarda Türkçe eğitim-öğretimin özgürce gerçekleştirileceği hükmü geçmektedir. Bunun yanında Yunanca'nın da zorunlu olarak öğretileceğine karar verilmiştir. Bkz. Turgay Cin, "*Yunanistan'daki Müslüman Türk Azınlığı'nın Eğitim ve Öğretimine İlişkin Hukuki Düzenlemeler (1830-1940)"*, Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kongresi, sözlü sunum bildiri, 2010, s. 3 ; Bkz. Baskın Oran, a.g.e., s. 72.

[149] 1920 yılında imzalanan Yunan Sevri 8. ve 9. maddeleri Batı Trakya azınlığına eğitim konusunda daha geniş haklar tanımıştır. 8. madde bölgedeki Müslüman azınlığın kendi dilini serbest şekilde kullanabileceği okullar kurma, yönetme ve denetleme hakkına sahip olacaktır. 9. maddede ise Müslüman nüfusun yoğun olduğu yerlerde kendi dillerinde eğitim görebilmeleri için devletten gereken kolaylıkları sağlayacağı ve kendilerine yerel bir bütçe oluşturacakları belirtilmektedir. Bkz. Baskın Oran, *a.g.e.*, s. 72.

[150] 24 Temmuz 1924 tarihli Lozan Barış Antlaşması'nın 40. ve 41. maddeleri Türk azınlığa en geniş hakları tanımaktadır. Yunan Sevr'inin maddeleriyle benzerlik gösteren iki maddeye göre; Türk uyruklu vatandaşlar Yunan uyruklu olanlarla hem hukuksal boyutta hem de uygulamada aynı işlem ve güvencelerden yararlanacaktır. Giderlerini kendileri ödemek şartıyla Türk azınlık her türlü eğitim-öğretim kurumları kurmak, yönetmek, denetlemek ve buralarda kendi dillerini özgürce kullanabilme hakkına sahiptir. Lozan 40. ve 41. maddelerin orijinali için bkz. Seha L. Meray, *Lozan Barış Konferansı: Tutanaklar-Belgeler*, Yapı Kredi Yayınları, Cilt: II, 3. Baskı, İstanbul, s. 97

[151] Aydın Ömeroğlu, *Belgeler ve Olaylar Işığında Bilinmeyen Yönleriyle Batı Trakya Türkleri ve Gerçek - I -*, Avcı Ofset Yayınevi, 1.Basım, İstanbul, 1994, s. 57.

[152] 1951 Kültür Antlaşması ve Kültür Protokolü iki tarafın da karşılıklı olarak ilişkilerini geliştirmelerini, birbirine bazı burslar vb. vermeleri, okullarda okutulan kitaplarda yer alabilecek yanlışlıkları düzeltmelerini ve okutulacak Türkçe kitapların Türkiye, Yunanca kitapların da Yunanistan tarafından hazırlanmasını karara bağlayan antlaşmadır. Bkz. Necmettin Hüseyin, *Tarihe Bir Not*, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, 2004, s. 10.

antlaşma Türk ve Rum azınlığın eğitimine olumlu şekilde yansımıştır.[153] Ayrıca bu antlaşma ile birlikte Türkiye Batı Trakya'ya ilk ve ortaöğretimde görev yapacak Türk vatandaşı öğretmenler göndermiştir. Yüzlerce Türk öğrenci de Türkiye'deki öğretmen okullarında yetiştirilmiştir. 1952 yılında Batı Trakya'nın ilk azınlık lisesi olan Celal Bayar Lisesi, 1960'lı yıllarda da İskeçe azınlık lisesi açılmıştır.[154] Yunanistan'ın 3065 sayılı, 1954 tarihli Mareşal Papagos Kanunu diye bilinen kanunu ile ilk ve son kez "Türk Okulları" ifadesinin kullanması da aynı döneme denk gelmektedir.[155]

1964 yılında Kıbrıs olaylarının ortaya çıkmasıyla birlikte iki devlet arasında ilerleyen dostane ilişki bozulmaya başlamış, 1967 Albaylar Cuntası ile Türk azınlığın eğitim alanındaki hakları yavaş yavaş kısıtlanmaya başlamıştır. Bu kısıtlamalardan en önemlisi; cunta yönetimi tarafından Batı Trakya'daki Türk tabelalı okulların tabelalarının kaldırılarak, yerine hem Müslüman hem de azınlık anlamına gelebilen harflerin (M/KON) yazılı olduğu tabelaların takılmasıdır. Ayrıca bahsi geçen okullarda okutulan Türkçe derslerin sayısı gitgide azaltılmıştır. Bunun yanında Lozan Antlaşması gibi uluslararası antlaşmalarda Türk azınlığın kendi okullarını kurup yöneteceği ve denetleyebileceği hükmü olduğu halde; Yunan hükümeti eğitim kurumlarını Din İşleri ve Eğitim Bakanlığı'na bağlayarak kontrolü kendi eline geçirmiştir.[156] Cunta yönetimi eğitim alanında bunlara benzer kendine göre düzenlemeler yaparak hem uluslararası antlaşmaların hükümlerine uymamış, hem de 1951 yılında imzaladığı Kültür Antlaşması ve Kültür Protokolü'nün yükümlülüklerini yerine getirmeyerek Batı Trakya azınlığının eğitim-öğretim hayatını olumsuz yönde etkilemiştir.[157]

Yuınanistan tarafından 1968 yılında Selanik'te kurulan, Batı Trakya azınlığı arasında "akademililer" olarak bilinen Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA)

---

[153] Baskın Oran, *a.g.e*, s. 73.
[154] Aydın Ömeroğlu, *a.g.e.*, s. 59
[155] Baskın Oran, a.g.e., s. 74.
[156] http://www.bttdd.org.tr/sorunlarimiz/egitim-sorunu.html (Erişim Tarihi: 01.05.2019).
[157] Aydın Ömeroğlu, *Belgeler ve Olaylar Işığında Bilinmeyen Yönleriyle Batı Trakya Türkleri ve Gerçek - I -*, Avcı Ofset Yayınevi, 1.Basım, İstanbul, 1994, s. 59.

mezunları azınlık eğitiminde ayrı bir yer tutmaktadır. Bu okulun amacı, Türkiye'ye gidip eğitim görmüş ya da Türkiye'deki öğretmen okullarında eğitim gören Batı Trakyalılara alternatif yaratarak bölgedeki öğretmen açığını kapatmaktır. Üç senelik eğitimlerini tamamladıktan sonra Türk azınlık okullarına öğretmen olarak atanan SÖPA mezunları bu okullarda Yunanca konuşup Yunanca ders vermek zorundadırlar. Bu sebepten dolayı o dönem birçok aile çocuklarını SÖPA mezunu öğretmenlerin bulunduğu okullara göndermeyerek bu durumu boykot etmiştir. Sonuç olarak birçok okul öğrenci bulamadığından kapanmak zorunda kalmıştır. SÖPA öğrencileri de durumun aralarında huzursuzluk yaratması sebebiyle Akademi Müdürlüğüne ve Yunan Eğitim Bakanlığı'na yazılan dilekçelerle şikayetlerini dile getirmişlerdir.[158] Azınlık tarafından eleştirilen bu tartışmalı eğitim kurumunun 2011 yılında çıkarılan 3966 sayılı yasanın 59. madde 10. fıkrası ile kapatılmasına karar verilmiş, 2014 yılında son mezunların da verilmesiyle akademi resmen kapanmıştır. Türk azınlığın eğitim alanında hala yaşamakta olduğu nitelik sorununda önemli bir payı olan akademinin 40 yılın üzerinde süren eğitim-öğretim faaliyetinin sonlanması azınlık için tarihi bir mevzudur.[159]

Yunanistan'da bazı yüksek öğretim kurumlarında bulunan Türk Dili Bölümleri ve SÖPA'da tamamı Yunan eğitmenler tarafından verilen Türkçe derslerinin dışında Türkçe eğitim veren bir üniversite bulunmamaktadır. Azınlığa verilen eğitim kalitesi düşük olduğundan azınlık üyelerinin üniversitede eğitim görme olanakları da azalmaktadır. Bu sorunu çözmek için 1995 yılında çıkartılan bir kanun ile Yunan üniversitelerine girişte azınlık öğrencilerine %5'lik kontenjan hakkı sağlanmıştır. Azınlık için eğitim alanındaki en önemli değişimlerden biri olan bu uygulamayla azınlık öğrencileri baraj engeli olmadan düşük puanlarla Yunanistan'daki üniversitelere girme hakkı kazanmışlardır. Bu hak nüfus kaydı Batı

[158] Bülent Çelikmen, a.g.e., s. 71.
[159] İbrahim Kelağa Ahmet, "Batı Trakya'da İki Dilli Azınlık Eğitiminde Kapanan Bir Sayfa: Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA)", *Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu-Bildiriler*, İstanbul, 23-24 Ekim 2014, s. 191.

Trakya bölgesinde bulunan bir yerleşim biriminde olan her lise mezunu azınlık üyesine tanınmıştır.[160]

Batı Trakya'da azınlık okullarında uygulanan iki dilli eğitim sistemi güçlü iki dilliliği ve iki dilli okuryazarlığı hedefleyen ve ana dilin korunmasını amaçlayan bir eğitim modelidir. Bu amaç doğrultusunda ulaşılmak istenen, azınlık mensubu öğrencilerin ikinci dilde olduğu kadar anadilde de beceri kazanması ve dengeli bir şekilde her iki dilin de aynı düzeyde öğrenimini ve gelişimini sağlamaktır.[161] Ana dilde ve iki dilli eğitim Batı Trakya azınlığı için oldukça önemli bir konudur. Bugün altı yıllık ilkokul eğitimi veren okullarda dahi iki dilli eğitimin altyapısında sıkıntılar bulunmaktadır. Ayrıca Yunanistan'da çift dilli üniversite eğitimi olmadığı gibi anaokullarında da birçok eleştiriye rağmen hala iki dilde eğitim uygulanmamaktadır. Özellikle 2007 yılı sonrası Türk azınlığın iki dilli azınlık anaokulu istekleri Yunan yetkililer tarafından kayda değer görülmemiş ve olumlu bir cevap alınamamıştır. Bunun sonucunda ise Türk azınlık mensubu aileler çocuklarını sadece Yunanca konuşulan anaokullarına göndermek zorunda kalmakta veya hiç göndermemektedirler. Anaokuluna giden azınlık öğrencilerinin yaşadığı öğrenci-öğretmen iletişimsizliği ise iki dilli eğitimin olmayışının getirdiği doğal bir sonuçtur ve eğitimin kalitesinin düşmesine sebebiyet vermektedir. Batı Trakya'da ilkokul, ortaokul ve lise seviyesinde eğitim veren 124 tane iki dilli azınlık okulu varken, anaokullarında iki dilli eğitimin olmaması Batı Trakya azınlığı için devam etmekte olan büyük bir eğitim problemidir.[162]

Batı Trakya azınlığının eğitim alanında devam eden sorunları ve azınlığın talepleri bugün birçok yerde düzenlenen konferanslarda ve uluslararası platformlarda tartışılmaktadır. Son olarak 6-7 Mayıs tarihlerinde Brüksel'de BM mekanizmaları ve

---

[160] Erol Kaşifoğlu, *Batı Trakya Eğitim Gerçeği ve Çözüm Önerilerimiz. VI. Batı Trakya Türkleri Kurultayı*, Londra, 2000, http://batitrakya.info/btt/content.asp, (Erişim Tarihi: 05.05.2019).

[161] İbrahim Kelağa Ahmet, *Tarafların Bakışıyla Uluslararası Lozan Sempozyumu -Bildiriler*, İstanbul, 9-10 Mayıs 2014, s. 204.

[162] Ali Hüseyinoğlu, "Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi'nin 'Kalanlar'/ 'Bırakılanlar' Boyutu: Yunanistan'daki Batı Trakya Türkleri ve Geçmişten Günümüze Azınlık Eğitimi", *Bir Zamanlar Balkanlar: 6. Ve 7. Uluslararası Mübadele ve Balkan Türk Kültürü Araştırmaları Kongresi Bildirileri*, 2014, s. 249-250. https://trakya.academia.edu/AliHuseyinoglu (Erişim Tarihi: 09.05.2019).

organları, hükümetler ile Avrupa'daki hükümetler arası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşu temsilcilerinden oluşan yaklaşık 150 kişinin katıldığı; BM azınlık sorunları özel raportörü Prof. Fernand de Varennes tarafından ilk kez Azınlık Sorunları I. Bölgesel Forumu gerçekleştirilerek, dilsel azınlıkların eğitim alanındaki hakları ele alınmıştır. Trakya Üniversitesi'nden davetli konuşmacı olarak foruma katılan Ali Hüseyinoğlu sorunların ancak diyalog içerisinde çözümleneceği vurgusunu yaparken, Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu (ABTTF) ise Lozan Antlaşması ile birlikte eğitimde özerk kılınan Batı Trakya azınlığının ana dilde eğitim hakkını vurgulayarak Batı Trakya toplumunun kendi okullarını kurup yönetme hakkına sahip olduğunu hatırlatmıştır. Forumda Yunanistan, Batı Trakya azınlığının sahip olduğu eğitim-öğretim sisteminin özerk bir yapıda olduğunu öne sürerken, Türkçe programında görev yapan azınlık öğretmenlerinin yetiştirilmesi için de yeni bir bölüm oluşturulduğuna dair attığı önemli adımlardan bahsetmiştir.[163]

Sonuç olarak; Batı Trakya'da günümüze değin eğitim alanında önemli mesafeler kat edilmiş olsa da ayrımcı, baskıcı ve asimilasyona yönelik politikaların devam ettiği gözlemlenmektedir. Özellikle 1970'li yıllardan itibaren artmaya başlayan devlet müdahalesiyle birlikte günümüzde iki dilli azınlık eğitimi tamamen Yunan devlet mekanizmalarının kontrolü altına alınmıştır. Geçmiş yıllarda her okulun kendi encümenini seçebildiği ve yetkinin encümenlerin elinde olduğu sistem artık yerini devlet tarafından kontrol edilebilen bakanlık birimlerine bırakmıştır. Bunun yanında iki dilli azınlık okullarındaki öğretmen, müfredat ve güncel ders kitapları sorunu da hala bir çözüme ulaşabilmiş değildir. Eğitim Bakanlığı yetkisi altında olan dersliklerin sayısının ve Türkçe okutulan ders saatlerinin giderek azaltılması durumu öğretmen kadrolarının iptaline gerekçe oluşturmuştur.[164]

Azınlığın eğitim alanında sahip olduğu pozitif azınlık haklarının uygulanamamasındaki en büyük neden ise yetkili Yunan makamlarının Batı Trakya

[163] http://birlikgazetesi.org/abttf-brukselde-azinlik-okullari-egitim-sistemindeki-sorunlari-aktardi/(Erişim Tarihi: 09.05.2019).

[164] Ali Hüseyinoğlu, *Yunanistan Ülke Raporu*, II. Uluslararası Öncü Öğretmenler Zirvesi: Kültürlerarası Eğitim ve Eğitimde Çokkültürlülük Deneyimleri-Ülke Raporları, 2016, İstanbul, s. 131 , https://trakya.academia.edu/AliHuseyinoglu (Erişim Tarihi: 09.05.2019).

azınlığı ile diyalog ve işbirliği içerisine girememesidir. Diyalog ortamının olmadığı ve azınlığa söz hakkı tanınmayan bu süreçte, Yunan devletinin tek taraflı ve dayatmacı eğitim politikaları düşük kalitedeki eğitim sorununu çözmek yerine daha da kötüleştirmekte ve bölgedeki çokkültürlülüğü yok saymaktadır.

3.4.4. Dini Özerklik, Müftülük ve Vakıflar Sorunu

Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı için müftülük sosyal kurumlar arasında merkezi bir konuma sahiptir. Türkiye'de bulunan müftülük kurumundan farkı ise; din adamları arasındaki bürokratik hiyerarşinin bölge dahilinde en üst kademesini teşkil etmesi ve ayrıca medeni hukuka ilişkin evlenme, boşanma, çocuk velayeti, nafaka, vasiyet ve miras işleri gibi yargısal yetkilere sahip, hukuki bir sorumluluğunun bulunmasıdır.[165]

1920 Sevr Antlaşması ve 1923 Lozan Barış Antlaşmasında Batı Trakya azınlığının dini özgürlükleri güvence altına alınsa da müftülük kurumundan bahsedilmemiştir. Müftülüklerin hukuki statüsünü ayrıntılı bir şekilde düzenleyen ilk antlaşma 1913 Atina Antlaşması[166]'dır. Bu uluslararası belge daha sonra 1920 yılında çıkarılan bir yasa ile iç hukuka yansıtılmıştır. Müftülerin geniş yetki kararlarının yazılı olduğu Atina Antlaşması'nın Cemaat Yönetim Kurulları ile ilgili olan 12. maddesi dışında müftülere ilişkin olarak hiçbir zaman uygulanamamıştır. Bir süre sonra da Yunanistan ve Türkiye arasında yapılan nüfus mübadelesi ile baş müftülükler konusu büyük ölçüde etkisini ve anlamını yitirmiş, başmüftülük kurumu hiçbir zaman tesis edilmemiştir.[167] Müftülerin seçimle gelme hükmü de yürürlüğe konulmadığı için 1920'den beri Gümülcine, İskeçe, Dimetoka ve Dedeağaç'ta görev yapan müftüler özel bir Kral İdaresi ile atanmışlardır. Ek olarak atanan müftüler sadece Gümülcine ve İskeçe'de göreve getirilmiş, Dimetoka'yı uzun bir süre "Müftü

[165] Samim Akgönül, a.g.e., s. 167. ; Cem Şentürk, a.g.e., s. 55.
[166] Bu antlaşmanın 11. Maddesine göre; Yunan idaresi altında olanların can, mal , din, adet ve göreneklerine saygı gösterilecek, Müslüman azınlığa din ve ibadet özgürlüğü tanınacaktır. Bkz. Baskın Oran, a.g.e., Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, s. 36.
[167] Necmettin Yılmaz, *Batı Trakya Türklerinde Din ve Kimlik* (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2013, s. 38.

Kaymakamı" idare etmiştir. Dedeağaç'ta ise bir müftülük makamı dahi bulunmamaktadır.[168]

Batı Trakya'da müftülük sorununun ilk kez ortaya çıkışı 1985 yılında Gümülcine müftüsü Hüseyin Mustafa'nın vefatının ertesi günü Yunan hükümetinin azınlığın seçimiyle değil, kendi seçtiği bir din adamı olan İmam Rüştü Ethem'i Gümülcine'ye müftü vekili olarak ataması ile olmuştur. Zamanla Batı Trakya azınlığının siyasi önderi olan Hüseyin Mustafa'nın beklenmedik ölümü Batı Trakya azınlığı içerisinde büyük bir üzüntü yaratmış, ardından yerini öfkeye bırakmıştır. Azınlığın yoğun tepkisi ve yükselen protestolar atanmış müftüyü istifaya zorlamış, hükümet tarafından yerine Cemali Meço göreve getirilmiştir. Atanan müftünün azınlık tarafından benimsenmemesi ve kabul edilmemesi üzerine topluluk Atina Antlaşması, 2345 sayılı yasa ve ayrıca Lozan (madde 40) ve Sevr Antlaşması'nda yer alan (madde 14) dini özgürlüklerini serbestçe gerçekleştirme hükmüne dayanarak müftülük için seçimlerin yapılmasını talep etmişlerdir. Ancak daha önce bahsedildiği gibi 1920 yasasının yürürlüğe girmemiş olması Batı Trakya azınlığının bu yasayı hukuki bir dayanak olarak kullanmasını engellemiştir.[169]

Müftülük sorununun ikinci krizi İskeçe müftüsü Mustafa Hilmi'nin 1990 yılında vefat etmesi ile başlamaktadır. Bu vefatın ardından azınlığın önde gelenleri İstanbul Fener Rum Patriğinin seçiliş yöntemini hatırlatarak karşılıklılık ilkesine göre benzer bir prosedürün Yunanistan'daki müftü seçimleri için de uygulanması gerektiğini belirtmişlerdir. Batı Trakya azınlığının bu talebinin reddedilmesi Batı Trakya'da milliyetçi hareketlerin yoğun olduğu hassas bir döneme denk gelmiş, Sadık Ahmet[170] önderliğinde Yunan hükümetine karşı sert bir muhalif tavır benimsenmiştir.[171] Bakanlar Kurulu'nun daha önce Gümülcine'de geçici olarak müftülük yapan Cemali Meço'yu asaleten ataması üzerine Yunanistan'ın 2345 sayılı

---

[168] Baskın Oran, *a.g.e.*, s. 100.
[169] Halit Eren, a.g.e., s. 87. ; Baskın Oran, *a.g.e.*, s. 102.
[170] Batı Trakya ve Batı Trakya azınlığının haklarını gerek ülke içinde gerek uluslararası arenada büyük başarıyla savunmuş simge isim. Batı Trakya'nın iktisadi anlamda kalkınması için de bir çok önemli projeye imza atmıştır. Bkz. Cafer Alioğlu, *Dünden Bugüne Batı Trakya*, Dizayn Ofset, Birinci Baskı, Bursa, 2005, s. 131-133.
[171] Samim Akgönül, a.g.e., s. 168-169.

yasayı hiçbir zaman uygulamayacağını anlayan Müslüman azınlık, 17 Ağustos 1990 tarihinde İskeçe'deki tüm camilerde el kaldırarak oylama yapmış ve oyların büyük çoğunluğunu alan Mehmet Emin Aga'yı müftü seçmiştir.[172]

Batı Trakya azınlığının atanan müftüleri tanımaması ve müftülük sorununun çözülmemesi sonucunda Yunan hükümeti çıkardığı "*Müslüman Din Adamları Hakkında*" kanun hükmünde kararnameyle 1913 Atina Antlaşması'na dayanan 2345 sayılı 1920 tarihli yasayı iptal ederek, Batı Trakya'daki müftülük kurumunun bağlı olacağı esasları yeniden düzenlemiştir. Bu kararname ile birlikte Müslüman azınlığın kendi müftüsünü seçme özgürlüğü elinden alınmıştır. Batı Trakya Azınlık Yüksek Kurulu bu kararnameyi yok saydığını açıklamış, 28 Aralık 1990 tarihinde azınklık toplumu yine aynı yöntemle İbrahim Şerif'i Gümülcine Müftüsü olarak seçmiştir. Kararnamenin ardından Yunanistan 22 Ağustos'ta azınlığın tanımadığı Mehmet Emin Şinikoğlu'nu İskeçe'ye müftü olarak atamıştır.[173]

Kararnamenin 1991'de yürürlüğe girmesiyle günümüze kadar sürecek olan "atanmış-seçilmiş" olarak çift başlı müftülük sorunu ortaya çıkmıştır. Atanmış iki müftü resmi ve hukuki görevini yerine getirirken seçilmiş iki müftü de hukuki bağlayıcılığı olmadan dini hizmet görevini yerine getirmektedirler. Müftülere Yunan makamı tarafından tanınan hukuki yetkiler toplum içerisinde büyük sıkıntı yaratmaktadır. Öyle ki seçilmiş müftülerin azınlık üyeleri ile ilgili aldığı evlilik, boşanma, miras vb. konuların resmi olarak bir geçerliliği olmamakta, Yunanistan tarafından tanınmamaktadır. Bu ikilik seçilmiş müftülere sorunlarını çözmek için giden kişilerin mağduriyetine sebebiyet vermekte ve doğal olarak azınlık toplumu içerisinde hukuki-sosyal sorunlar yaratmaktadır.[174]

Bu gelişmeler çerçevesinde müftülük sorunu boyut değiştirerek uluslararası bir sorun haline gelmiştir. Yunan hükümeti seçilen müftüleri otoriteye karşı çıkmaktan ve "müftü" unvanını kanunsuz bir şekilde kullanmaktan dolayı yetki gaspı

[172] Melih Akdeniz, a.g.e., s. 297-298.
[173] Fatih Baysal, a.g.e., s. 63.
[174] Cafer Alioğlu, a.g.e., s. 70-71.

gerekçesiyle birçok kez yargılayarak hapis cezası vermiştir. 1999 yılında AİHM seçilmiş müftü İbrahim Şerif davasında; "*İbrahim Şerif'e karşı yürütülen idari işlemler Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin düşünce, din ve kanaat özgürlüğüne dair 9. maddesinin ihlali*" gerekçesiyle Yunanistan'ı maddi-manevi tazminata mahkum etmiştir. [175]

Batı Trakya azınlığı için vakıflar bir diğer sorun alanıdır. Bu sorununun önem arz etmesinin ve sürekli tartışılmasının sebebi; azınlık ekonomisi ve azınlığın varlığını devam ettirmesi ile ilişkilidir. Vakıflar azınlık içerisinde sosyal dayanışmanın oluşması açısından önemli bir rol oynamaktadır. Osmanlı Devleti ümmet sisteminin dini ve etnik niteliği dikkate alındığında vakıfların Batı Trakya açısından toplumsal önemi ortaya çıkmış olur. Bu önemin vurgulandığı 1920 Yunan Sevr'inde mevcut vakıfların tanındığı ve bu vakıflara her türlü desteğin gösterileceği belirtilirken, 1923 Lozan Antlaşması'nın 40. ve 42. maddelerine göre azınlık, masraflar kendilerine ait olmak üzere, her türlü okul, dini ve hayır kurumları kurma, yönetme ve denetleme yetkisine sahiptir. Yunanistan'ın çıkardığı 2345/1920 sayılı yasaya göre eğitime tahsis edilen vakıf gelirleri ve cemaatlere ait okulların idaresi Cemaat İdare Heyetleri tarafından yönetiliyordu.1967 Albaylar Cuntası ile birlikte dini vakıflar Mütevelli Heyetleri'ne verilirken; idare heyetlerinin yalnızca eğitim vakıflarını yöneteceği esas alınmıştır. Ayrıca cunta bu tarihle birlikte vakıf müdürlerini de kendisi atamaya başlamıştır.[176]

Vakıflar konusunun Batı Trakya azınlığı açısından büyük bir sorun haline gelmesi 1091/1980 sayılı kanun ile olmuştur. 19 Kasım 1980 tarihinde Yunan Parlamentosu tarafından çıkarılan bu kanun Batı Trakya'daki vakıfları ciddi bir şekilde etkilediği için azınlık tarafından yoğun tepkiyle karşılanmıştır. Batı Trakya'daki vakıfların yönetimine dair çıkarılan söz konusu yasanın 16. maddesine göre, önceden azınlık tarafından seçilen kişiler tarafından yönetilen okul, cami ve hayır kurumlarının giderlerini karşılayan vakfın yöneticilerini kanunun yürürlüğe

[175] http://www.bttdd.org.tr/sorunlarimiz/muftulukler-sorunu.html, (Erişim Tarihi 14.05.2019).
[176] Baskın Oran, a.g.e., s. 141-142.

girmesinin ardından valiler atayacaktır.[177] Türk vakıflarının geleceğine yönelik en ağır maddelerden biri de 20. maddedir. Bu maddeye göre vakıfların, kanunun yürürlüğe konmasından itibaren bir yıl içerisinde bir çok belgeyle birlikte tapularını yetkili maliye dairelerine sunmaları istenmiştir. Öyle ki bu vakıfların sayısız savaş atlatmış bir bölge içinde bulunan çok eski kuruluşlar olması belgelerin tümünün varlığını imkansız kılmaktadır.[178]

Bugün vakıfların sahip olduğu mal varlığının gerçek sayısal değeri, gelir-giderleri ve bütçe yönetimi şeffaflık olmaması sebebiyle bilinmemektedir.[179] 1967 Albaylar Cuntası'ndan beri vakıfların Yunan hükümeti tarafından atanan kişiler tarafından yönetildiğini belirten Gümülcine seçilmiş müftüsü İbrahim Şerif bu sorunla ilgili olarak şunları söylemektedir:

> "1967 cunta dönemine kadar azınlığın vakıflarının idaresinde seçimle belirlenmiş kişiler bulunuyordu. Şu anda devletin tayin ettiği kişiler bulunuyor. Azınlık bu kişilere hiçbir zaman itibar etmedi ve neler olup bittiğini sormadı. Belki de soramadı. Dolayısıyla da azınlık vakıfları üzerinde şu anda neler olup bittiğini bilmiyoruz. Ben şahsen, şu ana kadar, vakıflarla ilgili yıllık gelir veya gider konusunda ayrıntılı bir açıklama yapıldığını görmedim. Vakıflarda mal kaybı olup olmadığı veya yeni bağışlar yapılıp yapılmadığını da bilmiyoruz. Sadece bazı kişilerin vakıf mallarıyla ilgili bazı işler yaptığını duyuyoruz ancak, bu konuda bilgi verilmediği için bir bilgimiz yok. Denetleme imkanımız da yok. Dolayısıyla, azınlık bu konuda kırgın ve küskün."[180]

Bugün Batı Trakya'daki Müslüman Türk vakıflarına ait mal varlığı ya devlet tarafından kamulaştırılmış ya da yıkılmıştır. Ayrıca vakıfların taşınmaz mal edinme hakkı da yoktur. İstatistiksel veriler incelendiğinde Lozan Konferansı'nda sunulan rakamlara göre Batı Trakya'daki taşınmazların %84'ü Türklere aitken; bugün sadece %25 ile %30'u Türklerindir. Kamulaştırmayla Müslüman Türk vakıflarının mal varlığına el konulmuştur. Ayrıca uygulanan baskılar sebebiyle vakıflar sağlıksız bir şekilde yönetilmektedir. Batı Trakya azınlığı için en sağlıklı yönetim atanan değil seçilen yöneticiler tarafından vakıfların yönetimidir. Bunun

---

[177] https://www.abttf.org/html/?link=detay&id=584&l=tr (Erişim Tarihi: 16.05.2019).
[178] Baskın Oran, *a.g.e.*, s. 144.
[179] Turgay Cin, "Batı Trakya Türkleri'nin Hukuki Statüsü Sorunları ve Avrupa Birliği", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 1, 2009, s. 160.
[180] http://old.qha.com.ua/tr/turk-dunyasi/bati-trakya-da-vakiflar-ve-muftuluk-sorununa-dair-onemli-aciklamalar (Erişim Tarihi:17.05.2019).

yanında kamulaştırmayla el konulan vakıf mülklerinin ve taşınmaz mal edinme hakkının da iade edilmesi gerekmektedir. [181]

2007 yılında Yunan hükümeti tarafından çıkarılan ve kamuoyunda "240 İmam Yasası" olarak bilinen kanun, Batı Trakya vakıflar sorunuyla ilgili önemli bir gelişmedir. Bu kanuna göre, Milli Eğitim ve Dışişleri Bakanlığı tarafından atanmış olan beş kişilik bir heyet tarafından; Gümülcine Müftülüğüne bağlı 100, İskeçe Müftülüğüne bağlı 100 ve Dimetoka Müftülüğüne bağlı 100 imam seçilecektir. İstihdam edilecek imamlardan 40 tanesi üniversite, 200 tanesi ise ortaöğretim mezunlarından oluşacaktır. Söz konusu kanun ilk yayınlandığı dönemde Türk azınlığın tepkisi ile karşılaşmış ve altı yıl yürürlüğe girmemiştir. Ancak 2013 yılında yapılan bir düzenleme ile fiilen uygulanmaya başlamıştır.[182]

3.4.5. Ekonomik Sorunlar

Batı Trakya bölgesi Yunanistan içerisinde daha çok tarımsal faaliyetlerin yürütüldüğü, verimli topraklara sahip bir bölgedir. Bölge halkının büyük bir bölümü geçim kaynağını tarımdan ve hayvancılıktan sağlamaktadır. Bu nedenle ekonomisinin temeli tarıma dayanan Batı Trakya azınlığı için arazi mülkiyeti oldukça önemli bir meseledir. Bununla birlikte Batı Trakya azınlığının neredeyse azınlık olarak kabulünden beri kendilerine ait mallar ellerinden alınmıştır. Diğer sorunlardan farklı olarak Türk-Yunan ilişkilerinin her döneminde bu konuyla ilgili daha fazla sorun yaşanmaktadır.[183]

Azınlığın mülkiyet hakları, diğer azınlık hakları gibi ikili ve uluslararası anlaşmalarla güvence altına alınmıştır.[184] Lozan Antlaşması'nın 40. maddesine göre mülkiyet konusunda Müslüman Türk azınlık hukuken ve fiilen diğer Yunan vatandaşlarıyla aynı haklara sahip olduğu gibi, 30 Ocak 1923 Mübadele

[181] Serap Toprak, a.g.e., s. 52.
[182] Melih Akdeniz, a.g.e., s. 262-263.
[183] Necmettin Hüseyin, *Tarihe Bir Not*, Emir Ofset,İstanbul, 2004, s. 15-16.
[184] Baskın Oran, a.g.e., s. 119.

Sözleşmesi'nin 16. maddesi de azınlıkların malları hakkında "... *mübadele dışı bırakılacak bölgelerde oturanların, bu bölgelerde kalmak ya da yeniden dönmek haklarıyla, Türkiye ve Yunanistan'da özgürlüklerinden ve mülkiyet haklarından serbestçe yararlanmalarına hiçbir engel çıkartılmayacaktır*" hükmünü getirmektedir.[185]

Bahsi geçen antlaşmalara rağmen ilgili hükümler Yunan devleti tarafından azınlık aleyhinde ayrımcı bir şekilde uygulanarak Batı Trakya azınlığının mülkiyet hakkı ihlal edilmiştir. Bu uygulamalardan ilki Türk-Yunan ilişkilerinin iyi gidişatta olduğu 1938 yılında Yunanistan'ın çıkardığı 1366 sayılı yasadır. Kanunla Yunanistan'ın büyük kısmını kaplayan sınır ve kıyı topraklarının arazi alım-satım işleri bir komisyona bağlanarak Yunan uyruklu olmayan vatandaşlara arazi satılması yasaklanmıştır. Bu hükmün komünizm tehlikesine karşı alınan bir önlem olduğu iddia edilmektedir.[186] Kanunun komünizm taraftarlarının arazi sahibi olmalarını engellemeye yönelik olduğu söylense de, arazi alımı için ilgili komisyonlara başvuran azınlık mensuplarının büyük kısmının olumsuz cevap alması durumun komünizmle ilgisinin olmadığını gösterir niteliktedir. Yine aynı yıl çıkarılan 1539 sayılı kanunun 34. maddesi "*vekil bırakmadan Yunanistan'ı terk eden kişilerin mülklerinin hükümet tarafından yönetilmesini*" öngörmektedir. Gayrimenkul sahipleri 10 yıla kadar ortaya çıkmadığı takdirde mülkler devlet hazinesine aktarılmaktadır. Kanunla birlikte, çeşitli gerekçelerle Batı Trakya'yı terk etmiş olan Türklerin mülkleri hazine malı olarak addedilmiştir. [187]

Yunanistan'ın uyguladığı bir diğer ayrımcı uygulama; zaman içinde değerini kaybedip ekonomik olmaktan çıkan tarım arazilerinin birleştirilip yeniden dağıtımına ilişkin 821/1948 sayılı yasanın özel bir şekilde uygulanmasıdır.[188] "Toprak Birleştirme (Anadazmos)" olarak anılan bu uygulama, ilgili bölgedeki arazi sahibi azınlığın yarıdan fazlasının başvurusu sonucu kendilerine ait toprakların alınıp

[185] Halit Eren, a.g,e., s. 100-101. ; http://www.lozanmubadilleri.org.tr/mubadele-sozlesmesi/ (Erişim Tarihi: 18.05.2019).
[186] Melih Akdeniz, a.g.e., s. 105.
[187] Pervin Chairoula, a.g.e., s. 212.
[188] Baskın Oran, a.g.e., s. 123.

yerine eşdeğer yeni arazinin verilmesini öngörmektedir. 1974 öncesi bir zorlama yokken Yunanistan'da gerçekleşen darbe sonrasında valinin zorunlu hale getirdiği özel uygulamayla toprakları ellerinden alınan Türk azınlığa karşılık olarak çoğu zaman daha küçük ve verimsiz topraklar verilmiştir. Geçimini topraktan sağlayan birçok Batı Trakya Türk'ü bu uygulamayla birlikte tarımsal üretim yapamamış ve Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır.[189]

Üçüncü ve Batı Trakya azınlığının arazilerini yitirmesinde en büyük rolü oynayan uygulama kamulaştırmadır. Kamulaştırma için Yunan devletinin kullandığı hukuki dayanak 1952 yılında çıkan 2185 sayılı İstimlak Kanunu'dur. Mübadeleden sonra çıkarılan bu kanunla, sahibi tarafından işlenen toprağın 500, sahibi tarafından işletilmeyen arazinin ise 250 dönümünden fazlasının kamulaştırılmasına karar verilmiştir. Topraksız çiftçiler ve hayvan yetiştiricilerinin yerleştirilmesi için yapıldığı öne sürülen bu uygulamadan topraksız Yunan halkı faydalanırken, Türk azınlık üyeleri dağıtılan topraktan fazla yararlanamamıştır. Batı Trakya'daki büyük Türk çiftlikleri de bu kamulaştırmayla birlikte azınlığın elinden çıkmıştır.[190] Yunanistan'ın Türk azınlığa ait toprakları kamulaştırmasıyla ilgili en büyük kriz İlhanlı olayıdır. 1953 yılında ortaya çıkan İlhanlı arazi sorunu, Mart 1982'de patlak veren bir olaya yol açmıştır. Yunan hükümeti 3 Haziran 1958 tarihinde aldığı 7785 numaralı karar doğrultusunda İskeçe'ye bağlı İnhanlı Köyü'nün 2300 dönüm arazisini Osmanlı tapusu dışında başka bir tapuya dayanmadığını öne sürerek kamulaştırmaya tabi tutmuştur. Köy halkı ise karara karşı çıkarak İskeçe il merkezinde bir protesto hareketine girişmişlerdir. Böylece olay büyük bir önem kazanarak, iki ülke arası uluslararası bir boyut kazanmıştır. İnhanlı olayı ile ilk defa Türk azınlık içerde ve dışarıda yankı bulacak bir toplu eylem gerçekleştirmiştir. Yönetim ise, azınlığın karşı koymasıyla başlayan eylemler neticesinde geri adım atmak zorunda kalmıştır.[191]

---

[189] Demir Berberoğlu, "Batı Trakya Türk Azınlığı'nın Sorunları", *Yeni Türkiye Dergisi*-İnsan Hakları Özel Sayısı, Cilt: 4, Sayı: 22, 1998, s. 1421.
[190] Baskın Oran, a.g.e., s. 122 ; Demir Berberoğlu, a.g.e., s. 1421 ; Ahmet Serdar, a.g.e., s. 109-110.
[191] Melih Akdeniz, a.g.e., s. 176.

İkinci yasal dayanağı oluşturan, kamusal ihtiyaç için yapılan kamulaştırma daha çok küçük ölçekte arazilere sahip olan Batı Trakya azınlığı için asıl önemli sorundur. Kamulaştırmayla ilgili devlet tarafından öne sürülen; azınlık arazileri üzerinde üniversite ile askeri ve sanayi tesisleri yapılacak olmasıdır. Buna dayanarak, Gümülcine'nin birçok köyünde 4000 dönüm ekim alanı 1978 yılında sanayi sitesi yapmak için, 1980'de ise yine Gümülcine'nin Yaka (kentin kuzeybatısı) bölgesinde 3000 dönüm tarla Trakya Demokritos Üniversitesi Kampüsü için kamulaştırılmıştır. Yaka bölgesinin tam karşısına isabet eden verimsiz topraklar yerine Yunan devletinin azınlık için önem arz eden sulak ve verimli toprakları kamulaştırması Batı Trakya Türk toplumunda yankı bulmuştur. Buna ek olarak tarım arazilerinin yanında Tabakhane Camii'nin yıkılarak vakıfların da kamulaştırılması azınlığın tepkisini oldukça arttırmıştır.[192]

Son olarak Batı Trakya azınlığının bir diğeri şikayeti ise, Türklere ait arazilerin satın alınmasının özendirilmesidir. Nitekim 1966 yılında Yunanistan Merkez Bankası ve Ziraat Bankası arasında imzalanan anlaşma ile Türk azınlık mensuplarından arazi veya etrafında arazisi olan bir ev satın alınması şartıyla Yunan vatandaşlarına intikal vergisi ve tapu harçları da dahil olmak üzere; satıcının arazi için ödediği para miktarının tamamına kadar kredi kullandırılmasının önü açılmıştır.[193]

3.4.5.1. Batı Trakya'da Mevcut Ekonomik Durum

Batı Trakya bölgesi hem Yunanistan'ın hem de AB'nin en fakir ve en geri kalmış bölgesidir. Batı Trakya sınırları içerisinde yaşayan Türklerin yaklaşık %80'i tarımla uğraşmaktadır. Özellikle 1990'lı yıllardan itibaren AB yapısal fon uygulamaları Yunanistan'ın kalkınmasında önemli rol oynamıştır. Her ne kadar Yunan uyruklu vatandaşlarla aynı oranda faydalanamasa da Batı Trakya bölgesinde yaşayan azınlıklar bu uygulamalardan yararlanmıştır. Özellikle AB Ortak Tarım

[192] Halit Eren, a.g.e., s. 103.
[193] Demir Berberoğlu, a.g.e., s. 1421.

Politikası'nda görülen devlet kısıtlamaları fonlardan yararlanma farkını belirginleştirmektedir. Nitekim; bu tarım politikasıyla birlikte Yunan hükümetinin kontrolünde tarım ürünlerine destek primleri verilmektedir. Değişik dönemlerde göreve gelen hükümetler verilen primleri kendi tarım politikalarına, istediği ürün ve bölgelere göre kendi takdirinde uyguladığı için tarımsal alan olarak çok müsait olan Batı Trakya Bölgesi'ne adaletsiz ve tutarsız miktarda prim verilmektedir. Özellikle son yıllarda Batı Trakya'da kalitesi oldukça yüksek, azınlık için hayati bir öneme sahip olan tütüne verilen destek primleri büyük ölçüde azaltılmıştır.[194]

2015 verilerine göre, Yunanistan'daki resmi işsizlik oranı %27 iken bu rakam Batı Trakya'da %30'lara ulaşmaktadır. İskeçe İşçi Merkezi Başkanı Angelos Bebekidis 2015'te Gündem Gazetesi'ne verdiği röportajda İskeçe'de resmi işsizlik oranının %37, gayriresmi rakamın ise %40'lara vardığını ve toplumun zor bir dönemden geçtiğini ifade etmiştir. Yeni istihdam imkanlarının yetersizliğini vurgulayan Bebekidis, hükümet tarafından verilen istihdam sözlerinin tutulmadığına dikkat çekmiştir.[195] 2017 Kasım ayı verileri doğrultusunda ise bölgeler bazında Batı Trakya'nın da içinde olduğu Makedonya-Trakya bölgesinde işsizlik bir yıl içerisinde %24,1'den %21'lere gerilemiştir.[196]

Bölgede azınlığın Yunan üniversitelerine uzun yıllar öğrenci gönderememesinden dolayı lise eğitimiyle memurluk gibi meslekleri seçemeyen kişiler sigortasız işlerde çalışmak zorunda kalmışlardır. Üniversite öğrenimine yurt dışında ya da Türkiye'de devam eden birçok öğrenci ise eğitimlerini tamamlayıp geri döndüklerinde diploma denkliğinde yaşadıkları sıkıntılar nedeniyle kendi mesleklerini yerine getirememektedir. Bunun yanında 2008 yılında Yunan hükümeti bölgedeki Müslüman azınlık için kamu hizmetinde binde beş kota koyan bir kanun kabul etmiştir. Memurların en çok binde beşinin Türkler'den oluşacağını ifade eden bu kota uygulaması, bölgede memur alımıyla ilgili yaşanan sıkıntılarda artışa sebep

---

[194] Ahmet Serdar, a.g.e., s. 113. ; http://www.birlikgazetesi.net/haberler/13817 (Erişim Tarihi: 23.05.2019).

[195] http://www.gundemgazetesi.com/haber/detay/142 (Erişim Tarihi:24.05.2019).

[196] https://t24.com.tr/haber/yunanistanda-issizlik-rakamlari-aciklandi-genclerin-neredeyse-yarisi-issiz,557257 (Erişim Tarihi: 16.09.2019).

olmuştur. Dostluk Eşitlik Partisi (DEB) eski Genel Başkanı Mustafa Ali Çavuş'un ifadesiyle, Batı Trakya'daki memurların sadece yüzde birini Türkler oluşturmaktadır. Yedi yıl vali yardımcılığı yapmış olan eski Gümülcine Belediye Başkan Yardımcısı Mehmet Devecioğlu da kanunun eşitlik ilkesine aykırı olduğunu dile getirerek, nüfusunun yarısına yakınının Türk olmasına rağmen Gümülcine'de Türk memur sayısının bu orandan oldukça uzak olduğunu belirtmiştir. İskeçe Belediyesi'nde ise sadece iki Türk memur bulunmaktadır. [197]

Yunanistan'ı etkisi altına alan 2008 ekonomik krizi ile birlikte, mali açıdan zaten sıkıntılar yaşayan Batı Trakya toplumu daha zor zamanlar geçirmeye başlamıştır. Özellikle kriz zamanında bölgedeki ticaret oranı %60 oranında azalırken, bir çok işyeri ve dükkan kapanma noktasına gelmiştir.[198] Kriz nedeniyle çarşıdaki alışverişin gitgide azalması ve piyasalardaki durgunluk çoğu esnafı olumsuz yönde etkilemiştir. Ekonomik krizin Türk azınlığa etkileri tarımsal üretime geri dönüş ya da ülkeden göç etme şeklinde kendini göstermektedir.[199]

4. BATI TRAKYA AZINLIĞI'NIN DERNEK ÇATISI ALTINDA ÖRGÜTLENMESİ: BATI TRAKYA TÜRKLERİ DAYANIŞMA DERNEĞİ

Batı Trakya bölgesi, Türkiye başta olmak üzere Avrupa, ABD ve Avustralya gibi dünyanın birçok yerine göç veren bir bölgedir. Bu bölgeden göç eden nüfus farklı olarak algılandığı coğrafyalarda kendi dayanışma derneklerini kurmuştur. Avrupa, ABD ve Avustralya'dan farklı olarak toplumsal dışlanmanın en düşük düzeyde olduğu Türkiye'de dernekler, Balkanlar'dan gelen göçlerin yoğun olduğu dönemde Türkiye'de bulunan Batı Trakya azınlık mensuplarına yardım sağlamak amacıyla kurulmuştur. Batı Trakya örgütlenmesini daha iyi kavramak

[197] MAZLUMDER, Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı İnsan Hakları Raporu, 2012, s. 59-60.
[198] Aydın Ömeroğlu, *Osmanlı'dan Günümüze Batı Trakya Türkleri*, Atatürk-Venizelos Araştırma Merkezi Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2013, s. 119-121.
[199] Ahmet Serdar, a.g.e., s. 114.

adına Türkiye'de yaşayan Batı Trakya Türklerinin dernekleşmeye giden sürecinin ilk adımını oluşturan göçler, üzerinde durulması gereken önemli konulardan biridir.[200]

4.1. Batı Trakya'dan Türkiye'ye Göçler

Tarihsel süreçte Türkler farklı sebeplerle göç etmek zorunda kalmışlardır. Özellikle 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) ve 1912-1913 Balkan Savaşları sonrası kaybedilen bölge topraklarından anavatana doğru kitlesel göçler meydana gelmiştir.[201]

Balkanlarda egemen devlet anlayışının değişmesi ile birlikte asırlardır vatan olarak benimsenen Batı Trakya topraklarında yaşayan köklü nüfus için toplumsal bir değişim yaşanacağı yeni bir dönem başlamıştır. Osmanlı devletinin bölgede hakimiyetini kaybettiği Balkan Savaşları'ndan sonra Batı Trakya bölgesi sürekli göç vermiştir. 1970'li yıllara kadar göçün ana güzergahı Türkiye iken daha sonra Almanya başta olmak üzere ABD ve Avustralya istikametinde göçler de meydana gelmiştir. [202]

Günümüz Türkiye'si Batı Trakya topraklarından gelen Türk kültürüne bağlı kitlelerin göçleriyle harmanlanmış nüfus yapısıyla kurulan bir devlettir. Osmanlı devletinin Batı Trakya'da hakimiyetini kaybettiği son yıllarda yoğunlaşan bu göçler, Cumhuriyet'in ilanından sonra da devam etmiştir. Bu zorunlu göçlerden en dikkat çekeni ise çalışmanın "*Azınlığın Hukuki Statüsünü Belirleyen Antlaşmalar*" kısmında ayrıntılı olarak ele alınan ve "büyük mübadele" olarak bilinen Türk-Yunan nüfus değişiminin yaşandığı Lozan Mübadelesi'dir.[203] 30 Ocak 1923 tarihinde imzalanan Mübadele Sözleşmesi'ne göre; Yunanistan'daki Müslüman azınlık ile, Türkiye'deki Rum azınlık karşılıklı ve zorunlu olarak yer değiştirecektir. Aynı

[200] Cem Şentürk, a.g.e., s. 100.
[201] Hikmet Öksüz, a.g.e., s. 35. ; Tuğba Eray Biber, "20. Yüzyılda Yunanistan'dan Türk Göçleri", *XX-XXI. Yüzyılda Türk Dünyasında Sürgün ve Göç*, İstanbul, 2015, s. 303.
[202] Cem Şentürk, a.g.e., s. 101.
[203] Yusuf Adıgüzel, *Göç Sosyolojisi*, Nobel Yayıncılık, 1. Basım, Ankara, 2016, s. 77.

sözleşmenin 2. maddesine göre, Türkiye'de sadece İstanbul, Gökçeada ve Bozcaada'da yaşayan Rumlar; Yunanistan'da ise Batı Trakya'da bulunan Türk kesim mübadele dışı tutulacaklardır. Antlaşma çerçevesinde 1923 yılında başlayan göç akımı, 1927 yılına değin dalgalar halinde devam etmiştir. Bu süreç içerisinde nüfus değişimiyle birlikte 1.200.00 Ortodoks Hıristiyan Rum Türkiye'den Yunanistan'a; 500.000 Müslüman Türk ise Yunanistan'dan Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır.[204]

Mübadele Sözleşmesi'nin imzalanmasından sonra Türkiye ve Yunanistan'ın kabul ettiği hükümlere aykırı düşen hak ihlalleri yaşanmaya başlamıştır. Söz konusu sözleşmede mübadele dışı bırakılan bölgelerde yaşayan Türk ve Rum azınlığın korunması hususunun üzerinde durulmuştur. Ancak Yunan hükümeti Türkiye'den gelen Rum göçmenlerinin Batı Trakya bölgesine yerleştirilmeyeceğini taahhüt etmesine rağmen bu anlaşma hükmünü çiğneyerek, bu bölgeye Rum göçmenlerin bir kısmını iskan ettirmiştir.[205]

Mübadele sürecinde engel oluşturan bir diğer konu ise Mübadele Sözleşmesinin 2. maddesinde kullanılan "etabli" sözcüğünü iki tarafın da farklı yorumlamasıdır. Özellikle I. Dünya Savaşı'nın yaşandığı yıllarda Anadolu'da yaşayan birçok Rum İstanbul'a göç etmişlerdir. Sözleşmenin 3. maddesine göre mübadeleye dahil olacaklar 18 Ekim 1912 tarihinden sonra göç etmiş tüm Rum vatandaşını kapsamaktaydı. Dolayısıyla zamanında İstanbul'a göç eden Rum vatandaşlar da yerleşiklerden (etabli) ayrı tutularak mübadeleye tabi tutulacak kişilerdendi. Bu kimseleri de mübadeleye dahil etmek isteyen Türkiye bu nedenden dolayı "etabli" durumunun kanıtlanması gerektiğini öngörmekte, bunun da ancak 1914 tarihli Nüfus Kanunu'na göre İstanbul nüfus siciline kayıtlı olmakla mümkün olacağını belirtmekteydi.[206] İstanbul'da mümkün olduğunca çok sayıda Rum bırakmak isteyen Yunanistan ise ne şekilde olursa olsun 30 Ekim 1918 öncesi

[204] Seha L., a.g.e., İkinci Takım, Cilt II, s. 89-95.
[205] Melih Akdeniz, a.g.e., s. 69. ; Hikmet Öksüz, a.g.e., s. 36-37.
[206] Hikmet Öksüz, a.g.e., s. 38.

İstanbul'da yaşayan tüm Rum vatandaşın "etabli" olarak kabul edilmesi gerektiğini iddia etmekteydi.[207]

Batı Trakya bölgesinin Türkleşmesinden rahatsızlık duyarak bölgeye Rum göçmenlerin yerleşmesine olanak sağlayan Yunan hükümeti, mübadele sözleşmesinin mülkiyet ile ilgili kararlarını ihlal etmiştir. Bölgeye yerleşmeye başlayan Rumlar Türk azınlığın ev ve topraklarını işgal etmeye başlamıştır. İki ülke arasındaki ilişki giderek gerginleşmiş; Türk hükümeti İstanbul'daki Rumların, Yunan hükümeti de Batı Trakya'daki Türk azınlığın mallarına el koymuştur.[208]

Yaşanan sorunları çözüme ulaştırmak üzere her iki ülke temsilcileri 1 Aralık 1926'da bir araya gelerek Atina Antlaşması'nı imzalamıştır. Söz konusu antlaşmaya göre Türk azınlığa ait Batı Trakya'daki mülkler sahiplerine iade edilecek, aynı şekilde devlet tarafından kamulaştırılan mallar da geri verilecektir. Ancak uygulanması zor olan bu hükümler konusunda yeniden anlaşmazlıklar doğunca iki devlet arasındaki ilişki tekrar gerginleşmiştir. Bunun üzerine mübadeleden kalan tüm sorunların kesin çözümü için Ankara'da gerçekleşen görüşmeler, Atatürk ve Venizelos'un ılımlı tutumları sayesinde olumlu sonuçlanmıştır. İki devlet arasındaki müzakerelerin olumlu ilerleyişi sonucunda 10 Haziran 1930 tarihinde Ankara Antlaşması imzalanmıştır. Türkiye ve Yunanistan arasındaki en önemli sorunlardan biri haline gelen mübadele sorunu bu anlaşmayla birlikte çözüme kavuşmuştur. Ankara Antlaşması hükümleri sayesinde İstanbul Belediyesi sınırları içerisinde yaşayan, mübadeleye dahil edilmeyen Rumlar ve Batı Trakya'da yaşayan Türkler "etabli" sayılarak uzun yıllar süren "etabli" deyimine de açıklık getirilmiştir. Ayrıca antlaşmaya göre anlaşma bölgesi dışında kalan mülkler ülke hükümetlerine geçerken; Batı Trakya ve İstanbul'da bulunan mülkler korunacak veya mal sahiplerinin kendi iradesinde değerlendirilecektir.[209]

---

[207] Halit Eren, a.g.e., s. 64-65.
[208] Hikmet Öksüz, a.g.e., s. 38. ; Tuğba Eray Biber, a.g.e., s. 8.
[209] Melih Akdeniz, a.g.e., s. 81-82.

Mübadele sorununun kesin olarak çözümlendiği Ankara Antlaşması'nın imzalandığı tarihte dönemin Başbakanı İsmet İnönü, Yunanistan Başbakanı Venizelos'a iki devlet arasında kurulan yeni dostluk ortamının önemini vurguladığı bir mektup yollayarak kendisini Ankara'ya davet etmiştir. Başbakan Venizelos da söz konusu antlaşmayı Yakın Şark için yeni bir devrin başlangıcı olarak gördüğünü dile getirerek olumlu bir karşılık vermiştir.[210] Görüldüğü üzere Yunanistan ve Türkiye arasında Ankara Antlaşması ile birlikte çözümlenemeyen ikili sorunlar geride bırakılarak; yeni ve ılımlı bir dönemin adımları atılmıştır.

Mübadele göçü, göç eden her iki halkın da kendi isteklerinin dışında göçe tabi tutulmalarından dolayı zorunlu bir göçtür.[211] Söz konusu göçe Batı Trakya bölgesi tabi tutulmamıştır. Batı Trakya bölgesi haricinde gerçekleşen bir göç olsa da, mübadele sonrası bölgeye yerleştirilen Rumların Türk mallarını işgaliyle bölgeden Türkiye'ye ilk göç dalgasını doğurması açısından önemlidir. Bu durum toprak mülkiyeti ve nüfus oranlarının hızla Yunanistan'ın lehine değişmesine sebebiyet vermiştir. Ekonomik ve psikolojik yönden etkilenen Batı Trakya Türkleri çareyi Türkiye'ye göç etmekte bulmuşlardır. Söz konusu göçle ilgili bahsedilmesi gereken bir diğer husus ise; bu dönemde Batı Trakya'dan Türkiye'ye göç edenler içerisinde, Anadolu'dan ayrılan Rumların geride bıraktıkları mallardan faydalanmak isteyenlerin de bulunmasıdır. Türk hükümeti ise Batı Trakya bölgesinin stratejik önemi nedeniyle, bölgede Türk azınlığın bulunması gerektiğini vurgulayarak, bölgeden gelen Türk göçmenlerin Türkiye'ye kabul edilmemesini kararlaştırmıştır. Bu olumsuz yaklaşıma istisna olarak Yunanistan tarafından uygulanan baskıya dayanamayan kişiler iskana uygun olarak yerleştirilmişlerdir. [212]

Büyük mübadele sonrası Türk devleti doğal olarak göç hareketlerini daha yakından takip etmeye başlamıştır. Öyle ki; 1923 yılında gerçekleşen nüfus mübadelesinin ardından 1930'lu yıllara kadar dağınık bir şekilde Türkiye'ye göçler

---

[210] Kemal Arı, *Büyük Mübadele Türkiye'ye Zorunlu Göç 1923-1925*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Birinci Basım, İstanbul, 1995, s. 162. ; M. Murat Hatipoğlu, *Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923- 1954*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1997, s. 128.
[211] Kemal Arı, a.g.e., s. 21.
[212] Hikmet Öksüz, a.g.e., s. 64-65.

devam etmiştir. Bulgaristan'ın 1930-1933 yılları arasında Balkanlar'da oluşturulan işbirliğine ısrarla yanaşmaması ve revizyonist politikalara yönelmesi yalnız Yunan hükümetini değil, Batı Trakya Türklerini de endişelendirerek o dönem Türkiye'ye olan göçlerin temel etmenlerinden biri olmuştur.[213]

1 Eylül 1939 tarihinde başlayan II. Dünya Savaşı Batı Trakya Türklerinin Türkiye'ye doğru kitlesel göçüne ivme kazandırmıştır. 1941 yılında Batı Trakya'nın Alman orduları tarafından işgali sonrası bölge, Bulgarlara devredilmiştir.[214] Bölgeyi işgal eden Bulgar ordusu sıkı ve sert bir yönetim tarzı benimsemiştir. İlk olarak "Bulgarca" yazı olarak birçok alanda kullanılmaya başlanmış; Makedonya bölgesinde de resmi dil olarak kabul edilmiştir. Bunun yanında işgal yöneticilerinin bölgedeki Türk ve Rumları Bulgar kütüğüne yazdırma çabaları, eğitim-öğretim için bölgeye Bulgar öğretmenler getirmesi ve zamanında Batı Trakya'dan göç eden çok sayıda Bulgar vatandaşını bölgeye tekrar yerleştirmesi asıl amacın toprak değil, bir Bulgarlaştırma hareketi olduğunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır.[215]

Bulgar kuvvetlerinden gördükleri baskıya dayanamayan ve can güvenliği olmayan binlerce Türk çareyi Meriç sınırını geçip Türkiye'ye göç etmekte bulmuştur. Sınırı geçemeyen çok sayıda Türk ise sınırda bulunan ve tampon bölge olarak belirlenen Dimetoka bölgesinde kalmıştır. Bu göç dalgasıyla birlikte Türkiye'ye yaklaşık 10.000 kişinin göç ettiği tahmin edilmektedir.[216] Ayrıca bu göç sürecinde Türkiye de, ağır şartlar altında yaşayan ve göç etmek isteyen Türkler için geçiş işlemlerini hızlandırarak, gereken tüm önlemleri almıştır.

II. Dünya Savaşı sonrası üç buçuk yıl süren Bulgar işgalinin sona ermesiyle Yunanistan, Kralcılar ile Komünizm taraftarları arasında yaşanacak olan bir iç savaş dönemine girmiştir. Batı Trakya azınlığı tarafından "*Andartlık Yılları*" olarak anılan

[213] Hikmet Öksüz, a.g.e., s.74.
[214] Cafer Alioğlu, a.g.*e.*, s.190.
[215] Melih Akdeniz, a.g.e., s. 123-125.
[216] Hikmet Öksüz, a.g.e., s. 78.

iç savaş döneminde en büyük zararı bölgede yaşayan sivil halk, yani çoğunluğu oluşturan Batı Trakya azınlığı görmüştür.[217]

Yunan iç savaşının yaşandığı yıllarda Türk köyleri bir taraftan hükümet birlikleri, diğer taraftan komünist işgalciler tarafından basılarak köylülerin hayvanları ve mülkleri işgal edilmiş, Türk azınlığı gerek psikolojik gerek ekonomik açıdan olumsuz yönde etkilenmiştir. Tarafsız kalmak için çaba gösteren ancak sürekli iki tarafın baskısı arasında sıkışan azınlık üyeleri, özellikle komünist çete mensupları tarafından yapılan yoğun saldırılara maruz kalmışlardır. Yunan kuvvetleri Batı Trakya Bölgesini işgalci çetelerden arındırmak için özellikle Bulgaristan'a yakın, Batı Trakya Türklerinin yoğun olarak yaşadığı dağ köylerini boşaltma kararı almıştır. Bu karar, geçimini topraktan sağlayan Türkleri Türkiye'ye doğru göç etmeye itmiştir. Batı Trakya'dan Türkiye'ye ikinci büyük göç dalgasının sebebi iç savaş yıllarının yarattığı huzursuz ortamdır. Çete faaliyetlerinden büyük zarar gören Batı Trakya Türkleri bölgedeki ciddi güvenlik zaafı dolayısıyla çareyi anavatan Türkiye'ye göç etmekte bulmuşlardır.[218]

1948 yılının ortalarına değin Batı Trakya'dan Türkiye'ye göçe izin vermeyen Türk hükümeti bölgedeki durumun giderek kötüleşmesi ve Türklerin can güvenliğinin tehlikede olması sebebiyle; göç etmek isteyen Türk azınlığın Türkiye'deki yakınlarının yanında kalmaları ve çalışarak kendi geçimlerini sağlamaları şartıyla yumuşamıştır. Yunan iç savaşı yıllarında Türk basınında Batı Trakya Türkleri geniş yer tutmuştur. Bu durum Türkiye'nin Batı Trakya azınlığının içinde bulunduğu duruma karşı yoğun hassasiyet gösterdiğini kanıtlar niteliktedir.[219]

1946-1949 yılları arasında süren Yunan İç Savaşı boyunca Türk hükümeti gerekli yasal düzenlemeleri yaparak; Batı Trakya'dan Türkiye'ye göç eden Batı Trakya Türkleri adına kurmuş olduğu teşkilat sistemini iyi yönetmiş ve göçmenlerin

[217] Metin Edirneli, *Balkanlar Ve…*, TRT, Ankara, 2016, s. 243-244. ; Melih Akdeniz, a.g.e., s. 145-151.
[218] Melih Akdeniz, *a.g.e.,* s. 160.
[219] "Anayurda Gelecek Batı Trakya Türkleri", *Cumhuriyet*, 3 Mayıs 1948.

barınma ihtiyaçlarını karşılamıştır. Yunan İç Savaşı döneminde Batı Trakya'dan Türkiye'ye göç edenlerin sayısına ilişkin kesin bir rakam vermek zor olsa da bir kaynakta Türkiye'ye göç edenlerin sayısı 17.793 olarak ifade edilmektedir.[220]

Yunan İç Savaşı'nın son bulmasının ardından 1950'li yıllarda Batı Trakya'dan Türkiye'ye kitlesel göçün devam ettiği görülmektedir. Bu durumun önüne geçmek adına dönemin Gümülcine Başkonsolosu Cemal Tuygar yaptığı basın açıklamasında kaçak olarak Türkiye'ye girmeye çalışan kişilerin geri çevrilerek Yunanistan'a iade edileceğini ifade etmiştir. Savaş bittiği halde göçlerin devam etmesinin açıklanabilir tek sebebi ise; Yunan hükümeti tarafından Batı Trakya azınlığı üzerinde uygulanmaya devam eden baskı politikasıdır.[221]

Savaşın ardından devam eden göçlerin önüne geçmek için gerekli tüm tedbirler alınmasına rağmen göç hareketinin arkası kesilmemiştir. Bunun üzerine Türk hükümeti Türkiye'ye göç etmek isteyen Türklerin konsolosluktan "*serbest göçmen*" statüsü alması şartını getirmiştir. Söz konusu şartta belirtilen serbest göçmen statüsü tanınması için göç edecek kişi üzerinde herhangi bir gayrimenkul olmaması gereklidir. Burada amaç Yunanistan'da geçimini sağlayamayan, tek çaresi göç etmek olan kimselerin alınmasıdır. Yunanistan'ın baskılarına dayanamayan çok sayıda azınlık mensubu serbest göçmen olabilmek için yok pahasına ellerindeki malları satarak Türkiye'ye göç etmeyi seçmiştir.[222]

Yaşanan kitlesel göç akımının yoğunluğu üzerine 1953 yılında Menderes hükümeti durumun hassasiyetini göz önüne alarak; Batı Trakya bölgesinden Türkiye'ye kaçak ve pasaportsuz olarak gelen kişilerin de Türkiye'de ikamet edebilecekleri kararı almıştır. Böylece, bölgede zor şartlar altında yaşayan ve göç etmek isteyip de göç edemeyen birçok kişi için kolaylık sağlanarak serbest göçe izin

[220] Hikmet Öksüz, a.g.e., s. 80.
[221] Melih Akdeniz, a.g.e., s. 209.
[222] Melih Akdeniz, a.g.e., s. 254.

verilmiştir. Göç etmek isteyen Batı Trakya Türklerinin önünün açılmasıyla 1960'lı yıllara kadar Türkiye'ye yoğun göç meydana gelmiştir.[223]

Türk konsolosluğu yaptığı açıklamada 1958 yılında Yunanistan'dan Türkiye'ye 1954 yılında taahhüt senedi ile 900, serbest göçmen olarak 678 aile, 1955'te serbest göçmen olarak 1304 aile, 1956'da serbest göçmen vizesi ile 1442 aile ve kaçak yollarla 285 kişi, son olarak 1957 yılında ise serbest göçmen olarak 935 aile geldiğini bildirmiştir. Bu kapsamda beş binden fazla ailenin dört yıl içerisinde Yunanistan'dan Türkiye'ye göç ettiği görülmektedir. Burada dikkati çeken nokta; Batı Trakya bölgesindeki Türk nüfusun büyük bir kısmının kısa bir zaman zarfında kitlesel boyutlarda topraklarını terk etmesi durumudur.[224]

Yunan İç Savaşı sonrası göç hareketi durmuş ve ilişkiler normalleşmişken Kıbrıs sorunuyla birlikte iki ülke arasındaki ilişki tekrar gerginleşmeye başlamıştır. Bu gerginlik direkt olarak Batı Trakya bölgesinde yaşayan Batı Trakya Türk azınlığı üzerine büyük bir baskı olarak yansımıştır. 1967 yılında Yunanistan'a gelen cunta rejimiyle işler daha karışık bir hal almıştır. Batı Trakya Müslüman-Türk azınlığına inşaat yapmak, traktör sürücü belgesi almak, gayrimenkul sahibi olmak, işyeri açmak gibi haklar verilmemiştir. Bu dönemde gündemi meşgul eden bir diğer durum da çalışmanın sosyo-ekonomik sorunlar kısmında ayrıntılı olarak ele alınan kamulaştırma ve Türklerin mal ve arazilerine çeşitli yollarla sürekli el konulması meselesidir. Özellikle, 1974 yılında gerçekleşen Kıbrıs Barış Harekatı'ndan sonra Türk azınlığa uygulanan baskılar gittikçe şiddetlenirken; ırkçı gruplar Türklere yönelik ölüm bildirileri dağıtmış ve camilerin yakılmasına kadar uzanan saldırılar gerçekleşmiştir. Bu olayların sonucunda yine binlerce Batı Trakya Türkü Türkiye'ye göç etmeye başlamıştır. Göç eden kişilerin neredeyse tamamı kaçak yolla gelmişlerdir.[225]

---

[223] Cafer Alioğlu, a.g.e., s. 190. ; Melih Akdeniz, a.g.e., s. 255.
[224] "Batı Trakya'dan Göç Eden Türk Aileleri", *Cumhuriyet*, 11 Şubat 1958.
[225] Halit Eren, a.g.e., s. 97-98. ; Metin Edirneli, a.g.e., s. 265.

Kıbrıs Barış Harekatı'ndan sonra, Yunan hükümeti tarafından özellikle Batı Trakya azınlığının kültürel yapılanmasına ve eğitim hayatına yönelik olumsuz eylemler yürütülmeye başlanmıştır. Tüm bu yıldırma ve baskı politikası 1980'li yıllara kadar devam etmiş, dolayısıyla Türkiye'ye göçler bu yıllara kadar azalarak sürmüştür.[226]

Batı Trakya Türklerinin Türkiye'ye göç etmelerinin çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Türk azınlığın Türkiye'ye göçlerini göç türleri çerçevesinde sınıflandırmak gerekirse; üç farklı göç tipinden bahsedilebilmektedir.[227]

Birinci göç tipini güvenlik göçleri oluşturmaktadır. Balkan Savaşları, II. Dünya Savaşı, savaşın ardından gelen üç buçuk yıllık Bulgar işgali ve özellikle Yunan İç Savaşı esnasında Türkiye'ye yapılan kitlesel göçler güvenlik amaçlı yapılan göçlerdir. Nitekim Türkiye'ye sığınan kişilerin tek çarelerinin göç etmek olması ve göçlerin kitlesel şekilde yapılması bölgedeki güvenlik zafiyetini kanıtlamaktadır. Kıbrıs bunalımı sonrası özellikle kutsal değerlere yapılan saldırılar ve Batı Trakya'da ölüm bildirilerinin dağıtılması sonrası oluşan göç dalgası da bu çerçevede düşünülebilmektedir.[228]

Ekonomik boyutu daha belirgin olan ve politik-ekonomik alanda yapılan baskılardan kaynaklanan göçler ikinci göç tipini[229] oluşturmaktadır. Cafer Alioğlu'nun ifadesine göre, 1950-1960 yılları arasında yoğunlaşan bu göçler, Menderes Hükümeti döneminde verilen serbest göç iznine dayanmaktadır.[230] Yine bu göçlere Kıbrıs Barış Harekatı sonrası geçim kaynağını topraktan elde eden Batı Trakyalı çiftçilerin traktör sürücü ehliyeti iznini almalarının yasaklanması ve

---

[226] Melih Akdeniz, a.g.e., s. 226-227.
[227] Cem Şentürk, a.g.e., s. 101.
[228] Cem Şentürk, a.g.e., s. 101.
[229] Politik ve ekonomik nedenli göçler süreç içerisinde iç içe geçmiş kavramlar olduğundan ayrım yapmak oldukça güçtür. Yunanistan'ın Batı Trakya azınlığı üzerinde uyguladığı politik baskıyı daha çok ekonomi mekanizması eliyle gerçekleştirmesi, bu tür bir ayrımın sağlıksız olduğunu göstermektedir. Bu sebepten dolayı bu iki ayrı göç tipi birleştirilerek tek bir başlık altında ele alınmıştır.
[230] Cafer Alioğlu, a.g.e., s. 191.

Türklere ait çok sayıda araziye kamulaştırma ve yasal olmayan yöntemlerle el konulması şeklinde gerçekleşmiş olaylar sonrası rastlanmaktadır. Bu şekilde bölgede yaşayan Batı Trakya azınlığına ekonomik alanda yapılan baskılar sonucunda geçimini sağlayamayan binlerce Türk Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır. Bu kapsamda, Batı Trakya bölgesinden Türkiye'ye gerçekleşen göçlerin büyük çoğunluğu uygulanan asimilasyon, baskı ve yıldırma politikasıyla beraber bu gerekçeyle gerçekleştirilmiştir.[231]

Son göç tipi ise günümüzde hala devam etmekte olan beyin göçüdür. Yunan üniversitelerine girişte Türk azınlığa tanınan %5'lik kontenjan hakkı azınlığın yükseköğrenim sorununu çözmüş gözükse de, üniversite öncesi Türkçe eğitimin verildiği lise ve ilkokullarda sınırlama ve baskılar sebebiyle eğitim kalitesi düşüktür.[232] Bu okullardan mezun olan gençlerin aldıkları yetersiz eğitim üniversiteyi kazanıp mezun olmalarını gittikçe güçleştirmektedir. Bu sebeplerden Yunanistan'da rahatça öğrenim olanağı bulamayan Türk gençleri ilkokul sonrası, çoğunlukla üniversite aşamasında Türkiye'de yabancı uyruklu öğrencilere ayrılan kotadan faydalanmak için göç etmektedirler. Eğitim göçü 1980'li yılların başında Türk üniversitelerine tanınan kontenjanla ivme kazanmıştır. Yunan üniversitelerinde tanınan %5'lik kontenjanla göç yavaşlamaya başlasa da hala Batı Trakya bölgesinden eğitim için Türkiye'ye çok sayıda öğrenci gelmektedir.[233]

4.2. Batı Trakya'dan Almanya ve Diğer Ülkelere Göçler

Batı Trakya Türkleri Türkiye dışında, Almanya başta olmak üzere Avustralya, Amerika, İngiltere, Hollanda gibi ülkelere de göç etmişlerdir. Yunanistan'ın uyguladığı baskı ve yıldırma politikası doğrultusunda alternatif bir seçenek olarak 1962 yılından itibaren Almanya'ya göçler başlamıştır. İlk yıllarda küçük çaplarda ve yoğun olmayan bu göç hareketi özellikle Kıbrıs bunalımından

[231] Melih Akdeniz, a.g.e., s. 314-315.
[232] Metin Edirneli, a.g.e., s. 270.
[233] Samim Akgönül, a.g.e., s. 174. ; Cem Şentürk, a.g.e., s. 103.

sonra gittikçe artarak kitlesel göç hareketine dönüşmüştür. 1962-1974 yılları arasında Batı Trakya'dan Almanya'ya 25 bin civarında Türk'ün göç ettiği tahmin edilmektedir.[234]

Türkiye'den ayrılıp çalışmak için Almanya'ya göç eden Türk vatandaşları gibi Batı Trakya Türkleri de Almanya'nın işgücüne ihtiyaç duyduğu dönemde, özellikle ekonomik sebeplerden kaynaklı uzun süreli göçler gerçekleştirmiştir. Almanya Hükümeti'nin 1973 yılında yabancı işçi alımını durdurma kararına dek süren bu göç hareketinin ardından, Yunan vatandaşlarının AB içerisinde serbest dolaşım hakkı kazanmasıyla ikinci göç dalgası başlamıştır.[235]

Almanya'ya göç eden azınlık mensupları bir araya gelerek toplantılar düzenlemeye ve azınlık işlerinde aktif ve organize bir şekilde hareket etmeye başlamışlardır. Almanya'da ilk Batı Trakya Türk Derneği 1978 yılında Giessen (Gizen) şehrinde kurulmuştur. Kısa süre içinde diğer şehirlerde de dernekler açılmış, 1988 yılında ise bu dernekler tek bir çatı altında birleşerek Batı Trakya Türk Dernekleri Federasyonu'nu kurmuşlardır.[236]

1970'li yılların başında Batı Trakya Türkleri işçi olarak Avustralya'ya gitmeye başlamıştır. İlk olarak kişi düzeyinde başlayan göç hareketi bir yıl gibi kısa bir süre içerisinde yoğunlaşarak yerini toplu göçlere bırakmıştır. Avustralya'ya göçler sonraki yıllarda durmuş olmakla beraber, günümüzde Avustralya'da yaşayan aile sayısı 170'i, nüfusları ise 600'ü aşmıştır. Avustralya'da yaşayan Batı Trakya Türkleri yardımlaşma ve azınlık faaliyetlerini Avustralya Batı Trakya Türkleri Derneği çatısı altında yürütmektedir. [237]

---

[234] Hüseyin Özkan, "Almanya'daki Batı Trakya Türk Federasyonu'nun Siyasi Faaliyetleri", *Uluslararası Batı Trakya Paneli Bildirileri*, Mayıs 1996, s. 72.
[235] Cem Şentürk, a.g.e., s. 108-110.
[236] Cafer Alioğlu, a.g.e., s. 225-226 ; Melih Akdeniz, a.g.e., s. 261.
[237] Feyyaz Sağlam, *Batı Trakya Türk Kültürü Araştırmaları*, BEBTTAB Batı Trakya Türkleri Araştırma Merkezi Yayınları, İzmir, 2003, s. 43-45. ; Cafer Alioğlu, a.g.e., s.221.

Batı Trakya Türklerinin 1970'li yılların başlarında göç etmeye başladığı bir diğer coğrafya da ABD'dir. Bu göçler gemici Türklerin Yunan gemilerinde çalışmayı bırakarak, Amerika'ya yerleşmeleri sonucu meydana gelmiştir. Türkiye ve Almanya gibi ABD de beyin göçü alan ülkelerdendir. Sayıları oldukça az ve ABD'nin çeşitli eyaletlerine dağılmış olan Batı Trakya Türkleri de dernekleşmeyi başarmışlardır.[238]

4.3. Batı Trakya Azınlığı'nın Türkiye'de Örgütlenmesi

Yunanistan'da görülen devlet baskısı, ekonomik sıkıntılar, Yunan hükümeti tarafından Türkiye'ye göçün teşvik edilmesi, parçalanan ailelerin bir araya gelme isteği, eğitim işleri ve kriz dönemlerindeki birtakım uygulamalar 1930 sonrası Türkiye'ye göçün temel sebeplerini oluşturmaktadır.[239] Göçün getirdiği maddi ve manevi birçok zorluğa rağmen binlerce Batı Trakya Türkü söz konusu sebeplerden dolayı doğup büyüdükleri toprakları terk etmek zorunda kalarak Türkiye'ye gelmişlerdir.

Batı Trakya Türklerinin Türkiye'ye göçü, toplumsal statülerinin değişmesine de neden olmuştur. Coğrafi konum olarak en yakın illerden olan Edirne ve çevresi göçmenler tarafından fazla ilgi görmezken; Türkler yoğun olarak Bursa, İstanbul, Kocaeli ve Ankara gibi büyük kentlere göç etmişlerdir. Söz konusu büyük kentlere göçün iki temel sebebinden bahsedilebilmektedir. İlk olarak tahmin edilebileceği üzere İstanbul ve Bursa gibi şehirler iş imkanları açısından zengindir. Finansal çerçeveden bakıldığında; geçimini sağlamak için çalışmak zorunda olan Batı Trakya Türkleri için söz konusu şehirler çekici merkezler olmuştur. Diğer ve daha önemli olan sebep ise, Batı Trakya Türklerinin İstanbul'a yerleşmesini kolaylaştıran, göçmenlere yardım ve dayanışma sağlayan Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği'nin varlığı olmuştur.[240]

---

[238] Cafer Alioğlu, a.g.e., s. 222.
[239] Hikmet Öksüz, a.g.e., s. 81-82. ; Melih Akdeniz, a.g.e., s. 314.
[240] Baskın Oran, a.g.e., s. 163-164. ; Samim Akgönül, a.g.e., s. 176-177.

Batı Trakya bölgesinin Bulgaristan ve Almanya tarafından 1941'de işgal edilmesinden sonra Türkiye'ye gerçekleşen göç ivme kazanmış ve Türkiye'nin bu göçmenleri ağırlayabilmek için bazı girişimlerde bulunması gerekmiştir. Sürecin ilk dönemlerinde göçmenlerin çoğu geçici olarak Sirkeci'de bulunan bir misafirhaneye yerleştirilmiştir. İlerleyen zamanda iş bulup çalışmaya başlayan Batı Trakya Türkleri, misafirhanelerden ayrılarak kendi düzenlerini kurmuşlardır.[241]

Göç sonrası yaşanan zorluklar sonucunda, göçmenler aynı bölgeden insanlarla yardımlaşma ve dayanışma ihtiyacı doğmuştur. 1945'te başlayıp 1954 yılına kadar devam eden Yunan İç Savaşı sonrasında Batı Trakya bölgesinden Türkiye'ye doğru ikinci göç dalgasının başlamasıyla, ilk göç dalgasında gelip düzenini kuran göçmenler yeni gelenlere yardım etmeyi bir görev olarak benimsemişlerdir.[242] Yunanistan'ın Batı Trakya Türklerine uyguladığı politik-ekonomik baskılara karşı Türkiye'ye gelen göçmenlerde mücadeleci bir kimlik oluşmuştur. Söz konusu kimlik, Batı Trakya Türklerinin Türkiye'de başlayan örgütlenme sürecinin de temel noktalarından birini oluşturmaktadır. Bu kapsamda Batı Trakya azınlığı için Türkiye'de dernekleşmenin ilk örneği olan Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği kurulmuştur.

4.4. Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği

Batı Trakya'dan daha fazla Batı Trakyalı Türk nüfusun bulunduğu Türkiye'de, ikinci göç dalgasının yaşandığı İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde yeni gelen göçmenlere yardım sağlamak amacıyla, İstanbul'da 9 Eylül 1946 tarihinde Batı Trakya Göçmenleri Yardım Cemiyeti ismiyle ilk kez bir Batı Trakya Türk derneği kurulmuştur.[243] İstanbul Valiliği'ne verilen dilekçenin kabulüyle Baki Zorlu, Hayrettin Giray, Ali Uzöner, Muharrem Trak ve Muhittin Karasu isimli beş kişilik

[241] Samim Akgönül, a.g.e., s. 177.
[242] Cafer Alioğlu, a.g.e., s. 191 ; Samim Akgönül, a.g.e., s. 177 .
[243] Necmettin Hüseyin (der), a.g.e., s. 24.

Kurucular Heyeti'nden oluşan dernek binası derneğin kurucu üyelerinden Baki Zorlu'ya aittir.[244]

Batı Trakya Göçmenleri Yardım Cemiyeti adıyla kurulan BTTDD'nin geçirdiği isim değişiklikleri derneğin hikayesini özetler niteliktedir. Kuruluşundan on yıl sonra 1956 yılında genel kurul toplantısıyla birlikte dernek ismi "Batı Trakya Göçmenleri Yardımlaşma Derneği" olarak değişmiştir. Derneğin özüne ilişkin bir nitelik taşımayan bu isim on beş yıl sonra 1971 yılında tekrar değişime uğramış ve "Batı Trakya Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği" adını almıştır.[245]

İçerisine "kültür" ve "dayanışma" kavramlarının girdiği bu isim derneğin esas dönüşümünü yansıtmaktadır. Daha sonra kültür kelimesi de kaldırılmış ve derneğin ismi "Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği" olmuştur. İlk bakışta çok şey ifade etmese de, "yardımlaşma" sözcüğünün elenip yerine "dayanışma" sözcüğünün getirilmesi, sözcüklerin anlamları değerlendirildiğinde derneğin dönüşümünü görmeyi kolaylaştırmaktadır.[246] Başlangıçta Türkiye'ye göç etmiş, profesyonel statü ve finansal açıdan sorun yaşayan Batı Trakya Türkleri arasında yardımlaşma ve dayanışmayı güçlendirmek amacıyla kurulan dernek, yerleşim ve iktisadi sorunların giderilmesinden sonra bir kültür derneğine dönüşebilecekken; 1960'lı yıllarda Yunanistan'ın artan baskılarıyla birlikte ivme kazanan göçler derneğin yetki alanını genişletmiş ve Batı Trakya bölgesinin daha çok gündeme gelmesine sebebiyet vermiştir. Bir taraftan BTTDD'nin doğal gelişim süreci içerisinde oluşan kültürel faaliyet alanlarının gelişmesi, diğer taraftan Batı Trakya bölgesinden devam eden ve sürekli yardım sürecini doğuran göçler derneğin rotasını belirlemekte problem yaratmıştır. 1967 yılında Albaylar Cuntası'nın iktidara gelmesiyle birlikte etnik kimlik üzerinde yaşanan sorunların yansıması sonucunda, kuruluşunda herhangi bir hemşeri cemiyeti gibi kurulmayan derneğin adına 1971'de

[244] http://www.bttdd.org.tr/bati-trakya-turkleri-dayanisma-dernegi/dernek-tarihcesi.html(Erişim Tarihi: 04.07.2019).
[245] Cafer Alioğlu, a.g.e., s. 192.
[246] Cem Şentürk, a.g.e., s. 126-127.

"Türk" kelimesi eklenmiştir. Yaşanan bu geçiş süreci dernek ismine Türk kimliğini de taşımıştır.[247]

Derneğin isminde yapılan son önemli değişiklik ise; "yardımlaşma" kelimesinin yerine "dayanışma" kelimesinin kullanılmasıdır. Kuruluşunda Türkiye'ye gelen göçmenlerin yaşadığı sıkıntılar ve hak arayışları çerçevesinde birbirlerine yardım etmek amacıyla bir araya gelmesiyle oluşan cemiyet; 1971 yılında vizyon değişikliğine giderek gündemini dayanışma kavramı etrafında şekillendirmeye başlamıştır. Bu değişiklikte özellikle Batı Trakya bölgesinde 1960'lı yıllardan itibaren yoğunlaşan baskı politikası etkili olmuştur. Baskı ortamından kaçarak Türkiye'ye gelen Batı Trakyalı Türkler'in giderek artması, derneğin ismine ve vizyonuna yansımıştır. Ayrıca bu değişiklik, kabul edilen yeni tüzüğe eklenen "*Anavatana yerleşmiş olan Batı Trakyalılar ile halen Batı Trakya'da yaşayan Türk azınlığı bir bütün teşkil ederler.*"[248] kararıyla birlikte okunduğunda birlik ve dayanışmaya verilen önem daha net görülmektedir. Dernek; Batı Trakya azınlığına yönelik yapılan hukuk ihlalleri karşısında tüzük değişikliğine giderek faaliyet alanlarını genişletmiştir.[249]

Bakanlar kurulunun 24 Ocak 1980 tarihli 8/287 sayılı kararı ile kamu yararına çalışan dernekler arasında bulunan Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği amaçlarının yer aldığı üçüncü maddesinin A bendinde; derneğin başlıca yedi amacı belirtilmektedir. Bu amaçlardan birincil olanı; kanunların, uluslararası ve ikili anlaşmaların Batı Trakya Müslüman-Türk Azınlığına tanıdığı tüm hakları gerek yurt içinde gerek yurt dışında savunmaktır. Bir diğer amaç, Yunanistan tarafından ihlal edilen azınlık haklarının iadesi için çalışmak, bu ihlaller ve Yunan devleti tarafından uygulanan asimilasyon politikalarını uluslararası platformlarda Lozan Barış Antlaşması imzacı devletleri ve garantör devlet Türkiye nezdinde ifade edebilmektir. Batı Trakya azınlığının kendi geleceğini belirleme hakkı vardır. Bu hakkı ve Türk azınlığın varlığını Batı Trakya topraklarında koruyarak sürdürebilmesi için gerekli

[247] Cem Şentürk, a.g.e., s. 126-127.
[248] Necmettin Hüseyin, a.g.e., s. 111.
[249] Cafer Alioğlu, a.g.e., s. 192.

her faaliyeti düzenlemek, Atatürkçü çağdaş düşünce sisteminden yola çıkarak Batı Trakya azınlığı içerisinde Atatürk ilke ve inkılaplarını temel dayanak ve kutsal bir görev olarak benimsetmek diğer amaçlar arasındadır. Derneğin beşinci amacı, Batı Trakya bölgesindeki Türk mirasını yaşatmak ve Batı Trakya azınlık üyelerinin yaşadığı sorunların giderilmesi için her türlü çalışmayı yürütmektir. Bu doğrultuda, Batı Trakya topraklarında zarar görmüş Türk eserlerinin restorasyonu, yok olmuş eserlerin de yenisini yaptırmak için maddi manevi her türlü desteğin sağlanması hedeflenmiştir. Derneğin son amacı ise, Türkiye'de yaşayan Batı Trakyalıların kendi sosyal hayatlarından kopmayacak, kültürel benliklerini yaşatacak çalışmalar yapmaktır.[250]

4.4.1. Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği'nin Örgüt Yapısı

Temel amacı Batı Trakya azınlığının yaşadığı sıkıntılara çözüm bulmak olan Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği'ne 1946 yılından bu yana birçok kişi derneğe genel başkanlık yapmış ve farklı görevlerde bulunmuştur. 24 Mayıs 2015 tarihinde düzenlenen 54. Olağan Genel Kurul'da Necmettin Hüseyin Genel Başkan olarak seçilmiştir. Hüseyin, 14 Mayıs 2017 tarihinde yapılan 55. Olağan Genel Kurul toplantısında BTTDD üyelerinin oy birliğiyle üç yıllığına tekrar başkan olarak seçilerek görevine başlamıştır. 1993 yılından beri dernek içerisinde bulunan bir isim olan Necmettin Hüseyin, bugün hala BTTDD Genel Başkanlık görevini yerine getirmektedir.[251]

Batı Trakya'da Yunanistan'ın azınlığa baskısının arttığı dönemde İstanbul gibi diğer birçok illere de göç olmuştur. BTTDD çatısı altında öncelikle göçmenlerin yoğun olarak bulunduğu yerlere, sonrasında genel merkeze gelen talepler doğrultusunda farklı yerlere şube ve temsilcilikler kurulmuştur. Bugün derneğin;

[250] http://www.bttdd.org.tr (Erişim Tarihi: 12.07.2019).
[251] http://www.sanalbasin.com/bttdde-yeni-baskan-necmettin-huseyin-secildi (Erişim Tarihi: 14.07.2019).

Adapazarı, Bakırköy, Bursa, Edremit, Gaziosmanpaşa, İzmir, İzmit, Keşan, Küçükçekmece, Soma, Üsküdar ve Yalova olmak üzere 13 şubesi bulunmaktadır. Ayrıca Eskişehir, İzmit, Edirne, Konya ve Çanakkale olmak üzere beş temsilciliği vardır. Şube ve temsilciklerin yanında Batı Trakya Kültür, Eğitim ve Sağlık Vakfı ve Batı Trakya Eğitim Araştırma ve Camii Yaptırma Vakfı adında iki vakıf, üç tane de spor kulübü bulunmaktadır.[252]

Özellikle göçmenlerin yoğun bir şekilde bulunduğu Bursa'da 1974 yılında kurulan BTTDD Bursa Şubesi son derece etkindir. Gerek sahip olduğu üye sayısı, gerekse gerçekleştirdiği faaliyetlere bakıldığında en aktif ve etkili şubelerden biri olduğu görülmektedir. Derneğin 1984'ten beri her yaz düzenlediği "Batı Trakyalılar Panayırı", yurtiçi ve yurtdışından önemli isimlerin yer aldığı ve binlerce kişinin izlediği ulusal bir nitelik kazanmıştır.[253] Ayrıca Bursa Şubesinin kuruluşundan dört yıl sonra da Bursa Batı Trakya Spor Kulübü kurulmuştur. Renkleri yeşil-siyah-beyaz olan spor kulübünün Türkiye'nin diğer şehirlerinde turnuvalara katılarak derneğin ismini duyurması, dernek için önemli bir başarıdır.[254]

Batı Trakya derneklerinin misyonlarını tamamladıkça sayıları azalması beklenirken, yıllar geçtikçe artış göstermiştir. Bu durumun temel sebebi; Yunanistan'ın Batı Trakya topraklarında yaşayan azınlık üzerinde devam eden baskı politikalarıdır. BTTDD'nin temel hedefi dünyanın neresinde olursa olsun Batı Trakya azınlığının yaşadığı sorunları çözmek için çabalamak, destek olmak ve onları savunmaktır.[255] Sorun alanının coğrafi yakınlığı Türkiye'deki Batı Trakya Derneklerinin Batı Trakya'daki azınlık için gerçekleştirdiği çalışmalar açısından avantajdır. Bölgeyle yapılan temaslar derneğin bölgede daha etkin olmasını

[252] Necmettin Hüseyin, 09.06.2019 tarihli görüşme.
[253] Cafer Alioğlu, a.g.e., s. 205.
[254] Necmettin Hüseyin, a.g.e., s. 202.
[255] Necmettin Hüseyin, 09.06.2019 tarihli görüşme.

sağlamaktadır. Batı Trakya'daki Türklerin maruz kaldıkları baskılara karşı yıllardır mücadele etmeleri, bu örgütlerin farklı bir kimlik kazanmalarına neden olmuştur.[256]

Necmettin Hüseyin'e göre derneklere olan ilginin artmasındaki diğer bir sebep ise; Türkiye'de yaşayan Batı Trakya Türklerinin sorunlarını çözmede derneğin büyük destek göstermesidir. Hüseyin'in ifadesiyle "*Son 4 yıl içerisinde derneğe büyük bir ilgi var. Biz nasıl hizmet verdiysek, ne kadar sorunu çözüme kavuşturduysak insanların ilgisi de o kadar arttı. Türkiye'de yaşayan Batı Trakya Türkleri'nin sorunları bitti diye ilgide bir azalma olmadı. Bunun yerine bu noktada ben ne yapabilirim, ne katabilirim algısı oluştu. Dernek yeni katılımlarla ilgi odağı olmaya devam ediyor.*"[257]

1990'lı yıllara kadar hak arama mücadelesinde Türk sağ kanadına yakın çevrelerle sıkı ilişkide bulunan BTTDD'nin milliyetçi çizgisi son yıllarda tam anlamıyla keskinliğini yitirmiştir. Oran'ın ifadesiyle, 1980'li yılların ortalarına kadar Batı Trakya sorununa "Esir Türkler" olarak özetlenebilecek bir yaklaşım içerisinde olan dernek bugün gerek söylemleriyle, gerek faaliyetleriyle iç siyasetten uzak, partiler üstü bir duruş sergilemektedir. Bugün dernek yöneticileri soruna milliyetçi yaklaşımı bırakıp, "İnsan Hakları" temelinde bir üslup benimsemişlerdir. Çağdaş eğilimlere uygun olarak izlenen insan hakları yaklaşımının en önemli noktası, Batı Trakya azınlığının yaşadığı hak ihlallerinin uluslararası forumlarda ses getirmeye başlamasıdır.[258]

[256] Cem Şentürk, a.g.e., s. 127.
[257] Necmettin Hüseyin, 09.06.2019 tarihli görüşme.
[258] Cem Şentürk, a.g.e., s. 129. ; Baskın Oran, a.g.e., s. 163-165.

4.4.2. Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği'nin Türkiye'de Yaşayan Batı Trakya Türklerinin Sorunlarına Dair Genel Yaklaşımı

Göçmenlerin ve yabancıların uluslararası hukukta hak ve özgürlüklerinin korunmasına ilişkin belli başlı uluslararası kurallar bulunmaktadır. Uluslararası hukuk kurallarının devletlerde paralel uygulanmasını ilişkin bağlayıcı kılan birtakım uluslararası belgeler sayesinde yabancı kişiler bazı haklara sahip olmaktadırlar. Oturma (ikamet) ve çalışma gibi haklar, Türkiye Cumhuriyeti'nin yabancı kişilerle arasında kurduğu temel yasal bağlantılardan bazılarıdır.

Birçok Batı Trakya Müslüman Türkü Yunanistan vatandaşlığından vazgeçmeyerek Türkiye'de yaşamak ve çalışmak istemektedir. Sahip oldukları yabancı vatandaş statüsü kapsamında Batı Trakya Türkleri Türkiye'de bazı sorunlarla karşılaşmıştır. Batı Trakya Türklerinin Türkiye'de yaşadığı en önemli sorunlar iki başlık altında çözümleriyle birlikte ele alınmıştır.[259]

4.4.2.1. Oturma(İkamet) İzni Sorunu

Uluslararası hukuk çerçevesinde ikamet bir egemenlik hakkıdır. İkamet, kişinin hukuki anlamda yaşama iradesini gösterdiği yeri ifade etmektedir. Birey kendi iradesiyle oturmak ve yaşamak istediği yeri ilgili ülkenin nüfus müdürlüklerine bildirmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan vatandaşların ikamet bildirme mecburiyeti şüphesiz ki göçmen ve yabancılar için de geçerlidir. Gerek ülkenin hukuki düzeni, gerekse yabancı kişinin sosyal hayatı bağlamında ihtiyaç duyulan oturma izni; Türkiye Cumhuriyeti tarafından verilen ve belirli süreler için yabancı kişilere konumu belli olan bir yerde yaşam hakkı sağlayan bir belgedir. Bu belge

[259] Turgay Cin, a.g.e., s. 111.

kişinin başvuru talebi ile birlikte gerekli şartlar sağlanması şartıyla yetkili makamlar tarafından düzenlenmektedir.[260]

Yunanistan vatandaşı Batı Trakya Türkleri 2004 yılına kadar Türkiye'de ikamet konusunda birçok sıkıntı yaşamıştır. 2004 tarihinden önce Yunan pasaportuyla Türkiye'ye giriş yapan Batı Trakya Müslüman Türkleri giriş yaptıkları tarihten itibaren üç ay oturma hakkına sahipti. Oturma süresi üç ayı aşan Batı Trakya Müslüman Türkleri Türkiye'den çıkış yaparken para cezası ödemek zorunda kalmışlardır. Etabli (Türklük) belgesine sahip olan azınlık üyeleri dahi aynı uygulamaya tabi olarak ayrı bir oturma iznine sahip olamamışlardır.[261]

2004 yılına gelindiğinde Yunan uyruklu Batı Trakya Türkleri'ne büyük kolaylık sağlayan pasaport süresince ikamet tezkeresi uygulamasına geçilmiştir. Bu uygulamayla birlikte 5 sene içerisinde bir defa Emniyet Müdürlüğü'ne gidilerek pasaport süresince ikamet tezkeresi alınabilmiştir.[262] Ancak 2012 yılında Türkiye'de ikamet verme yetkisi İçişleri Bakanlığı'na bağlı Emniyet Genel Müdürlüğü'nden Göç İdaresi'ne geçtiğinde uygulama da değişmiştir. İkamet tezkereleriyle ilgili düzenleme yetkisinin verildiği Göç İdaresi senede bir defa ikamet tezkeresi alma zorunluluğu getirmiştir. Bu yeni uygulamayla birlikte Batı Trakya Türkleri yıllardır hem maddi hem manevi açıdan sıkıntılar yaşamıştır.[263]

2016 Eylül ayında BTTDD, dönemin Sağlık Bakanı Mehmet Müezzinoğlu'na Türkiye'deki Batı Trakya Türkleri'nin yaşadığı sorunlara ilişkin 12 sayfalık bir rapor sunmuştur. BTTDD Genel Başkanı Necmettin Hüseyin'in ikamet izni sorununun çözümü için çabası ve Müezzinoğlu'nun da desteği ile Batı Trakya Türklerinin sorunlarının çözümüne yönelik sağlam bir adım atılmıştır. Bu noktada BTTDD'nin büyük katkısının yadsınamaz olduğunu vurgulayan Hüseyin " *Azınlık mensupları anavatanlarına geldiklerinde Türkiye Cumhuriyeti tarafından yalnız*

[260] http://www.bttdd.org.tr/bilgiler/ikamet-izinleri.html (Erişim Tarihi: 29.07.2019).
[261] Necmettin Hüseyin, 09.06.2019 tarihli görüşme.
[262] Turgay Cin, a.g.e,, s. 114.
[263] Necmettin Hüseyin, 09.06.2019 tarihli görüşme.

bırakıldığını hissetmemeli, gerekli kolaylıklar sağlanmalıdır. Bu noktada dernek olarak sorunlara her zaman geçici değil, kalıcı çözümler üretmek için çalışmış ve çabalamışızdır" demiştir.[264]

Hüseyin tarafından sunulan söz konusu raporda ikamet izni ile alakalı olarak 2014 yılında yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Yasası kapsamındaki hak ihlalleri başlıca sorunlardan biri olarak belirtilmiştir. 2017 yılında yayınlanan genelge ile soyu Türk olanlara uzun dönem ikamet tezkeresi başvuru hakkı verilerek bir defaya mahsus süresiz ikamet tezkeresi almalarının önü açılmıştır. 15 Ağustos 2017 olarak belirlenen son başvuru tarihine karşı BTTDD tarafından, süre uzatma talebiyle dönemin Başbakan Yardımcısı Hakan Çavuşoğlu'na başvurulmuştur. Çavuşoğlu konuya yakın ilgi göstermiş ve başvuru süreci 31 Aralık 2017 tarihine kadar uzatılmıştır.[265]

Türkiye'de yaşayan Batı Trakya Türkleri için uzun dönem ikamet tezkeresi başvuruları konusunda teknik anlamda sıkıntılar yaşansa da BTTDD'nin girişimleri ve Hakan Çavuşoğlu'nun da katkılarıyla Göç Politikaları Kurulu tarafından; 31 Aralık 2017 tarihine kadar Türkiye'ye bir kez dahi olsa giriş yapmış olan Batı Trakya Türkleri için uzun dönem ikamet tezkeresi verilmesi kararı onaylanmıştır.[266]

Söz konusu ikamet sürecinde; Türk soylu evrakını sunmuş, adli sicil kaydı temiz ve 31 Aralık 2017 tarihinden önce Türkiye'ye bir defa girmiş olan tüm Batı Trakya Türklerine ömür boyu ikamet izni verilmiştir. Bu kararla birlikte yaklaşık 65.000 Batı Trakya Türkü Türkiye'de uzun dönem oturma iznine sahip olmuştur. Bu kararın alınmasında ve ikamet sorunu kapsamında şartların bu derece hafifletilmesinde BTTDD'nin rolü çok büyüktür. Necmettin Hüseyin'in ikamet izni sorunuyla ilgili özellikle vurguladığı nokta; üretilen çözümlerin arkasında dernek

---

[264] Necmettin Hüseyin, 09.06.2019 tarihli görüşme.

[265] http://www.bttdd.org.tr/haberler/genel-merkezden-haberler/uzun-donem-ikamet-izninde-sikintilarimiz-sona-erdi.html (Erişim Tarihi: 01.08.2019).

[266] http://old.qha.com.ua/tr/turk-dunyasi/bati-trakya-turkleri-ne-ikamet-izni-mujdesi/164263 (Erişim Tarihi: 02.08.2019).

çalışmalarının bulunmasıdır.[267] Türkiye'de yaşayan Batı Trakya Türklerinin 50 yılı aşkın ikametle ilgili yaşadığı maddi-manevi tüm sıkıntılar Mehmet Müezzinoğlu'nun başlattığı, Hakan Çavuşoğlu'nun tamamladığı proje ve BTTDD'nin kayda değer çalışmalarıyla bugün tamamen çözüme ulaşmıştır.

4.4.2.2. Çalışma İzni Sorunu

25 Eylül 1981 tarihinde TBMM'de 2527 Sayılı Türk Soylu Yabancıların Türkiye'de Meslek ve Sanatlarını Serbestçe Yapabilmelerine, Kamu, Özel Kuruluş veya İş Yerlerinde Çalıştırılabilmelerine İlişkin Kanun kabul edilmiş; 29 Eylül 1981 tarihli 17473 sayılı resmi gazetede yayınlanarak aynı gün yürürlüğe girmiştir. Kanunun hedefi; Türkiye'de oturma izni olan Türk soylu yabancıların istedikleri meslek ve sanatları serbestçe yapabilmelerine, Güvenlik Teşkilatı ve Türk Silahlı Kuvvetleri gibi bazı meslekler hariç kamu, özel kuruluş veya iş yerlerinde çalıştırılabilmelerine imkan tanımaktır.[268]

2527 sayılı kanununda Türk soylu yabancılar için çalışma izni almaktan muaf olma ile ilgili bir hüküm belirtilmemiştir. 2003 yılında söz konusu kanunun 3. maddesinde değişiklik yapılarak; "Türk soylu yabancıların, kanunlarda Türk vatandaşlarının yapabileceği belirtilen meslek, sanat ve işlerde çalışabilme ve çalıştırılabilmeleri için, özel kanunlarda aranan nitelikleri taşımak ve yükümlülükleri yerine getirmek şartıyla, bu kanun ve yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanuna göre, İçişleri ve Dışişleri Bakanlıkları ile diğer ilgili bakanlık ve kuruluşların görüşleri alınarak, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca izin verilir." hükmü getirilmiştir.[269]

2527 sayılı kanuna rağmen Türkiye'de yaşayıp çalışma iznine sahip olmak isteyen Batı Trakya Türkleri bazı sıkıntılarla karşılaşmışlardır. Söz konusu kanunda

[267] Necmettin Hüseyin, 09.06.2019 tarihli görüşme.
[268] http://www.bttdd.org.tr/bilgiler/calisma-izinleri.html (Erişim Tarihi: 05.08.2019).
[269] https://www.atakurumsal.com/turk-soylu-yabancilarin-calisma-izni-sartlari (Erişim Tarihi: 05.08.2019).

ve kanun yönetmeliğinde yabancılara yasak meslekleri yapabilecek Türk soylu yabancıların kapsamı hakkında bir hükme yer verilmemiş, idarenin takdir yetkisine bırakılmıştır. Ayrıca ilgili mevzuatta Türk soylu yabancılar için çalışma izni muafiyeti de verilmemiştir.[270]

Türkiye'de yaşayan Batı Trakya Müslüman Türklerinin çalışma izni sorunlarına çözüm bulmak için çalışmalar yapan BTTDD heyeti, 2008 yılında dönemin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik'e makamında bir ziyarette bulunarak sorunla ilgili ayrıntılı bir rapor ve çözüm önerilerini sunmuşlardır. Bakan Çelik iletilen talepler doğrultusunda çalışma izinleriyle ilgili girişimde bulunmuştur.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından, 23.2.2009 tarihli ve 14699 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı eki ile "Çalışma İzninden Muaf Tutulacak Türk Soylu Yabancılara Dair Yönetmelik" yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmeliğin 3. Maddesinde; "7.3.2009 tarihinden önce ikamet tezkeresi almak suretiyle Türkiye'de ikamet etmekte olup da; kamu düzeni, milli güvenlik ve Devletin dış politikası bakımından sakıncası bulunmayan Batı Trakya Türkleri ile Irak, Çin (Doğu Türkistan), Afganistan, Bulgaristan ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti uyruklu Türk soylu yabancılardan 7.10.2009 tarihine kadar talepte bulunanlar, İçişleri ve Dışişleri bakanlıklarının görüşü alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca çalışma izninden muaf tutulabilir." düzenlemesine yer verilmiştir. Ancak Danıştay tarafından hukuka aykırı bulunan söz konusu uygulama iptal olmuştur.[271]

Yunanistan uyruklu bir Batı Trakya Türkü sadece Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'ndan, bir şirkete bağlı olarak çalışma iznine sahip olmaktadır. Kişi işten çıktığında ya da çıkarıldığında ise çalışma izni direkt olarak sona ermektedir.[272] Bu noktada BTTDD Genel Merkezi "kişiye bağlı çalışma izni" konusunda çalışmalar yapmaktadır. İstanbul, Ankara, Bursa, Adana, İzmir olmak üzere beş ilde yapılan

[270] https://www.atakurumsal.com/turk-soylu-yabancilarin-calisma-izni-sartlari (Erişim Tarihi: 05.08.2019).
[271] https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=4023&grup=4&arsiv=1 (Erişim Tarihi: 05.08.2019); Necmettin Hüseyin, 09.06.2019 tarihli görüşme.
[272] Turgay Cin, a.g.e., s. 114.

Rumeli- Balkan Çalıştayları'nda şekillenen bireysel çalışma izni Batı Trakya Müslüman Türkleri tarafından olumlu karşılanmıştır. İlerleyen zamanlarda uygulamaya konması beklenen bu projeye göre; Batı Trakya Türkleri ikamet tezkeresi süresince başvuru yaparak bireysel çalışma izni alabilecektir. Ayrıca yabancı uyruklu olmanın yarattığı olumsuz havadan kurtulup serbestçe çalışabilecek ve iş değiştirebilecektir. Çalışma izni sorununun ortadan kalkması, Batı Trakya Türklerinin Türkiye'de yaşadıkları işsizlik problemini de minimum seviyeye indirmiş olacaktır.[273]

4.4.3. Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği'nin Faaliyet Alanları ve Çalışmaları

BTTDD'nin öncelikli hedefi; Türkiye'de ve dünyanın diğer bölgelerinde yaşayan Batı Trakya Müslüman Türklerinin yerleştikleri yerlerde yaşadıkları sıkıntıları çözüme ulaştırıp, kültürel anlamda da geçmişe dönük gelenek-göreneklerini koruyup, gelecek nesillere aktarabilmektir. Bu noktada dernek, Batı Trakya Türklerinin sahip olduğu çeşitli kültürel değerleri belli organizasyonlarda bir araya gelerek yaşatmaya çalışmaktadır. BTTDD Genel Merkez tarafından yürütülen sosyal faaliyetler nesiller arası dayanışma ve ortak kimliğin oluşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca gerçekleştirilen bu etkinlikler, dernek finansmanı açısından da değer taşımaktadır. Dernek tarafından düzenlenen kültürel, dinsel etkinlikler, eğitim faaliyetleri ve sportif aktiviteler derneğin temel sosyo-kültürel çalışmalarını oluşturmaktadır.[274]

4.4.3.1. Kültürel Faaliyetler

Kültür; geçmişten beri süregelen, örf ve ananeleri ile halkın özünü, kimliğini oluşturan, dayanışmayı ayakta tutan maddi ve manevi değerlerin tümüdür.

[273] https://www.rodopruzgari.com/haber-arsivi/17910-bat%C4%B1-trakya-t%C3%BCrkleri-ikamet-s%C3%BCrecince-%C3%A7al%C4%B1%C5%9Fma-izni-alabilecek.html(Erişim Tarihi:05.08.2019).
[274] Cem Şentürk, a.g.e., s. 163.

Tarihsel süreç boyunca Batı Trakya Türk toplumu kimliğini ve kültürünü yaşatmak için ciddi mücadeleler vermiştir. Bugün Batı Trakya dernekleri, kültürel değerlerini korumak ve yaşatmak için çaba gösteren Batı Trakya Müslüman Türkleri için bu amaç doğrultusunda kültürel etkinlikler düzenlemektedir. Kültürel geziler, aile geceleri, 29 Ocak anma etkinlikleri ve tarihi, kültürel yayımlar bu faaliyetlerden bazılarıdır.[275]

Kaynağını Batı Trakya'dan alan aile geceleri, Türkiye'de yaşayan Batı Trakya Türkleri ve Batı Trakya Dernekleri için de artık gelenekselleşmiş kültürel bir programdır. Genel Merkez başta olmak üzere Bursa, İzmir gibi birçok BTTDD şubeleri yılda bir kez belirlenen bir tarihte tüm Batı Trakyalıların davetli olduğu aile geceleri düzenlenmektedir. Batı Trakya konseptine uygun olarak düzenlenen programda, Batı Trakya yöresine ait müzikler eşliğinde yemekler yenerek bir arada eğlenceli vakit geçirilmektedir. Dayanışmanın pekiştirilmesini amaçlayan aile geceleri; Batı Trakya Türk azınlığının kültürel bir değerini yaşatmakta ve birçok azınlık mensubunu bir araya getirerek sosyalleşmeyi de artırmaktadır.

Yunanistan'ın baskıcı politikalarına karşı sesini duyurmak isteyen Batı Trakya Müslüman Türklerinin gösterdiği birlik beraberlik 29 Ocak 1988 yılında milli bir direnişe dönüşmüştür. BTTDD Genel Merkez ve şubeleri düzenledikleri anma programlarıyla her yıl 29 Ocak'ta "29 Ocak Milli Kimlik ve Direniş Günü"nü kutlamaktadır. Bu programlarda çeşitli paneller, konferanslar ve toplantılar düzenlenerek, 29 Ocak olayı ve iki sene sonra 29 0cak 1990'da Müslüman Türk azınlığa karşı gerçekleşen saldırılar anılmaktadır.[276]

BTTDD Genel Merkez başta olmak üzere İstanbul, Bursa, İzmir, Soma, İzmit ve Edremit şubelerinde bir alt çatı yönetim olarak kadın kolları yer almaktadır. Bir başkan, başkan yardımcısı ve diğer dernek üyelerinin bulunduğu yer aldığı kadın

[275] https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=2274 (Erişim Tarihi: 08.08.2019).
[276] Ali Emin Latif, 06.10.2019 tarihli görüşme.

kolları, derneğin organizasyonlarında aktif rol oynayarak yönetime büyük katkı sağlamaktadır.[277]

BTTDD Bursa Şubesi Dernek Başkanı Ali Emin Latif'in ifadesiyle özellikle son yıllarda önemli bir ivme yakalayan kadın kolları, her yıl 8 Mart Dünya Kadınlar Gününde bir organizasyon düzenleyerek birlik ve beraberlik mesajı vermektedir. Bursa Barosu Kadın Hakları Komisyonu üyesi avukatların katıldığı organizasyonda katılımcılar kadın hakları konusunda bilgilendirilmektedir. Ayrıca son üç yıldır BTTDD Bursa kadın kolları yönetim kararıyla bir kadın seçilerek "Yılın Kadını" ödülü verilmektedir.[278]

BTTDD Bursa kadın kolları tarafından her yıl düzenlenen kermes etkinliğiyle birçok Batı Trakyalı kadın bir araya gelmektedir. Bu organizasyon hem dernek üyeleri arasındaki dayanışmayı arttırmakta hem de başta yöresel lezzetler olmak üzere Batı Trakya kültürünün tanıtımına büyük katkı sağlamaktadır.[279]

BTTDD Genel Başkanı Hüseyin'in ifadesiyle, BTTDD Genel Merkez ve şubeler tarafından gerçekleştirilen sosyal etkinlikler, sergi ve gösteriler, kültürel yönüyle Batı Trakya Müslüman Türk toplumunu ve Batı Trakya topraklarını tanıtmaktadır. Ayrıca bu etkinlikler Müslüman Türk azınlığın sahip olduğu aidiyet duygusunun birlik ve beraberlik içerisinde güçlenmesine önemli katkıda bulunmaktadır.[280]

Batı Trakya Müslüman Türklerinin azınlık hakları için verdiği mücadele ile azınlığın sesini dünya kamuoyuna duyuran Sadık Ahmet, Batı Trakyalılar için büyük bir değerdir. Batı Trakya'daki Türk azınlığın haklarını korumada ve birlik ruhunun

---

[277] http://www.bursadabugun.com/haber/bttdd-bursa-subesi-genclik-kollari-calismalarini-hizlandirdi-1038647.html (Erişim Tarihi: 06.10.2019).
[278] Ali Emin Latif, 06.10.2019 tarihli görüşme.
[279] Ali Emin Latif, 06.10.2019 tarihli görüşme.
[280] https://www.rodopruzgari.com/haber-arsivi/18210-bttdd-genel-merkezi-kad%C4%B1n-kollar%C4%B1%E2%80%99nda-g%C3%B6rev-de%C4%9Fi%C5%9Fikli%C4%9Fi.html (Erişim Tarihi: 06.10.2019).

oluşmasında çok büyük rolü olan merhum lider Sadık Ahmet, BTTDD ve Şubeleri tarafından düzenlenen anma töreniyle her yıl 24 Temmuz ölüm yıldönümünde Gümülcine'deki kabri başında anılmaktadır. Türkiye'den ve diğer Balkan ülkelerinden gelen katılımcının yanı sıra Batı Trakya bölgesindeki yüzlerce Batı Trakya Türkü de anma törenine katılmaktadır.

BTTDD Bursa şubesinin 1984'ten beri her yaz gerçekleştirdiği "Batı Trakyalılar Panayırı" ve "Uluslararası Balkan Yağlı Güreş Şampiyonası" yoğun katılımcının sağlandığı ulusal nitelikte bir diğer faaliyettir. Bu panayırda farklı ülkelerden ünlü pehlivanlar er meydanına çıkarak mücadele etmektedirler. Derneğin en önemli organizasyonlarından biri olduğunu vurgulayan BTTDD Bursa Şubesi Başkanı Latif, panayırla ilgili şu cümleleri kurmuştur:

> "Yaklaşık 10 bin civarında kişinin katıldığı bu etkinlikte katılımcılar bir yanda pehlivanların kıyasıya mücadelelerini izlerken diğer yanda BTTDD Bursa kadın kollarının sunduğu yöresel ikramları tatmaktadırlar. Halk oyunları ve mehter takımının da sahne aldığı bu panayırda Batı Trakya'nın gelenek ve görenekleri yaşatılmaya devam etmektedir."[281]

BTTDD, Kasım-Aralık 1987 dönemi itibarıyla Batı Trakya Müslüman Türklerin yaşadığı sorunları daha iyi anlatmak, yazılı belgeler bırakmak, kamuya ulaştırmak, derneğin üyelerine, abonelerine ve ilgili makamlara mesajlarını iletebilmek amacıyla iki ayda bir olmak üzere "Batı Trakya'nın Sesi" adlı bir dergi yayınlamaktadır. Ayrıca dergide dönem faaliyet raporları yayınlanarak, dernek tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerden bahsedilmektedir.[282]

Batı Trakya Dergisi süreli yayını, Batı Trakya davasının savunulması ve tanıtılması adına önemli bir yayın organıdır. Derneğin resmi organı niteliğinde olan dergi, özellikle Halit Eren yönetimindeyken Batı Trakya sorunu üzerine yararlı belgeler ve kaynak dosyalar yayınlanmıştır. Bu çerçevede yapılan çalışmalarla

[281] Ali Emin Latif, 06.10.2019 tarihli görüşme.
[282] Cafer Alioğlu, a.g.e., s. 193.

dünyanın birçok kütüphanesine, haber merkezine ve araştırma merkezine ulaşmayı başarmıştır.[283]

4.4.3.2. Eğitim ve Sağlık Alanında Yapılan Faaliyetler

Tüm toplumların temel ihtiyacı olan eğitim ve sağlık alanlarında Batı Trakyalılar için hizmet etmek, Batı Trakyalıların bu alanlardaki ihtiyaçlarını gidermek ve dayanışmayı güçlendirmek amacıyla BTTDD Genel Merkez'in öncülüğünde 1996 yılında İstanbul'da Batı Trakya Kültür, Eğitim ve Sağlık Vakfı kurulmuştur.[284] Genel Başkan Necmettin Hüseyin'in ifadesiyle söz konusu vakıf aynı zamanda BTTDD'nin eksikliklerini tamamlayarak derneğe katkıda bulunmasını sağlamak amacıyla kurulmuştur.[285]

Yunanistan'da kötü bir altyapıya sahip olan eğitim sisteminin daha da bozulması binlerce Batı Trakyalı öğrenciyi Türkiye'deki üniversitelere yönlendirmektedir. Gerek Türkiye'de gerekse Batı Trakya topraklarında geçmişe oranla hakkını arayabilen bir topluluk oluştuğunu dile getiren Necmettin Hüseyin bu noktada en önemli unsurun eğitim olduğunu vurgulamaktadır.[286] Aynı zamanda Batı Trakyalı öğrencilerin eğitim konusunda eskiye oranla sorunlarının azaldığına da değinen Hüseyin, dernek olarak Türkiye'ye gelen Batı Trakyalı öğrencilerin geleceği için eğitimi ne kadar önemsediklerini şu cümlelerle belirtmektedir:

> "Biz dernek olarak ihtiyacı olan herkese ulaşmaya çalışıyoruz. Ekonomik olarak gerçekten zor durumda olan öğrencilere eğitim bursları sağlıyoruz. Öğrencilerin bir kısmı da Türkiye'ye burslu olarak geliyor. Bizi başarıları ve dereceleriyle gururlandıran öğrencilere başarı bursu da veriyoruz. Eğitim konusunda Batı Trakyalı öğrencilere dernek olarak her türlü gerekli destek sağlanıyor."[287]

---

[283] Necmettin Hüseyin, a.g.e., s. 135.
[284] Necmettin Hüseyin, a.g.e., s. 204.
[285] http://www.bttdd.org.tr/haberler/genel-merkezden-haberler/batevde-sebahattin-meric-donemi.html (Erişim Tarihi: 09.08.2019).
[286] Necmettin Hüseyin, 09.06.2019 tarihli görüşme.
[287] Necmettin Hüseyin, 09.06.2019 tarihli görüşme.

Batı Trakya'dan gelerek Türkiye'nin birçok farklı şehrinde eğitim gören Batı Trakyalı öğrenciler birliktelik ve sosyal faaliyetlerini gerçekleştirmek adına sürdürdükleri çalışmalar neticesinde; 2018 yılında Edirne, Tekirdağ, Ankara, İstanbul, Eskişehir ve Samsun'da tüzel kişiliği olmayan öğrenci birlikleri oluşturmuşlardır. Batı Trakya Öğrenci Birlikleri (BATÖB) ismi verilen birlikler, isimleri geçen altı ilde Batı Trakyalı öğrencileri bir araya getirerek eğitimlerine katkıda bulunmak, sosyalleşmek, Batı Trakya'nın geleceğini temsil eden gençleri topluma yararlı bireyler olma yolunda yetiştirmek amacıyla kurulmuşlardır. BATÖB yönetim kurullarının belirlediği tarihlerde öğrencilerin eğitim hayatlarına katkıda bulunan geziler düzenlemekte, düzenlenen eğitim panellerinde de aktif rol oynamaktadırlar.[288]

Türkiye'de yaşayan Batı Trakya Türkleri için sağlık hizmeti 2017 yılında yapılan düzenlemeye kadar oldukça maliyetli bir hizmet olmuştur. Yeni sağlık düzenlemesi uygulamaya girene kadar Batı Trakya Türkü vatandaş herhangi bir T.C vatandaşına göre dokuz kat daha fazla sağlık sigortası ödemek zorunda kalmıştır. Ayrıca kısa dönem ikamet edenlere özel sigorta adı altında ekstra ödemeler de çıkmıştır.

Sigorta konusunda yaşanan sıkıntılar sonucunda dönemin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Mehmet Müezzinoğlu'nun girişimleriyle yeni uygulamaya geçilerek ayda 53 TL karşılığında etabli belgesine sahip olan bütün Batı Trakya Müslüman Türkü'nün, normal fiyatlarla sağlık hizmetinden yararlanması sağlanmıştır. Söz konusu sigorta sorunu Genel Merkez ve Bursa Şubesi dernek yönetiminin katkılarıyla Rumeli Çalıştayı'na götürülerek gündemde tutulmuş ve Müezzinoğlu'nun girişimleriyle de yeni düzenleme uygulamaya girmiştir. Bu uygulama Batı Trakya Türklerine maddi anlamda önemli katkıda bulunmuştur.[289]

[288] https://orhaajans.com/bati-trakya-ogrenci-birlikleri-batob-kuruldu (Erişim Tarihi: 09.08.2019).
[289] Necmettin Hüseyin, 09.06.2019 tarihli görüşme.

4.4.3.3. Sportif Faaliyetler

Batı Trakya Türk azınlığı birlik ve beraberliğini spor aracılığıyla geliştirerek sesini daha çok duyurmak amacıyla, Genel Merkezin ve BTDD Zeytinburnu Şubesi'nin girişimleriyle 1968 yılında İstanbul Batı Trakya Türkleri Spor Kulübü'nün kurulmasına yönelik çalışmalara başlamıştır. Kulüp, 1970'li yıllarda federasyona bağlı olmadan faaliyetlere başlamıştır.

1970'li yıllarda Yedikule ve Coca Cola turnuvalarına katılıp üstün başarılar gösteren kulüp, İstanbul çapında ismini duyurmaya başlamıştır. 1980 yılından sonra faaliyetleri kesilen İstanbul Batı Trakya Spor Kulübü, 1997 yılında ise Türkiye Futbol Federasyonu tarafından tescillendikten sonra amatör futbol turnuvalarına katılmaya hak kazanan bir spor kulübü olmuştur.

Kazandığı şampiyonluklarla adını duyurmayı başaran spor kulübü, Zeytinburnu Şubesi yönetim kurulunun desteğiyle Zeytinburnu ilçesinde yer alan diğer spor kulüpleriyle yakın ilişkilerde bulunarak; ilçedeki tüm amatör spor kulüplerini tek çatı altında toplamayı başarmıştır. Zeytinburnu Amatör Spor Birliği adındaki çatı oluşum bugün hala birçok sportif aktiviteye öncülük ederek; Batı Trakyalı gençlere spor yapabilme imkanı tanımaktadır.[290]

Türkiye'deki Batı Trakya kökenli bir diğer spor kulübü ise 1978 yılında kurulan Bursa Batı Trakya Spor Kulübü'dür. Yeşil, siyah, beyaz renklere sahip kulüp, derneği Bursa merkez ve ilçelerde temsil etmektedir. 18 Aralık 2002 tarihinde Bursa'nın Osmangazi ilçesinde şube ve lokal açan spor kulübü, amatör kümede aktif bir şekilde faaliyetlerine devam etmektedir.[291]

[290] Necmettin Hüseyin, a.g.e., s. 203.
[291] Cafer Alioğlu, a.g.e., s. 213; Necmettin Hüseyin, a.g.e., s. 202.

4.4.4. Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği'nin Türk Dış Politikası'ndaki Yeri

Balkanlar, Türkiye için her zaman önde gelen bir yere sahiptir. Türkiye'de yaşayan Balkan kökenli nüfus, Balkanlarda yaşayan Türk ve Müslüman azınlıklar, bölgenin jeopolitik konumu ve tarihsel bağlar Balkanların önemini belirleyen faktörlerdir. Türkiye'nin bölgeye ilgisi sadece hükümetler arası ve diplomatik düzeyde değil, aynı zamanda toplumlar arası diyalogları da kapsamaktadır. Tarihsel süreçte bölgede yaşanan tecrübeler, bölgesel ve küresel güçlerin bölge üzerindeki hesapları göz önüne alındığında, sivil toplum örgütlerinin önemi daha da artmaktadır.[292]

Türkiye'nin Balkanlar politikasında etkili olabilecek sivil toplum örgütlerinin başında göçmen dernekleri gelmektedir. Balkan, Rumeli Dernekleri ve BTTDD bu derneklerden en önemlileridir. Bu örgütlerin Balkanlara yönelik ilgisinin temel nedeni millet ve din birliğidir. Türkiye, Balkanlar'da yaşayan Türklerin huzur ve güvenin korunmasını önemsemektedir. Bu da karşılıklı iyi ilişkilerin korunmasına bağlıdır. Bu durumu sağlayacak olan ise, bu bölgeye çalışan BTTDD gibi sivil toplum örgütleridir. [293]

Son yıllarda Batı Trakya'daki Türkler üzerindeki baskının azalması ve temel vatandaşlık hak ihlallerinin azalmasıyla beraber Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişki yumuşamış ve sınırlar arasındaki hareketlilik artış göstermiştir. Bu durum BTTDD'yi ön plana çıkarmıştır. Türkiye'den Batı Trakya bölgesine giden heyetlerin gezilerine eşlik eden BTTDD, bu süreçte Türkiye ile bölge arasında bir köprü görevi üstlenmiştir.[294]

---

[292] Filiz Cicioğlu, *Sivil Toplum-Dış Politika İlişkisi Çerçevesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Türkiye'nin Avrupa Birliği Politikasına Yaklaşımı*, (Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Doktora Tezi), Sakarya, 2011, s. 65-66.
[293] Filiz Cicioğlu, a.g.e., s. 66.
[294] Cem Şentürk, a.g.e., s. 128.

Türkiye'nin Balkanlara yönelik politikalarında derneklerden beklentisi, öteki devletle ilişkilerin bozulmaması adına devletle danışıklık içerisinde olma sorumluluğunu birincil öneme yerleştirmeleridir. Bu politika çerçevesinde BTTDD'nin rolü, Batı Trakya'da yaşayan Türk Müslüman azınlığının Türkiye ile kültürel bağlarını canlı tutmak, hak ve özgürlükleri konusunda bilinçlendirmek, kültürel yaşamlarını devam ettirmek ile siyasal tecrübelerini arttırma yönünde yardımcı olmaktır.[295]

BTTDD Genel Başkanı Hüseyin'e göre, iki ülke arasında sorun yaşanmamasını isteyen Türkiye bu politika doğrultusunda bazı sorunları göz ardı edebilmektedir. Hüseyin bu konuyla ilgili, BTTDD'nin Türk dış politikasındaki önemini vurgulayan şu sözleri söylemiştir:

> "Uluslararası alanda iki devlet arasında bazı konular yüksek sesle dile getirilmiyor veya getirilmek istenmiyor. Ancak bir dernek başkanı sesini duyuramayanlar için ses olmak zorunda. Bu durum biz dernek yöneticileri için bir sorumluluktur. Buna bir devlet engel olamaz, bu bir ifade özgürlüğüdür. Yeri geldiğinde zaman zaman iki ülke arasındaki ikili ilişkileri gerecek söylemlerde bulunulabiliyor. İşte bu noktada Türkiye-Yunanistan arasındaki ilişkide Batı Trakya bölgesinde ana aktör olan BTTDD'nin yeri ve etkisi yadsınamaz.[296]

Türkiye'de yaşayan Batı Trakya Türklerinin belirli bir amacı gerçekleştirmek ve örgütlenme ihtiyacını karşılamak doğrultusunda bir araya gelerek kurdukları BTTDD, yerel faaliyetler göstererek azınlığı yaşatmak çabasında olan bir kuruluş olarak gözükse de, özellikle Batı Trakya'da yaşayan azınlığın uğradığı hak ihlallerine karşı uluslararası alanda azınlığın sesini duyurmak için önemli çalışmalar yapmaktadır. Batı Trakya Türkleri Araştırma Merkezi, sorunların uluslararası platformda bilimsel düzeyde aktarımı için akademisyenlerin de desteğiyle gerekli çalışmaları yürütmektedirler.[297]

---

[295] Filiz Cicioğlu, a.g.e., s. 66-67.
[296] Necmettin Hüseyin, 09.06.2019 tarihli görüşme.
[297] https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=547&arsiv=1 (Erişim Tarihi:19.09.2019)

SONUÇ

Küreselleşen dünyada önemi giderek artan sivil toplum örgütleri genel olarak, "bireylerin veya grupların bağımsız hareket ederek belli bir amaç doğrultusunda örgütlenmeleri" anlamına gelmektedir. Son yıllarda gerek dünyada gerek ülkemizde sivil toplum örgütlerinin faaliyetleri geniş kitlelere ulaşmaktadır. Bu faaliyetler yardımdan sağlığa, kültürden eğitime, spordan dini faaliyetlere kadar geniş bir alana yayılmıştır.[298]

Türkiye'de sivil toplum örgütleri arasında dernekler önemli bir yere sahiptir. Dernekler içerisinde hemşehri dernekleri sayıca diğerlerinden fazladır. Hemşehri kavramı kendi içerisinde asgari bir güveni, dayanışmayı ve yardımlaşmayı taşımaktadır. Nitekim hemşehriler aynı kaderi paylaşmış ve aynı yerlerden çıkıp gelmişlerdir. Batı Trakya Müslüman Türkleri için verilen mücadele ve dernek faaliyetlerine bakıldığında kuruluş döneminde bir hemşehri derneği olarak tanımlanan BTTDD, birçok noktada hemşehri derneklerinden ayrılmaktadır.[299] Öyle ki Hüseyin'in ifadesiyle BTTDD bir tarafta Batı Trakya sorunu çerçevesinde Batı Trakya'da yaşayan Türk azınlığın hakları için mücadele verirken; diğer taraftan Türkiye'de yaşayan Batı Trakyalıların yaşadığı sorunlarla uğraşmak durumundadır. Bu noktada BTTDD, hemşehri dernekleri tanımından sıyrılmaktadır.[300]

BTTDD ikili bir yönetim anlayışına sahip olan, Batı Trakya'da veya Batı Trakya dışında yaşayan Batı Trakya Müslüman Türklerinin sorunlarını çözmek, haklarına her alanda savunmak ve kendi kültürel değerlerinden kopmamalarını sağlayacak faaliyetleri yapmak amacındadır. Bu amaç doğrultusunda sorunların çözümüne yönelik birçok çalışma gerçekleştirerek Batı Trakyalıların mücadelesine destek olmaya devam etmektedir.

---

[298] Eyüp Dursun Ergür, *Sivil Toplum Kuruluşları ve Kültürel Etkinlikleri*, (Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlahiyat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2006, s. 1.
[299] Eyüp Dursun Ergür, a.g.e., s. 52.
[300] http://www.bttdd.org.tr/haberler/genel-merkezden-haberler (Erişim Tarihi: 14.10.2019)

Bu bağlamda, Batı Trakya Müslüman Türklerinin Türkiye'de dernek çatısı altında örgütlenme sürecinin incelendiği çalışmada şu sorular irdelenmiştir: Batı Trakya azınlığı için Türkiye'de dernekleşmenin ilk adımı olan BTTDD ortaya nasıl çıkmış, olumlu bir gelişim göstermiş midir? BTTDD'nin Türk dış politikası içerisindeki yeri ve etkisi nedir? BTTDD Türkiye'de yaşayan Batı Trakya Müslüman Türklerinin karşılaştıkları politik, ekonomik, sosyo-kültürel sorunlara karşı kalıcı çözümler üretmiş midir? Bu sorular bağlamında çalışmanın ana hipotezi; "Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı için Türkiye'de dernekleşmenin ilk adımı olan BTTDD, Türkiye'de yaşayan Batı Trakyalıların karşılaştığı sorunlara kalıcı çözümler üretmiştir." şeklinde formüle edilmiştir. Bu ana hipotezi destekleyen çalışmanın ikincil hipotezleri ise şu şekilde sıralanmıştır: "Türkiye'de ilk BTTDD göçün beraberinde getirdiği "dayanışma" ihtiyacıyla ortaya çıkmış, olumlu gelişim göstermiştir." "Batı Trakya azınlığının sorunlarını her alanda dile getiren BTTDD dış politikayı etkilemektedir."

"Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı için Türkiye'de dernekleşmenin ilk adımı olan BTTDD, Türkiye'de yaşayan Batı Trakyalıların karşılaştığı sorunlara kalıcı çözümler üretmiştir." şeklinde formüle edilen ana hipotez, çalışmada elde edilen bulgular çerçevesinde şu şekilde değerlendirilmiştir:

Türkiye'deki Yunanistan vatandaşı Batı Trakya Müslüman Türklerinin yaşadığı en önemli sorunlar çalışmada iki başlık altında toplanmıştır. Bunlardan biri oturma(ikamet) izni sorunu, diğeri ise çalışma izni sorunudur. Batı Trakyalıların AB devletlerinde oturma izni sorunu olmadığı halde, Yunanistan veya Almanya gibi AB ülkelerinden ya da Avustralya'dan Türkiye'ye Yunan pasaportuyla gelen Batı Trakyalı Türkler, Türkiye'de ikamet etmek isteyince oturma izni alamamışlardır. Yunanistan vatandaşı Batı Trakya Türkleri Yunanistan pasaportlarıyla Türkiye'ye giriş yaptıkları tarihten itibaren üç ay ikamet etme imkanına sahip olmuşlardır. Yunanistan vatandaşı etabli (Türklük) belgesi sahibi Batı Trakyalılar ise aynı uygulamaya tabi olarak ayrı bir oturma iznine sahip olamamışlardır.

Türkiye'de Batı Trakya'dan Türkiye'ye göç edilen döneme ait bu uygulamaların değişmesi gerektiği 1990'lı yıllardan beri dile getirilmiştir. Batı Trakya Müslüman Türkleri yıllarca bu uygulamayla Yunanistan vatandaşlığından çıkarak pasaportunu kaybetmek ve Türkiye'ye göç etmek zorunda bırakılmıştır. Yıllarca bu zorluklarla mücadele etmek zorunda kalan Batı Trakyalıların, kronikleşen uzun dönem oturma izni sorunu için yıllarca çözüm üretmeye çalışan BTTDD Genel Merkezi, 2004 yılı itibariyle çalışmalarına başlamıştır. Sorunlara kalıcı çözüm getirme hedefiyle gerçekleştirilen uygulamalar, teknik anlamda yaşanan sıkıntılarla Batı Trakyalılar adına geçici çözüm olmuştur. 2016 yılı itibariyle BTTDD Genel Merkez teşkilatının soruna yönelik girişimleri ve dönemin yetkili bakanlarıyla kurulan temaslar ile Batı Trakyalıların uzun dönem ikamet sorununun tamamen çözüme ulaştığı görülmektedir.

İkamet sorunun çözüm sürecinde yapılan araştırmalar ve BTTDD Genel Başkanlığı'nda bulunan Necmettin Hüseyin ile yapılan görüşme değerlendirildiğinde, ikamet sorunu kapsamında şartların bu derece hafifletilmesinde ve sorunun tamamen çözülmesinde BTTDD'nin önemli rol oynadığı gözlemlenmiştir. Türkiye'de yaşayan Batı Trakya Müslüman Türklerinin 50 yılı aşkın süredir ikametle ilgili yaşadığı maddi-manevi tüm sıkıntıların, BTTDD'nin kayda değer çalışmalarıyla bugün kalıcı çözüme ulaştığı görülmektedir.

Türkiye'de yaşayan Yunanistan vatandaşı Batı Trakya Müslüman Türklerinin yaşadığı bir diğer önemli sorun çalışma izni sorunudur. 1981 yılında kabul edilen 2527 sayılı Türk Soylu Yabancıların Türkiye'de Çalışmalarına İlişkin Kanun'a rağmen Türkiye'de çalışmak isteyen Batı Trakyalılar çalışma izni başvurularında sıkıntı yaşamaktadır. BTTDD Genel Başkanı Hüseyin'in bu konuyla ilgili izlenimleri şu şekildedir:

> "Türkiye'de bugün üniversiteden mezun olup iş bulamayan birçok Batı Trakyalı var. Çünkü iş başvurusuna gittiklerinde işverenlerden "sizin şartlarınız zor, ben size çalışma izni çıkarmakla uğraşamam, süreç çok uzun, bu kadar süre sizi bekleyemem" şeklinde cevaplarla karşılaşıyor ve mağdur oluyorlar. Bu konuyla

> ilgili en kapsayıcı çözüm çalışma izinlerinin işveren üzerinden değil, şahıs üzerinden yapılmasıdır."[301]

Bu doğrultuda BTTDD Genel Merkezi, kişiye bağlı çalışma izni konusunda çalışmalar yapmaktadır. Kişiye bağlı çalışma izni İstanbul, Ankara, Adana, İzmir ve Bursa olmak üzere beş ilde yapılan Rumeli Balkan Çalıştayları'nda şekillendirilmiştir. İlerleyen zamanlarda uygulamaya konması beklenen "bireysel çalışma izni " projesine göre, Batı Trakya Türkleri ikamet tezkeresi süresince başvuru yaparak bireysel çalışma izni alabileceklerdir.

Çalışma izni konusunda yapılan araştırmalar değerlendirildiğinde, BTTDD heyeti Eylül 2015'te Batı Trakya Müslüman Türklerinin ikamet ve çalışma izni konusunda yaşadığı sorunları ve çözüm önerilerini içeren detaylı bir rapor hazırlayarak önce Çalışma ve Sağlık Bakanı Mehmet Müezzinoğlu ile, sonrasında da yetkili birimlerle paylaşmıştır. Batı Trakya kökenli Müezzinoğlu'nun konuya ilgisi ve BTTDD heyetinin girişimleriyle çalışma izni sorununda önemli adımların atıldığı söylenebilmektedir.

Eğitim alanında Batı Trakyalı öğrencilerin eskiye oranla sorunlarının azaldığını ifade eden BTTDD Bursa Şube Başkanı Latif, sadece harç konusunda yaşanan sıkıntıyı dile getirmiştir. Türkiye Cumhuriyeti (T.C.) vatandaşı olan öğrencilerin ödediği miktarın üç katı kadar harç ödeyen Batı Trakyalı öğrenciler olduğunu belirten Latif, her yıl dernek olarak yaklaşık 50 öğrenciye burs verdiklerini ifade etmiştir.[302]

Türkiye'de yaşayan Batı Trakya Müslüman Türkleri 2017 yılında yapılan sağlık düzenlemesine kadar herhangi bir T.C. vatandaşına göre dokuz kat daha fazla sağlık sigortası ödemek zorunda kalmıştır. Sigorta konusunda yaşanan sıkıntılar sonucunda Genel Merkez, Bursa Şubesi dernek yönetimi katkıları ve Müezzinoğlu'nun girişimleriyle yeni uygulamaya geçilerek ayda 53 TL karşılığında

---

[301] "Çalışma İzni Sorunu Kalkıyor", *Gündem Gazetesi*, 10 Mart 2017, s. 7.
[302] Ali Emin Latif, 06.10.2019 tarihli görüşme.

etabli belgesine sahip olan her Batı Trakya Türkü'nün normal fiyatlarla sağlık hizmetinden yararlanması sağlanmıştır. BTTDD'ye bağlı Kültür, Eğitim ve Sağlık Vakfı'nın çalışmaları ve katkıları da göz önüne alındığında sağlık alanındaki sorunların kalıcı bir şekilde çözümlendiği görülmektedir.[303]

Yapılan değerlendirmeler çerçevesinde, BTTDD'nin Türkiye'de yaşayan Batı Trakya Müslüman Türklerinin yaşadığı sorunlara çalışma izni sorunu hariç genel anlamda kalıcı çözümler ürettiği görülmüştür. Bu bağlamda "Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı için Türkiye'de dernekleşmenin ilk adımı olan BTTDD, Türkiye'de yaşayan Batı Trakyalıların karşılaştığı sorunlara kalıcı çözümler üretmiştir." hipotezinin kısmen doğrulandığı söylenebilmektedir.

"Türkiye'de ilk BTTDD göçün beraberinde getirdiği "dayanışma" ihtiyacıyla ortaya çıkmış, olumlu gelişim göstermiştir." hipotezini sınamak amacıyla yazar, yazın taraması ile derneğin kurulduğu yıllara ait verilerden yararlanmış, derneğin gelişim süreciyle ilgili dernek çalışmalarının ayrıntılı olarak analiz edilmesi için de görüşme yönteminden yararlanmıştır.

İlk kurulduğu dönemde, göç sonucu Türkiye'ye gelen Batı Trakyalılarla yardımlaşma ve dayanışma amaçlı oluşturulan bu dernekler bugün öncelikle Türkiye'de ve Batı Trakya'da yaşayan Batı Trakyalıların yaşadığı sorunlara çözüm bulmak ve gerçekleştirdikleri faaliyetlerle dayanışmayı güçlendirmek, azınlık bilincini gelecek nesillere taşımak amacındadır.

Balkan Savaşları sonrasında Osmanlı'nın egemenliğinden çıkan Batı Trakya'dan göçler, bölgenin Yunanistan'a devrinden sonra da devam etmiştir. Başta anavatan Türkiye olmak üzere Batı Avrupa'ya, Amerika Birleşik Devletleri'ne ve Avustralya'ya uzanan bu göçler, çok sayıda Batı Trakya Müslüman Türk örgütünün bölge dışında oluşumuna da el vermiştir. Bölgeye uzak coğrafyaların aksine Türkiye

[303] Necmettin Hüseyin, 09.06.2019 tarihli görüşme.

ve Almanya gibi ülkelerde kurulan dernekler, Batı Trakya'da yaşanan sorunlar üzerinden mücadeleci bir kimliğe bürünerek sayılarını arttırmış ve güçlenmiştir.[304]

İstanbul'daki BTTDD, 1960'lı yıllardan ve 1984'e kadar yönetim olarak Batı Trakya bölgesinin ilhakını savunmuştur. Bu yaklaşım yıllarca Türkiye'deki aydın kesimin Batı Trakya azınlık sorununa ısınmasını engellemiş, ayrıca Türk azınlığını Yunan basınına karşı haksız bir konuma sürüklemiştir. Ancak bugün Batı Trakya sorununu böyle bir yaklaşımla ele alan dernek yöneticileri iş başında değillerdir. Yeni yöneticiler azınlık sorunlarına insan hakları perspektifiyle yaklaşmaktadırlar.[305]

Başlangıçta kültürel nitelikte oluşturulan ve göç sonucu Türrkiye'ye gelen göçmenlerle dayanışma içinde olmak amacıyla kurulan BTTDD'nin "militanlaşma" süreci, kendilerini meşrulaştırmak üzere tamamıyla Batı Trakya bölgesine odaklanmasına yol açmıştır. Batı Trakya'nın sorunları üzerinden oluşturulan kimlik, Batı Trakya'daki sorunların iyileşmesi karşısında dernekler için zarar verici etkide bulunmuştur.[306] Derneğin içinde bulunduğu toplumla kimliksel açıdan bir özdeşim içinde olması, meşruiyet krizin atlatılmasında zorlayıcı bir etken olmuştur.

Yapılan araştırmalara göre, Batı Trakya'daki sorunlar azalmaya başladıktan sonra bu sorunlar üzerine kurgulanmış olan BTTDD'nin, mevcut kurguyu dönüştürücü adımlar attığı görülmektedir. Türkiye'de yaşayan Batı Trakyalıların yaşadığı sorunların her geçen yıl artması, derneğin odak noktasını Türkiye'deki Batı Trakya Türklerine çevirmiştir. Bu misyon değişikliğinin ilerleyen dönemlerde, Türkiye'de yaşayan Batı Trakyalıların yaşadığı sorunlar üzerinde olumlu sonuçlar doğurduğu gözlemlenmiştir. Bugün Türkiye'de yaşayan Batı Trakyalıların yaşadığı sorunların çözümü için mücadele eden BTTDD, ikili yönetim anlayışıyla Batı

[304] Cem Şentürk, a.g.e., s. 168.
[305] Baskın Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara, 1986, s. 163.
[306] Cem Şentürk, a.g.e., s. 183.

Trakya'daki Müslüman Türk azınlığın haklarını da her alanda savunmaya devam etmektedir.

Genel bir değerlendirme yapıldığında, BTTDD ilk kurulduğu dönemde göçün beraberinde getirdiği dayanışma ihtiyacıyla oluşmuş olup, ilerleyen dönemde sadece Batı Trakya bölgesindeki sorunlara odaklanarak militan bir kimliğe bürünmüştür. İnsan haklarından uzak bir yaklaşımın benimsendiği 1960-1984 yılları arasını kapsayan bu dönemde, BTTDD'nin olumsuz bir gelişim gösterdiği görülmektedir. Bölgedeki sorunların azalmasıyla Türkiye'de yaşayan Batı Trakyalıların sorunlarına yönelen dernek, 1990'lı yıllarla birlikte olumlu gelişim göstermeye başlamıştır. Bugün de Türkiye'de yaşayan Batı Trakyalılar için ürettiği kalıcı çözümlerle, bu ilerleyişine devam ettiği söylenebilmektedir Bu bağlamda "Türkiye'de ilk BTTDD göçün beraberinde getirdiği "dayanışma" ihtiyacıyla ortaya çıkmış, olumlu gelişim göstermiştir." hipotezi kısmen de olsa doğrulanmıştır.

"Batı Trakya azınlığının sorunlarını her alanda dile getiren BTTDD dış politikayı etkilemektedir." şeklindeki hipotez, söylem analizi ile birlikte çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturan sosyal inşacılık kuramı dikkate alınarak incelenmiştir.

Balkanlar bölgesi, Türkiye'nin hemen her alanda ilgisine mazhar olan bir bölgedir. Bölgenin yapısı, bölgede geçmişte yaşanan tecrübeler ile bölgesel ve küresel güçlerin bölge üzerindeki hesapları göz önüne alındığında sivil toplum örgütlerinin önemi daha da artmaktadır. Sivil toplum örgütlerinin toplumlar arasında yeni iletişim kanalları açma yeteneğinden, beşeri değerlerin paylaşımına zemin olacak platformlar oluşturma kapasitesinden, ortak kültür değerleri etrafından bölge ile tarihi yüzyıllara dayanan dostluk köprülerinin yeniden atılmasına olanak sağlayacak etki ve fonksiyonlarından yararlanmanın bu bölgeye yönelik politikaların geliştirilmesi için uygun bir yöntem olduğu görülmektedir. Bu noktada Türkiye'nin Balkanlar politikasında etkili olabilecek sivil toplum örgütlerinin başında BTTDD gelmektedir.

Türkiye'nin Batı Trakya'ya ilgisinin arttığı 2000'li yıllara bakıldığında; dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, 8 Mayıs 2004 tarihli Gümülcine ziyareti ile Türkiye'nin Ak Parti iktidarı dönemindeki Batı Trakya politikasının ana çerçevesini oluşturmuştur. Erdoğan azınlık mensuplarına: "*Batı Trakya Türk azınlığının sorunları olduğunun bilindiğini, ancak iki ülke arasında gelişen ilişkilerin yarattığı olumlu iklimin korunup geliştirilerek, iyi ilişkilerin yaratacağı güven ortamında zaman içinde bu sorunların da çözümleneceğine inandığını*" dile getirmiştir.[307] Bu doğrultuda Türkiye'nin Balkanlara yönelik politikasında derneklerden beklentisi, Yunanistan ile ilişkilerin bozulmaması adına danışıklılık içerisinde olma sorumluluğuna sahip olmalarıdır. Ayrıca Erdoğan konuşmasında, "*…Şüphesiz ki kimliğinizi sizden söküp almaya kimsenin gücü yetmez. Bu varlığınızı kazımak, yok etmek mümkün mü? Mümkün değil.* " şeklindeki söylemle azınlığın Türk ve Müslüman kimliğine vurgu yapmıştır.[308]

5 Aralık 2007'de dönemin Dışişleri Bakanı Ali Babacan Batı Trakya'yı ziyaret ederek, başta BTTDD Genel Merkez heyeti ve GTGB olmak üzere çeşitli sivil toplum örgütleriyle görüşmeler yapmıştır. Konuşmasına "*Batı Trakyalı Türk kardeşlerim*" diyerek başlayan Babacan, Yunanistan'ın "Türk kelimesini kullandırmayarak Türk kimliğini yok edemeyeceğini vurgulamıştır.[309]

Mart 2011'de Batı Trakya ziyareti gerçekleştiren dönemin bakanı Ahmet Davutoğlu, Batı Trakya azınlığının siyasi, dini ve sivil toplum temsilcileriyle bir araya gelerek Batı Trakyalılara seslenmiştir. Davutoğlu konuşmasında, "*Burada Türk azınlık olarak kimliğinizi korumak en doğal hakkınızdır. Siz aynı zamanda Yunanistan, aynı zamanda da AB vatandaşısınız. Kimliğinizi koruyun, Yunanistan siyasetinde, Yunanistan ekonomisinde etkin olun, Avrupa'da da etkin olun. Tüm bunların koşulu birlik ve beraberliktir. Türkiye olarak sizin yanınızdayız.*" diyerek,

---

[307] Kader, Özlem, *Türkiye'nin Balkan Türkleri Politikasının Analizi (1991-2014)*, (Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Doktora Tezi), Edirne, 2015, s. 189.
[308] Kader Özlem, a.g.e., s. 191.
[309] Melih Akdeniz, a.g.e., s. 318.

"azınlığın birlik ve beraberliği", "Türk azınlık kimliğine Türkiye'nin desteği", "Türk kültürünün korunması" noktalarında vurgu yapmıştır.[310]

Erdoğan, Babacan ve Davutoğlu söylemleri, Türkiye'nin geleneksel Batı Trakya Politikasına karşı ipuçları vermektedir. Türkiye'nin Batı Trakya Türklerinin sorunlarına yönelik izlediği politikanın Batı Trakya'daki azınlığı sahiplenen, Türk kimliğine vurgu yapan, birlik ve beraberliğe odaklanan söylemler içerdiği görülmektedir. Bu söylemler Türkiye'nin, sosyal inşacılık teorisine uygun olarak hareket ettiğini göstermektedir.

Bu politika çerçevesinde, derneklerin Balkanlar'da yaşayan Türk ve Müslüman toplulukların Türkiye ile kültürel bağlarını canlı tutmak, hak ve özgürlükleri konusunda bilinçlendirmek, kültürel yaşamlarını devam ettirmek gibi sorumlulukları vardır. Türkiye'deki göçmen sivil toplum örgütleri siyasal sürecin içinde olmaktan çok iktisadi, sosyal ve kültürel faaliyet alanları içerisinde daha yoğun gözükse de, BTTDD Batı Trakya'daki Türk azınlığın haklarını fiili olarak her alanda savunduğu görülmektedir. Bu çerçevede çalışmanın "Batı Trakya azınlığının sorunlarını her alanda dile getiren BTTDD dış politikayı etkilemektedir." şeklindeki hipotezi doğrulanmıştır.

Sosyal inşacı yaklaşım temelinde Batı Trakya Türklerinin Türkiye'de dernek çatısı altında örgütlenme sürecinin ele alındığı çalışmada, Batı Trakya Müslüman Türklerinin Batı Trakya bölgesinde ve Türkiye'de yaşadıkları sorunlar çerçevesinde, azınlık kimliğinin mücadeleci bir boyut kazandığı görülmektedir. Çalışmada belirtildiği üzere, söz konusu göç hareketleriyle ortaya çıkan dayanışma ihtiyacının, bu kimliğin şekillenmesinde etkili olduğu görülmektedir.

Sosyal inşacı yaklaşıma göre sosyal kimlikler ve çıkarlar dinamik kavramlardır. Bu bağlamda BTTDD'nin tarihsel süreç içerisinde geçirdiği isim ve kimlik değişimleri, dönem dönem farklı çıkarların hedeflendiğini göstermektedir.

[310] Kader, Özlem, a.g.e., s. 201.

Ayrıca BTTDD kurulduğu dönemde Batı Trakya'daki sorunlar üzerine kurgulanan (inşa edilen) bir misyona sahipken, Batı Trakya'daki sorunların azalmasıyla misyon değiştirdiği görülmektedir.

Batı Trakya Müslüman Türklerinin karşılaştığı insan hakları ihlallerinin yarattığı duyarlılık bir yandan BTTDD gibi bir sivil toplum hareketine zemin oluştururken; diğer yandan da pratik bir ihtiyaca dayalı normatif yaklaşımları zorunlu kılmaktadır. İnsan hakları ihlallerinin ulaştığı boyut "ne yapmalı" sorusunu irdeleyen normatif yaklaşımları pratik sorunların içine itmektedir. BTTDD ve diğer sivil toplum hareketleri bu noktada Batı Trakya azınlığının karşılaştığı sorunlara karşı ulusal ve uluslararası alanda ses olmakta ve çözüm üretmektedir.

Köken bölge Batı Trakya'daki sorunların azalmasıyla Türkiye'de yaşayan Batı Trakyalıların sorunlarına yönelen BTTDD teşkilatının, çalışmada elde edilen bulgulara bakıldığında özellikle son 10 yıldır etkin çalışmalar yürüttüğü görülmektedir. Türkiye'de yaşayan Batı Trakyalıların en büyük sorunlarından olan oturma ve çalışma izni sorunu, BTTDD Genel Başkanı Hüseyin'in ifadesiyle 2018 yılında büyük oranda çözülmüştür. Aynı zamanda eğitim ve sağlık alanında yaşanan sorunların da kalıcı bir şekilde çözümlendiği görülmektedir.

Yapılan araştırmada ortaya çıkan bir diğer sonuç; Batı Trakya'da yaşanan sorunların, Türkiye'de yaşayan Batı Trakya azınlık üyelerinin kimliklenme sürecinde oynadığı rolün, bölgede yaşanan iyileşmelere rağmen hala önemli bir yer tuttuğudur. Türkiye'deki BTTDD ve birçok Batı Trakya Müslüman Türkü, Batı Trakya'daki sorunlar ile yakından ilgilenmektedir. Batı Trakya'daki yoğun baskıların sonra ermesi ve Türkiye'de yaşayan Batı Trakyalıların sorunlarının çözüme kavuşması ile birlikte BTTDD'lere olan ilginin azalması beklenmiştir. Ancak Hüseyin'in ifadesiyle, gerek Batı Trakya'daki gerekse Türkiye'deki Batı Trakyalıların sorunları azaldıkça, insanların BTTDD'ye ilgisi artmıştır. Batı Trakyalı vatandaşlar arasında "Ben nasıl katkıda bulunabilirim?" düşüncesinin hakim olduğunu ifade etmiştir. Bu

bağlamda BTTDD'nin hizmetleriyle orantılı bir şekilde artış gösteren ilgi ve katılım olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Adıgüzel, Yusuf, *Göç Sosyolojisi*, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2016.

Akdeniz, Melih, *Batı Trakya'da Türk Varlığı (1930-1982)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2018.

Akgönül, Samim, *Azınlık-Türk Bağlamında Azınlık Kavramına Çapraz Bakışlar*, bgst Yayınları, İstanbul, 2011.

Akşin, Sina, *Kısa Türkiye Tarihi*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2007.

Alioğlu, Cafer, *Dünden Bugüne Batı Trakya*, Bursa, 2005.

Arı, Kemal, *Büyük Mübadele Türkiye'ye Zorunlu Göç 1923-1925*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1995.

Arı, Tayyar, *Uluslararası İlişkilerde Postrmodern Analizler-1*, MKM Yayınları, Bursa, 2012.

Arı, Tayyar, *Uluslararası İlişkiler Teorileri Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*, MKM Yayıncılık, Bursa, 2013.

Arsava, Ayşe Füsun, *Azınlık Kavramı ve Azınlık Haklarının Uluslararası Belgeler ve Özellikle Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 27. Maddesi Işığında İncelenmesi*, Ankara Üniversitesi Siyasi Bilgiler Fakültesi Yayınevi, Ankara, 1993.

Aykoç, Emre, "*2000'li Yıllarda Türkiye-Yunanistan İlişkileri*", XXI. Yüzyılda Türk Dış Politikasının Analizi, Derleyen: Faruk Sönmezoğlu, N.Özgür Baklacıoğlu, Özlem Terzi, DER Yayınları, İstanbul, 2012.

Belli, Mihri, *Türkiye-Yunanistan Nüfus Mübadelesi Ekonomik Açıdan Bir Bakış*, Belge Yayınları, İstanbul, 2004.

Bıyıklıoğlu, Tevfik, *Trakya'da Milli Mücadele*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1987.

Biber, Tuğba Eray, "20. Yüzyılda Yunanistan'dan Türk Göçleri", *XX-XXI. Yüzyılda Türk Dünyasında Sürgün ve Göç*, Derleyen: Nesrin Sarıahmetoğlu, İlyas Kemaloğlu, Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2015.

Burchill, Scott, Linklater, Andrew, *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Küre Yayınları, İstanbul, 2013.

Cin, Turgay, *Türk-Yunan İlişkilerinde İki Eski Başkent: Gümülcine-İstanbul*, Orion Kitabevi, Ankara, 2009.

Dağı, İhsan D.; Eralp, Atilla, Keyman, Fuat, Polat, Necati, Tanrısever, Oktay, Yalvaç, Faruk, Yurdusev, A. Nuri, *Devlet, Sistem ve Kimlik Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010.

Edirneli, Metin, *Balkanlar Ve…*, TRT Yayıncılık, Ankara, 2016.

Eralp, Atila, Devlet ve Ötesi Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010.

Eren, Halit, *Batı Trakya Türkleri*, İstanbul, 1997.

Hatipoğlu, M. Murat, *Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1997.

Hüseyin, Necmettin (der), *Tarihe Bir Not*, İstanbul, 2004.

Hüseyin, Özkan- Sağlam, Feyyaz, *I. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Araştırma Kongresi*, Batı Trakya Türkleri Araştırma Merkezi Yayınları, 2005.

Kaptan, Eyüp, *Lozan Konferansı'nda Azınlıklar Sorunu*, Harp Akademileri Basım Evi, İstanbul, 2002.

Karal, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, IX. Cilt, Ankara, 2011.

Koçak, Yalçın- Özyiğit, Ertan, *Batı Trakya Türk Cumhuriyeti*, Wizart Yayınları, İstanbul, 2015.

Kurubaş, Erol, *ASİMİLASYONDAN TANINMAYA Uluslararası Alanda Azınlık Sorunları ve Avrupa Yaklaşımı*, Asil Yayınları, Ankara, 2006.

Meray, Seha L., *Lozan Barış Konferansı Tutanaklar-Belgeler*, Yapı Kredi Yayınları, Takım 1, Cilt 1, Kitap 2, İstanbul,1993.

Oran, Baskın, *Türk Dış Politikası*, İletişim Yayınları, Cilt I, İstanbul, 2014.

Oran, Baskın, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara, 1986.

Oran, Baskın, *Türkiye'de Azınlıklar-Kavramlar, Teori, Lozan, İç Mevzuat, İçtihat Uygulama*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015.

Öksüz, Hikmet, *Batı Trakya Türkleri*, Karam Yayınları, İstanbul, 2006.

Ömeroğlu, Aydın, *Belgeler ve Olaylar Işığında Bilinmeyen Yönleriyle Batı Trakya Türkleri ve Gerçek - I* -, İstanbul, 1994.

Ömeroğlu, Aydın, *Osmanlı'dan Günümüze Batı Trakya Türkleri*, Atatürk-Venizelos Araştırma Merkezi Yayınları, İstanbul, 2013.

Sağlam, Feyyaz, *Batı Trakya Türk Kültürü Araştırmaları*, BEBTTAB Batı Trakya Türkleri Araştırma Merkezi Yayınları, İzmir, 2003.

Smith, Anthony D., *Milli Kimlik*, Çevirmen: Bahadır Sina Şener , İletişim Yayınları, İstanbul, 2007.

Sönmezoğlu, Faruk, *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*, DER Yayınları, İstanbul, 2014.

Sönmezoğlu, Faruk, *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, DER Yayınları, İstanbul, 2005.

Türk Dil Kurumu Okul Sözlüğü, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1994.

Ürer, Levent, *Azınlıklar ve Lozan Tartışmaları*, Derin Yayınları, İstanbul, 2003.

Makale, Bildiri ve Raporlar

Ahmet, İbrahim Kelağa, *Tarafların Bakışıyla Uluslararası Lozan Sempozyumu - Bildiriler*, s. 204, İstanbul, 9-10 Mayıs 2014.

Ahmet, İbrahim Kelağa, "Batı Trakya'da İki Dilli Azınlık Eğitiminde Kapanan Bir Sayfa: Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA)", *Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu-Bildiriler,* s. 185-206, İstanbul, 23-24 Ekim 2014.

Alp, İlker, "Batı Trakya Türkleri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* Cilt 11, Sayı 33, s. 613-657, Kasım 1995.

Berberoğlu, Demir, "Batı Trakya Türk Azınlığı'nın Sorunları", *Yeni Türkiye Dergisi*-"İnsan Hakları" Özel Sayısı, Cilt 4, Sayı 22, s. 1421-1423, 1998.

Cin, Turgay, "Batı Trakya Türklerinin Hukuki Statüsü Sorunları ve Avrupa Birliği", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 11, Sayı 1, s. 147-179, 2009.

Cin, Turgay, "Yunanistan'daki Müslüman Türk Azınlığı'nın Eğitim ve Öğretimine İlişkin Hukuki Düzenlemeler (1830-1940)", *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi,* Cilt 2, Sayı 1, s. 48-60, 2012.

Cin, Turgay, "Yunanistan Anayasası'nda Temel Hak ve Özgürlüklerin Korunması", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 11, Sayı 2, s. 49-50, 2009.

Çalık, Şaban, Özlük, Erdem, Uluslararası İlişkiler Tarihinin Yapısökümü: İdealizm-Realizm Tartışması, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 18, 2007, s. 225-243.

Çavuşoğlu, Naz, "Azınlık Nedir?", *İnsan Hakları Yıllığı Dergisi,* Cilt 19-20, Sayı 1, s. 93-101, 1998.

Gökçen, Salim, "Yunanistan'ın Batı Trakya Politikası: Batı Trakya Türkleri'nin Sorunları", *Atatürk Üniversitesi Atatürk ilkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Dergisi*, Cilt 3, Sayı 3, s. 49-65, 2003.

Hüseyinoğlu, Ali, "Balkanlar'da Azınlıklar ve Siyasal Katılım Hakkı: Batı Trakya (Yunanistan) Örneği" , *Yeni Türkiye Dergisi,* "Rumeli Balkanlar" Özel Sayısı, Cilt VI, Sayı 69, s. 4777-4786, Mart-Haziran 2015.

Hüseyinoğlu, Ali, "Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi'nin 'Kalanlar'/ 'Bırakılanlar' Boyutu: Yunanistan'daki Batı Trakya Türkleri ve Geçmişten Günümüze Azınlık Eğitimi", *Bir Zamanlar Balkanlar: 6. Ve 7. Uluslararası Mübadele ve Balkan Türk Kültürü Araştırmaları Kongresi Bildirileri*, s. 249-250, 2014.

Hüseyinoğlu, Ali, "Yunanistan Ülke Raporu", *II. Uluslararası Öncü Öğretmenler Zirvesi: Kültürlerarası Eğitim ve Eğitimde Çokkültürlülük Deneyimleri-Ülke Raporları*, s. 129-133, İstanbul, 2016.

Labrionidis, Lois, "Internal Frontiers as a Hindrance to Development", *European Planning Studies*, Vol 9, No 1, 2001, pp. 85-100.

MAZLUMDER, "Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı Raporu", Ankara, s. 38-60, 2012.

Özkan, Hüseyin, "Almanya'daki Batı Trakya Türk Federasyonu'nun Siyasi Faaliyetleri", *Uluslararası Batı Trakya Paneli Bildirileri*, Mayıs 1996.

Serdar, Ahmet, "Tarihsel Süreç İçerisinde Batı Trakya Türklerinin Ekonomik ve Demografik Gelişimi", *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, s. 97-126, Aralık 2014.

Toprak, Serap, "Türk-Yunan Siyasi İlişkileri Çerçevesinde Batı Trakya Türkleri Sorunu", *BEU SBE Dergisi*, Cilt 3, Sayı 1, Haziran 2014.

Tunç, Hasan, "Uluslararası Sözleşmelerde Azınlık Hakları Sorunu ve Türkiye", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1-2, s. 139-198, Ankara, 2004.

Verhas, Evelin, "Batı Trakya'daki Türk Azınlık: Uzun Yıllardır Süren Hak ve Tanınma Mücadelesi", *Avrupa Azınlık Hakları Grubu (MRGE) Raporu*.

Tezler

Baysal, Fatih, *Türk-Yunan İlişkilerinde Bir Sorun Alanı: Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı* (Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), Edirne, 2013.

Chairoula, Pervin, *Balkan Savaşlarından Sonra Batı Trakya Türkleri'nin Sosyo-kültürel Hayatı ve Eğitim Tarihi* (Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Doktora Tezi), Edirne, 2018.

Cicioğlu, Filiz, *Sivil Toplum-Dış Politika İlişkisi Çerçevesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Türkiye'nin Avrupa Birliği Politikasına Yaklaşımı*, (Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Doktora Tezi), Sakarya, 2011.

Çalışkan, Şirvan, *Batı Trakya Özelinde Azınlık Hakları ve Avrupa Birliği'nin Rolü*, (Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Programı, Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2016.

Çelikmen, Bülent, *Azınlık Hakları ve Avrupa Birliği Kapsamında Batı Trakya Türkleri Sorunu* (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrupa Birliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2010.

Eren, Halit, *Batı Trakya Türkleri* (Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Doktora Tezi), İstanbul, 1995.

Özlem, Kader, *Türkiye'nin Balkan Türkleri Politikasının Analizi (1991-2014),* (Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Doktora Tezi), Edirne, 2015.

Şentürk, Cem, *Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Batı Trakya Türk Azınlığının Siyasal Örgütlenme Sürecine İlişkin Bir İnceleme* (Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2006.

Yılmaz, Necmettin, *Batı Trakya Türklerinde Din ve Kimlik* (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2013.

Gazeteler

"Anayurda Gelecek Batı Trakya Türkleri", *Cumhuriyet*, 3 Mayıs 1948.

"Batı Trakya'dan Göç Eden Türk Aileleri", *Cumhuriyet*, 11 Şubat 1958.

"Çalışma İzni Sorunu Kalkıyor", *Gündem Gazetesi*, 10 Mart 2017.

"Olmaz Böyle Şey!", *Gündem Gazetesi*, 17 Kasım 2016.

"Yunanistan 544 Batı Trakya Türkü'nü Vatandaşlıktan Attı", *Hürriyet*, 18 Aralık 1991.

İnternet Kaynakları

http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/8_11.pdf (22.02.2018).

http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/8_11.pdf (09.03.2018).

http://www.bttddbursa.org (28.04.2018).

http://www.bttdd.org.tr/sorunlarimiz/etnik-kimlik-sorunu.html (26.05.2018).

http://www.mazlumder.org/webimage/bat%C4%B1trakyaraporu_webicin_kucuk(1)(1).pdf, (28.05.2018).

http://www.iskeceturkbirligi.org (28.05.2018).

http://www.bttdd.org.tr/sorunlarimiz/egitim-sorunu.html (01.05.2019).

http://batitrakya.info/btt/content.asp (05.05.2019).

https://trakya.academia.edu/AliHuseyinoglu (09.05.2019).

http://birlikgazetesi.org (09.05.2019)

http://www.bttdd.org.tr/sorunlarimiz/muftulukler-sorunu.html (14.05.2019).

https://www.abttf.org/html/?link=detay&id=584&l=tr (16.05.2019).

http://old.qha.com.ua/tr/turk-dunyasi/bati-trakya-da-vakiflar-ve-muftuluk-sorununa-dair-onemli-aciklamalar (17.05.2019).

http://www.lozanmubadilleri.org.tr/mubadele-sozlesmesi/ (18.05.2019).

http://www.birlikgazetesi.net/haberler/13817 (23.05.2019).

http://www.gundemgazetesi.com/haber/detay/142 (24.05.2019).

https://t24.com.tr/haber/yunanistanda-issizlik-rakamlari-aciklandi-genclerin-neredeyse-yarisi-issiz,557257 (16.09.2019).

http://www.bttdd.org.tr/bati-trakya-turkleri-dayanisma-dernegi/dernek-tarihcesi.html (04.07.2019).

http://www.sanalbasin.com/bttdde-yeni-baskan-necmettin-huseyin-secildi (14.07.2019).

http://www.bttdd.org.tr/bilgiler/ikamet-izinleri.html (29.07.2019).

http://www.bttdd.org.tr/haberler/genel-merkezden-haberler/uzun-donem-ikamet-izninde-sikintilarimiz-sona-erdi.html (01.08.2019).

http://old.qha.com.ua/tr/turk-dunyasi/bati-trakya-turkleri-ne-ikamet-izni-mujdesi/164263 (02.08.2019).

http://www.bttdd.org.tr/bilgiler/calisma-izinleri.html (05.08.2019).

https://www.atakurumsal.com/turk-soylu-yabancilarin-calisma-izni-sartlari (05.08.2019).

https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=4023&grup=4&arsiv=1 (05.08.2019).

https://www.rodopruzgari.com/haber-arsivi/17910-bat%C4%B1-trakya-t%C3%BCrkleri-ikamet-s%C3%BCrecince-%C3%A7al%C4%B1%C5%9Fma-izni-alabilecek.html (05.08.2019).

https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=2274 (08.08.2019).

http://www.bttdd.org.tr/haberler/genel-merkezden-haberler/batevde-sebahattin-meric-donemi.html (09.08.2019).

https://orhaajans.com/bati-trakya-ogrenci-birlikleri-batob-kuruldu (09.08.2019).

https://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=547&arsiv=1 (19.09.2019).

http://www.bursadabugun.com/haber/bttdd-bursa-subesi-genclik-kollari-calismalarini-hizlandirdi-1038647.html (06.10.2019).

https://www.rodopruzgari.com/haber-arsivi/18210-bttdd-genel-merkezi-kad%C4%B1n-kollar%C4%B1%E2%80%99nda-g%C3%B6rev-de%C4%9Fi%C5%9Fikli%C4%9Fi.html (06.10.2019).

http://www.bttdd.org.tr/haberler/genel-merkezden-haberler (14.10.2019).

EKLER

Ek 1

Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Genel Başkanı Necmettin Hüseyin ve Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Bursa Şube Başkanı Ali Emin Latif'e Yöneltilen Görüşme Soruları

Soru 1. Batı Trakya bölgesinde yaşayan Batı Trakya azınlığı ve Türkiye'de yaşayan Batı Trakya Türkleri'nin sorunlarını çözümleme noktasında nasıl bir çalışma sisteminiz vardır?

Soru 2. Batı Trakya bölgesinden Türkiye'ye eğitim amaçlı gelen birçok öğrenci bulunmakta. Bu durumdaki öğrenciler adına eğitim- öğretim faaliyetleri için ne gibi çalışmalar yürütmektesiniz?

Soru 3. Geçen yıl itibariyle sayın Hakan Çavuşoğlu'nun da katkılarıyla Yunan vatandaşı, haymatlos veya iskat durumundaki tüm Batı Trakya Türkü'nün başvurabileceği uzun dönem ikamet tezkeresi sürecini dernek olarak yeniden başlattınız. Yapılan başvuruların olumlu/olumsuz geri dönütlerinden ve ikamet sürecinden kısaca bahseder misiniz?

Soru 4. Türkiye'de yaşayan Batı Trakya Türkleri'nin kendi kültürel benliğini koruması, geliştirmesi ve devam ettirmesi amacıyla dernek tarafından yürütülen faaliyet çalışmalarınız nelerdir?

Soru 5. Dernek olarak Batı Trakya Türk azınlığına karşı bakış açınız nedir? Dernek çatısı altında yaptığınız çalışmalarla birlikte özellikle Türkiye'de yaşayan Batı Trakya Türkleri'nin yaşadığı sorunların çözümü noktasında gelecek hedefiniz ve beklentiniz nedir?

Soru 6. Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği'nin yapısal sorunları var mı? Varsa bu sorunların çözümü için atılan adımlar nelerdir? Bu çerçevede derneğin örgüt yapısından kısaca bahseder misiniz?

Soru 7. Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkide Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği'nin yeri ve etkisini nasıl değerlendirirsiniz?